

LAUREA

Ympäristöjärjestelmät ja yhteiskuntavastuu- raportointi yrityksissä

Kallunki, Mirjami

Laaja, Hannele

2010 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Ympäristöjärjestelmät ja yhteiskuntavastuuraportointi yrityksissä

Kallunki Mirjami
Laaja Hannele
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2010

Mirjami Kallunki & Hannele Laaja

Ympäristöjärjestelmät ja yhteiskuntavastuuraportointi yrityksissä

Vuosi	2010	Sivumäärä	69
--------------	-------------	------------------	-----------

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia viiden Suomessa toimivan päivittäistavarakauppa-alan yrityksen ympäristöjärjestelmiä, yritysten vastuullisuutta ja yhteiskuntavastuuraportointia. Lähtökohtana opinnäytetyölle oli kiinnostus yritysten tapaan hoitaa ja raportoida ympäristöasioistaan.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa keskityttiin kuvaamaan yrityksen vastuullisuutta ja sitä ohjaavaa lainsäädäntöä, ympäristöjärjestelmiä sekä yhteiskuntavastuuraportoinnin tapoja ja sisältöä. Näitä työkaluja hyödyntämällä yritys pyrkii saavuttamaan kestävän kehityksen tavoitteet sekä huomioimaan vastuullisuuden yritystoiminnassaan.

Opinnäytetyön tutkimuksellinen osuus oli luonteeltaan kvalitatiivinen ja siinä pyrittiin ymmärtämään yrityksiä niiden itsensä tuottamien dokumenttien ja raporttien avulla. Tutkimusosion aineistona käytettiin tutkittavien yritysten vuosikertomuksia, vastuuraportteja ja kotisivuja.

Tutkimuksen avulla saatiin tietoa kohdeyritysten vastuullisuudesta ja ympäristöjärjestelmien käyttöasteesta sekä yhteiskuntavastuuraportoinnin tavoista ja eroavaisuuksista yrityksissä. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että yritysten välillä oli merkittäviä eroja kaikilla tutkittavilla osa-alueilla. Esimerkiksi standardoitu ympäristöjärjestelmä ja kunnollinen yhteiskuntavastuuraportti olivat käytössä vain yhdessä kohdeyrityksessä.

Työn toteuttaminen oli haastavaa, sillä kohdeyrityksistä saatava tieto oli sekä määrältään että laadultaan hyvin vaihtelevaa. Työn tekeminen opetti kuitenkin paljon itse tutkimusprosessista ja auttoi ymmärtämään, millainen merkitys ympäristöasioilla on vastuullisessa ja taloudellisesti kannattavassa liiketoiminnassa.

Avainsanat: Ympäristövastuu, ympäristöjärjestelmät, yhteiskuntavastuuraportti

Mirjami Kallunki & Hannele Laaja

Corporate Environmental Management Systems and Sustainability Reporting

Year	2010	Pages	69
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to investigate environmental management systems, corporate social responsibility, and sustainability reporting in five Finnish companies in retail industry.

The theoretical section concentrates on describing corporate social responsibility and the legislation enforcing it, environmental management systems, as well as the means and contents of sustainability reporting. By using these tools, a company aims to reach the goals set for sustainable development and to acknowledge its social responsibility.

The aim of the research, conducted qualitatively, was to understand the target companies' operations by using the documents and reports published by the companies themselves. The research was based on companies' annual reports, sustainability reports, and web sites.

The research provided information on the social responsibility of the target companies, the frequency of the environmental management systems used, and the different ways of implementing sustainability reports. The research revealed significant differences between the companies in all aspects mentioned above. Both a standard environmental management system and a valid sustainability report, for example, were implemented only in one of the companies.

The research was challenging, as the information available about the companies differed greatly in both quantity and quality-wise. The authors, however, learned a lot on conducting a research in general, as well as deepened their knowledge on environmental issues and their significance in responsible and profitable business operations.

Keywords: Environmental responsibility, environmental management system, sustainability reporting

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Opinnäytetyön taustaa	7
2	Ympäristotaloustiede.....	8
2.1	Kestävän kehityksen haaste yritystoiminnalle	9
2.1.1	Sidosryhmät.....	10
2.1.2	Elinkaariajattelu	10
3	Ympäristö ja lainsäädäntö	11
3.1	Ympäristövastuu lainsäädännössä	11
3.2	Ympäristönsuojelulaki	12
3.2.1	Kirjanpitolaki	12
3.3	KILAn yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta	13
4	Vastuullinen yritystoiminta.....	13
4.1	Yrityksen yhteiskuntavastuu	14
4.2	Taloudellisuus.....	16
4.3	Ympäristövastuu kilpailukykyä.....	17
5	Ympäristöjärjestelmät	18
5.1	ISO 14001-standardi.....	20
5.2	EMAS-ympäristöasetus	21
5.3	Green Office	22
5.4	Ympäristöjohtaminen	22
6	Yhteiskuntavastuuraportointi	22
6.1	Yhteiskuntavastuuraportoinnin toteuttaminen	24
6.2	GRI-ohjeiston mukainen yhteiskuntavastuuraportointi	25
6.2.1	GRI-ohjeiston raportointiperiaatteet	25
6.2.2	GRI-ohjeiston mukaisen raportin rakenne	27
7	Yhteiskuntavastuuraportointi osana tilinpäätösraportointia	28
7.1	Tuloslaskelma	28
7.2	Tase	29
7.2.1	Ympäristömenot ja niiden kirjaaminen	30
7.2.2	Ympäristövastuut ja niiden kirjaaminen	32
7.3	Tilinpäätöksen liitetiedot	32
7.4	Toimintakertomus.....	33
8	Yhteiskuntavastuu kohdeyrityksissä.....	34
8.1	Tutkimusmenetelmä ja toteutus.....	34
8.2	Tutkimuksen rakenne ja rajaukset	35
8.2.1	Kesko	35
8.2.2	S-ryhmä.....	38
8.2.3	Suomen Lähikauppa Oy	39

8.2.4	Tokmanni.....	40
8.2.5	Lidl	41
8.2.6	Yhteiskuntavastuuraportit kohdeyrityksissä	41
9	Tulokset	44
9.1	Vastuullisuus kohdeyrityksissä.....	44
9.1.1	Ympäristöasioiden hoidon taso kohdeyrityksissä	46
9.2	Yhteiskuntavastuuraporttien vertailu	47
10	Pohdintaa.....	50
11	Oman työn arviointi	52
	LÄHTEET	53
	Taulukot ja kuvat	56
	Liitteet	57

1 Johdanto

Anja Portin tuo esille toimittamassaan kirjassa *Kaikesta jää jälki* (2008) huolen siitä, kuinka kulutuksemme ylittää tällä hetkellä noin 25 prosentilla luonnon uusiutumiskyvyn. Nykyiset ympäristöongelmat ovat hänen mukaansa laajuudeltaan niin mittavia, että ne vaikuttavat meidän jokaisen elämään nyt ja tulevaisuudessa. Kasvaneen kulutuksen vahingollisuutta hän ei pidä enää uutisena, vaan peräänkuuluttaa vastuunkantoa. Vastuuta ympäristöasioista pidetään vuoroin yhteiskunnan ja vuoroin yksilön vastuuna. Mitä yksilön teot kuitenkin vaikuttavat, jos lainsäädäntö ei ole tekojen kanssa ajan tasalla? Portinin mukaan vastuu tulisi nähdä kaikkien yhteisenä, koska muutos on mahdollista vain, jos riittävän moni kokee sen tärkeäksi. (Portin 2008.)

Ympäristökysymyksillä on nykyään suuri merkitys taloudellista toimintaa ajatellen. Liiketaloudessa yritykset joutuvat yhä enenevässä määrin ottamaan toiminnassaan huomioon lain ja asetusten vaatimukset suhteessa ympäristöön. Lainsäädännön lisäksi erityisen kiinnostuneita yrityksen ympäristöasioiden hoidosta ovat sidosryhmät, jotka odottavat yritykseltä myös omaehtoista ympäristön huomioonottamista. Yhä useammat yritykset ovat ottaneet käyttöönsä ympäristöjärjestelmän, jonka avulla yritys pystyy toiminnassaan huomioimaan ympäristöasiat järjestelmällisesti. Käytännön järjestelmä antaa mahdollisuuden raportoida ympäristöasioista tilinpäätösraportoinnin yhteydessä entistä laajemmin ja luotettavammin.

Ympäristöjärjestelmän käytössä keskeinen tavoite on ympäristönsuojelun tason parantaminen, mutta toimiva järjestelmä voi tuoda yritykselle myös kustannussäästöjä. Vastuullinen yritystoiminta on omaehtoista ja liiketoimintaa tukevaa toimintaa, jonka yhtenä osana on ympäristövastuullisuus. Ottamalla käyttöön ympäristöjärjestelmän, yritys hoitaa näin ollen myös oman osansa vastuullisessa yritystoiminnassa. (Heiskanen 2004.)

Yhteiskuntavastuuraporttien määrä on ollut kasvussa viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta raporttien laatu ja sisältö vaihtelee suuresti yrityksestä ja sen käytössä olevista järjestelmistä riippuen. Koska varsinaisessa tilinpäätöksessä huomioidaan vain yrityksen tulokseen vaikuttavat erät, annetaan tarkempi selonteko erillisistä yhteiskuntavastuun vaikutuksista tilinpäätöksen liitetiedoissa, toimintakertomuksessa tai erillisessä ympäristö- tai yhteiskuntavastuuraportissa.

1.1 Opinnäytetyön taustaa

Opinnäytetyön lähtökohtana oli kiinnostus yritysten tapaan hoitaa ja raportoida ympäristöasioistaan. Varsinaista toimeksiantoa työlle ei ollut, mikä aluksi hieman hankaloitti

tutkimusongelman määrittämistä ja tutkittavan alueen rajaamista. Tutustuessamme ympäristöasioista kertovaan lähdemateriaaliin esille nousivat termit ympäristöjärjestelmä ja yhteiskuntavastuuraportointi. Näiden pohjalta päädyimme kohdistamaan tutkimuksemme päivittäistavarakaupan alalle, sillä uskoimme alalla toimivien yritysten hyödyntävän näitä ympäristöjohtamisen työkaluja. Tutkimuksen edetessä kävi ilmi, että sertifioitu ympäristöjärjestelmä on todellisuudessa käytössä vain yhdellä tutkittavista yrityksistä. Tästä syystä tutkimuksen painopiste yhteiskuntavastuuraporttien vertailun lisäksi siirtyi enemmän myös kohdeyritysten vastuullisuuden arviointiin.

Opinnäytetyömme tutkimustehtävä voidaan esittää seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Missä määrin ympäristöjärjestelmiä käytetään Suomen markkinoilla toimivissa viidessä päivittäistavara-alan yrityksissä?
- Miten kohdeyritysten yhteiskuntavastuun raportointi poikkeaa toisistaan?
- Missä asemassa ympäristöasiat ovat tutkittavissa yrityksissä ja mikä niiden ympäristöasioiden hoidon taso on tällä hetkellä?

Teoriaosuuden alussa perehdymme ympäristötaloustieteeseen sekä siihen liittyvään lainsäädäntöön. Tämän lisäksi käsittelemme yritysten ympäristövastuuta, yleisimpiä ympäristöjärjestelmiä sekä yhteiskuntavastuun raportoinnin perusteita. Tutkimusosuudessa tutustumme viiteen kohdeyritykseen perehtyen niillä käytössä oleviin ympäristöjärjestelmiin ja yritysten vastuullisuuden tasoon, sekä tutkimme niiden yhteiskuntavastuuraportoinnin eroavaisuuksia. Tutkimusmateriaalina käytämme saatavilla olevaa julkista tietoa yrityksistä.

2 Ympäristötaloustiede

Taloudellisen toiminnan perusteena ovat ihmisten tarpeet. Kansantalouden tavoitteena on täyttää nämä tarpeet parhaalla mahdollisella tavalla. Tarpeiden tyydyttäjinä toimivat hyödykkeet, joita on markkinoilla rajallinen määrä. Tarpeita taas on loputon määrä ja yleisesti hyväksytyn käsityksen mukaan kansantalous ei pysty niitä koskaan täysin tyydyttämään. (Mäkelä 1999.) Taloudellisten ongelmien syntyessä niukkuudesta, samasta syystä juontavat juurensa myös ympäristöongelmat. Yksilön kohdalla niukkuus tarkoittaa lähinnä rahan ja ajan puutetta kun taas kansakunnille niukkuus näyttäytyy tuotantopanosten eli työn, pääoman, luonnonvarojen ja puhtaan ympäristön niukkuutena. (Pohjola, Pekkarinen & Sutela 2006.)

Ympäristötaloustieteen synty ajoittuu 1960-luvun alkuun, jolloin yritykset alkoivat painottaa liiketoiminnassaan teollistuneen yhteiskunnan ympäristönsuojelua. (Pohjola 2003.) Ympäristömyrkyt, ympäristökatastrofit, väestö- ja ravintokysymykset sekä uusiutumattomien luonnonvarojen riittävyys olivat tuolloin polttavia puheenaiheita. Ensimmäinen käynti avaruudessa

avarsi edelleen ihmisen tietoisuutta maapallon rajallisuudesta ja sen kyvystä varastoida jatkuvasti syntyvää materiaa. (Määttä & Pulliainen 2003, 36.)

Vuonna 1972 Tukholmassa pidetyssä YK:n ympäristökonferenssissa tuotiin esille ympäristön saastuminen ja luonnonvarojen ehtyminen. Ympäristökonferenssin yhteydessä järjestetyssä varjokokouksessa julkisuuden valon näki ensi kertaa myös vaikutusvaltaisen asiantuntijaorganisaation, Rooman klubin, julkaisema Kasvun rajat -raportti, jonka mukaan ympäristön saastumisen, väkiluvun kasvun sekä luonnonvarojen siihenastisen käytön kasvuvauhdilla maapallon kasvurajat saavutettaisiin sadassa vuodessa. Ympäristökonferenssia ja sen yhteydessä pidettyä varjokokousta voidaan pitää kansainvälisen ympäristökeskustelun käynnistäjänä ja kestävä kehitys-ajattelun liikkeellepanijana. (Määttä & Pulliainen 2003, 37-38.) Aasian maiden voimakas taloudellinen kasvu on tuonut uudestaan ajankohtaiseksi Rooman Klubin esittämän näkemyksen määrällisen kasvun rajoista. (Linnanen, Markkanen & Ilmola 1997.)

Kestävä kehitys, uudistuvien sekä uusiutumattomien luonnonvarojen optimikäyttö ja ympäristöhaittojen sääntely sekä niiden arvotus ovat ympäristötaloustieteeseen läheisesti liittyviä käsitteitä. Ympäristötaloustiede ei ole oma erillinen tieteenalansa, vaan taloustieteen jakautuessa mikro- ja makroteoriaan, ympäristötaloustiede on yksi osa mikroteorian sovellusta. Perusolettamuksena mikrotaloustieteessä on vähenevien tuottojen ja vähenevien hyötyjen laita. Tuotantopanosta lisättäessä tulee jossakin kohdassa vaihe, missä tuotoksen lisääntyminen hidastuu. Vastaavasti taas, mitä enemmän hyödykettä kulutetaan, sitä vähemmän sen kulutuksen lisäys kasvattaa koettua hyötyä. Nämä perusolettamukset tuovat tullessaan rajakustannukset, jotka ovat merkittävässä roolissa yksittäisiä yrityksiä, toimialoja ja markkinoita koskevissa optimiratkaisuissa. Ympäristötaloustiede soveltaa taloustieteen menetelmiä nimienomaan ympäristönsuojeluun liittyviin kysymyksiin. (Määttä & Pulliainen 2003, 43.)

2.1 Kestävän kehityksen haaste yritystoiminnalle

Kestävän kehityksen periaatteena on tyydyttää nykyiset tarpeet siten, että tulevilla sukupolvilla on siihen yhtäläinen mahdollisuus. Vaatimuksena tällä periaatteelle on, että maailman taloudellinen toiminta ei aiheuta ekokatastrofia eikä vaaranna elämää maapallolla ylläpitäviä järjestelmiä. Tarkkaa määritelmää kestävä kehitys ei ole saanut, vaan siinä on painotettu joko ihmisten tarpeiden tyydytystä kestävä kehityksen näkökulmasta tai luonnon itseisarvoa ja ekosysteemien säilymistä. Kestävä kehitys on saanut myös rinnalleen joukon lisämääreitä kuten ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, poliittinen ja rahoituksellinen kestävä kehitys. (Määttä & Pulliainen 2003.)

Kestävän kehityksen termi on laajasta määritelmästäan huolimatta ollut aikojen saatossa tärkeä ja käyttökelpoinen termi. Se on aiheuttanut sen, että taloustoimia ei ole irrotettu omaksi

järjestelmäkseen luonnosta. On myös ymmärretty, että taloudellisella kasvulla, luonnonvarojen riittämättömyydellä ja ympäristön säilymisellä elinkelpoisena on maapallon mittakaavassa riippuvuuksia, joihin ei voida käydä käsiksi kuin kansainvälisin ja yhteisin ponnistuksin. (Määttä & Pulliainen 2003, 39-40.)

Kestävä kehitys on asettanut yrityksen toiminnalle tiettyjä haasteita. Jo vuonna 1997 julkaisussa kirjassaan Ympäristöosaaminen Linnanen, Markkanen ja Ilmola (1997, 67) tuovat esille, kuinka ympäristöosaaminen tulee olemaan tulevaisuuden menestyjän perusta. Heidän mallinsa ympäristönäkökulman muutoksesta vaatii liiketoiminnan kehittämistä kolmella keskeisellä alueella: elinkaariajattelu, sidosryhmäajattelu ja laatuajattelu. Strategia ilman ympäristöä on sinänsä mahdotonta ja ensimmäinen haaste yritykselle onkin, miten hyvin liikeidea vastaa kestävän kehityksen haasteisiin.

2.1.1 Sidosryhmät

Sidosryhmät ovat merkittävä lisäarvon tuottaja yritykselle. Sidosryhmäajattelussa sidosryhmiin ja yrityksen yhteistyö luo edellytyksiä ympäristöosaamisen kehittämiseksi. Sidosryhmien tulee ymmärtää yrityksen toimintaedellytykset ja olla asettamatta kohtuuttomia vaatimuksia. Tiukimmat ympäristövaatimukset tulevat usein yrityksen muilta sidosryhmiltä kuin asiakkaita. (Linnanen ym 1997, 74.)

Yrityksen sidosryhmiin kuuluu eri tekijöitä, joista kullakin on oma erityinen tehtävänsä kestävän kehityksen toimintaympäristössä. Omistajat ja rahoittajat ovat kiinnostuneita ympäristöasioiden vaikutuksista kilpailukykyyn ja kannattavuuteen kun taas viranomaiset valvovat yrityksen toimintaa ja antavat tarvittavat luvat. Näiden lisäksi ovat viestimet, naapuriyhteisöt, ympäristöjärjestöt, vakuutuslaitokset, alihankkijat ja tavarantoimittajat sekä kilpailijat ja toimialajärjestöt, jotka odottavat yritykseltä viestintää ja tiedonsiirtoa. Tehokas ja vuorovaikutteinen sidosryhmäviestintä parantaa yrityksen toimintamahdollisuuksia ja kilpailukykyä. (Linnanen ym 1997, 75.)

2.1.2 Elinkaariajattelu

Elinkaariajattelussa ympäristö nähdään yhtenä asiakkaista, jonka tarpeet pyritään tyydyttämään. (Linnanen ym. 1997, 73) Tarkasteltaessa tuotteen ympäristömyönteisyyttä, sen koko elinkaari tulee ottaa huomioon. Useat yrityksen suorittavat elinkaariarviointeja, jotka toimivat erityisesti tuotelähtöisen ympäristöjohtamisen apuvälineinä. Niitä käytetään myös ennakkoivana välineenä riskien ja mahdollisten ongelmien ja parannuskohteiden tunnistamiseen. (Heiskanen 2004, 136-138.)

Elinkaariajattelussa tuotteet palaavat käytön jälkeen mahdollisimman tehokkaasti takaisin uusien tuotteiden tuotantoon. Näin minimoidaan sekä poistuva jätemäärä että järjestelmään sisään tuleva uusi raaka-ainevirta, säilyttäen samalla tuotteen suorituskyky. Elinkaariajattelun periaate kuuluukin ”vähemmän panosta – vähemmän jätettä – sama tuotto”. (Linnanen ym. 1997, 74-75.)

3 Ympäristö ja lainsäädäntö

Ympäristöön ja sen yhteydessä oleviin käsitteisiin liittyy usein vahva tunnelataus. Ympäristövastuu käsitteenä mielletään usein vapaaehtoiseksi, yrityksen itsensä päättäntävallassa olevaksi vihreäksi teoksi, jolla pyritään parantamaan sidosryhmien mielikuvia yrityksestä. Yhteiskunnallisen päätöksenteon motiivit eivät kuitenkaan voi liittyä vain tunteisiin ja mielikuviin, joten vastuu ympäristöstä on määritelty myös lainsäädännössä, ja tämä jokaisen yrityksen tulisi ottaa toiminnassaan huomioon. Aiheeseen liittyviä lakeja on muutamia, mutta tämän työn kannalta keskeisimmiksi nousivat ympäristönsuojelulaki, kirjanpitolaki sekä Kirjanpitolautakunnan määrittelemä yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta sekä niiden esittämisestä tilinpäätöksessä. Näiden lisäksi on olemassa myös ympäristövahinkolaki sekä ympäristövahinkovakuutuslaki, joista ensimmäisen asiasisältö käsittelee jo tapahtuneen ympäristövahingon korvaamista. Laki on tässä kohtaa normaalia vahingonkorvauslainsäädäntöä ankarampaa, sillä sen mukaan toiminnan vastuu on tuottamuksesta riippumatonta ja syyhteydeksi yrityksen toiminnan ja sen aiheuttaman vahingon välille riittää todennäköisyys. Lisäksi vastuu on vahingonaiheuttajien kesken solidaarista eli yhteisvastuullista. (EK 2009a)

3.1 Ympäristövastuu lainsäädännössä

Tässä tutkimuksessa keskeisessä asemassa oleva termi, ympäristövastuu, on määriteltävissä hieman eri tavoin, riippuen tarkastelunäkökulmasta. Lainsäädännössä ympäristövastuu voidaan jakaa neljään eri alueeseen:

- Tietovastuun nojalla yrityksen on oltava selvillä toimintojensa aiheuttamista ympäristövaikutuksista
- Ympäristövahinkovastuu velvoittaa yrityksen korvaamaan toiminnastaan aiheutuvat vahingot ja häiriöt
- Kunnostusvastuu puolestaan tarkoittaa yrityksen tai kiinteistönhaltijan olevan vastuussa pilaantuneen ympäristön, kuten maaperän tai pohjaveden, kunnostuksesta tai vaihtoehtoisesti sen kustannuksista.
- Ympäristörikosvastuu taas on perinteistä oikeudellista vastuuta yrityksen sellaisesta toiminnasta, mikä on luettavissa ympäristörikokseksi. (EK 2009a)

3.2 Ympäristönsuojelulaki

Lainsäädännöllä on varsin tärkeä merkitys ympäristönsuojelussa ja siihen asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa. Ympäristönsuojelulainsäädännöt velvoittavat toiminnanharjoittajat sekä kiinteistönomistajat ja haltijat kantamaan vastuun toimintansa vaikutuksista ympäristöön. Ympäristönsuojelulaki (YSL 4.2.2000/86) säädettiin vuonna 2000 pilaantumisen torjunnan yleislaki ja sen keskeisiä periaatteita ovat:

- ehkäistä ympäristön pilaantumista ja jätteiden syntyä
- tehostaa yritystoiminnan ympäristövaikutusten arviointia ja huomioon ottamista
- turvata terveellinen ja monimuotoinen ympäristö kestävä kehitys ja ilmastomuutoksen ehkäisyä tukien
- edistää luonnonvarojen kestävä käyttöä
- parantaa kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa ympäristöä koskevaan päätöksentekoon (Ympäristöministeriö 2007a)

Ympäristönsuojelulaki sisältää lupajärjestelmän, mikä edellyttää pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnanharjoittajan hakevan ympäristöluvan toiminnalleen. Ympäristöluvassa on määräyksiä muun muassa yritystoiminnan laajuudesta sekä päästöjen määrästä ja niiden vähentämisestä. Ympäristönsuojelulaki ei kuitenkaan kata kaikkia ympäristöön liittyviä tekoja, joten sen lisäksi on olemassa muun muassa vesilaki ohjaamassa veden käyttöä, jätelaki säätelemässä jätteiden käsittelyä ja hyötykäyttöä sekä erinäisiä lakeja geeniteknikan ja kemikaalien käytöstä, merensuojelusta ja hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista. (Ympäristöministeriö 2007a)

Näiden lakien ohella on olemassa myös erilaisia direktiivejä eli lainsäätöohjeita, ja niistä mainittakoon huhtikuussa 2004 voimaanstunut Euroopan parlamentin ja neuvoston säätämä direktiivi 2004/35/EY, jonka päätavoitteena on luoda yhteinen saastuttaja maksaa -periaatteen mukainen vastuujärjestelmä ympäristölle aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Suomessa direktiivi pantiin täytäntöön 1.7.2009 alkaen, ja se täydentää ja konkretisoi ympäristövahinkovakuutuslain säädöksiä. (Ympäristöministeriö 2007b)

3.2.1 Kirjanpitolaki

Kirjanpitolain mukaan yrityksen on annettavat oikeat ja riittävät tiedot toimintansa tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Kirjanpitolain mukaisesti yrityksen tilinpäätöksen tulee sisältää taloudellista asemaa kuvaavan taseen, tuloksen muodostumista kuvaavan tuloslaskelman, varojen hankinnasta ja niiden käytöstä kertovan rahoituslaskelman sekä näiden kolmen liitetiedot, joissa kerrotaan tarkemmin esimerkiksi tilikauden aikaisista poistoista, oman pääoman muutoksista sekä muista tiedoista, jotka eivät automaattisesti tulostu varsinaisesta kirjanpi-

dosta. Näiden lisäksi pörssiyhtiöiden tai muuten toiminnaltaan suurten yritysten on annettava tilinpäätöksen yhteydessä myös toimintakertomus, joka kuvaa yrityksen toiminnan kehittymistä koskevia tärkeitä seikkoja sisältäen merkittävät riskit ja epävarmuustekijät sekä liiketoiminnan ja taloudellisen aseman kannalta merkittävät tunnusluvut. (KPL 3:1 §, 3:1.4 §)

Tuloslaskelman eriin sisällytetään tilikauden ympäristökulut ja pakollisina varauksina käsitellyt vastaisten ympäristömenojen muutokset. Erillisten ympäristökulujen esittäminen omana tilinpäätöseränä ei yleensä ole tarpeellista, ja mikäli niillä on olennainen vaikutus tulokseen, eritellään kulut tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Taseessa puolestaan eriin sisällytetään aktivoidut ympäristömenot ja pakollisena varauksena käsiteltävät ympäristövastuut. Myöskään taseessa ei ole tarpeellista esittää ympäristömenoja omana tilinpäätöseränä, ellei niillä ole olennaista merkitystä tilinpäätöksen antamaan kuvaa. Useimmiten olennaisiksi koetut ympäristöasioiden erät esitetään siis tilinpäätöksen liitetiedoissa. Tämä koskee Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen mukaan erityisesti arvostusmenetelmiä ja laskennassa käytettyjen menetelmien kuvaamista, satunnaisia ympäristökuluja kuten sakkoja ja muita kertaluonteisia suorituksia, varausten erittelyä, ehdollisia ympäristövelkoja ja selvitystä niiden lajista ja laskentatavasta sekä viimeisenä ympäristöasioihin liittyviä vakuuksia, kuten kaatopaikkatoimintaa harjoittavalta yritykseltä vakuus jätehuollon varmistamiseksi. (Niskala & Tarna 2003, 157-159.)

3.3 KILAn yleisohje ympäristöasioiden kirjaamisesta

Kirjanpitolautakunta (KILA) toimii työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä, ja sen pääsääntöisenä tehtävänä on ohjeistaa kirjanpitolain noudattamisessa ja soveltamisessa, hyvää kirjanpitolapaa edistäen. Lautakunta on vuonna 2006 antanut yleisohjeen ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta sekä niiden esittämisestä tilinpäätöksessä. Ohjeen lähtökohtana on Euroopan yhteisöjen komission suositus ympäristöasioiden kirjaamisesta, laskennasta ja julkistamisesta yritysten tilinpäätöksissä ja toimintakertomuksissa (2001/453/EY), ja suosituksen pyrkimyksenä on yhtenäistää ympäristöriskien ja -vastuiden merkitsemistä. Tämä puolestaan helpottaa tilinpäätösten ja vastuuraporttien tulkitsemista sekä tilinpäätösten vertailua, antaen oikean ja riittävän kuvan kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä kirjanpitolain mukaisesti. (Niskala & Tarna 2003, 157-158.)

4 Vastuullinen yritystoiminta

Vastuullinen yritystoiminta on yrityksen tapa vastata kestävä kehityksen haasteeseen pitäen sisällään kolme ulottuvuutta; talous, ihmiset ja ympäristö. Nämä kolme näkökohtaa liittyvät kiinteästi toisiinsa muodostaen yrityksen vastuullisen toiminnan pohjan. Vastuullisuuden sisäl-

tö vaihtelee yrityksestä riippuen ja siihen ovat vaikuttamassa yrityksen arvot, tavoitteet ja toimintaympäristö. Perimmäinen tarkoitus vastuullisella toiminnalla on vahvistaa yrityksen kannattavuutta ja toimintaedellytyksiä pitkällä aikavälillä. Vastuullisuus on yrityksen maine-riskin hallintaa sekä yritys- että tuotekuvan hallintaa. Hyvät työntekijät, tyytyväiset asiakkaat ja liikekumppanit sekä rahoittajien ja sijoittajien arvostus ovat vastuullisesta toiminnasta johtuvaa arvokasta pääomaa kustannussäästöjen lisäksi. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2006.)

Ympäristötietoisuus on saanut kuluttajat vaatimaan muutoksia yrityksiltä. Kansainvälinen kauppakamari ICC (International Chamber of Commerce) julkaisi jo vuonna 1991 Elinkeinoelämän peruskirjan kestävän kehityksen aikaansaamiseksi (engl. The Business Charter for Sustainable Development), josta löytyy 16 periaatetta ympäristöjohtamiseen. Nämä periaatteet sisältävät muun muassa suosituksia energian ja raaka-aineiden hyödyntämisestä, uudistuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja haitallisten ympäristövaikutusten ja jätteiden syntymisen minimoinnista sekä niiden hävittämisestä. Suositukset ovat ympäristön huomioonotavia ja auttavat yrityksiä parantamaan ympäristöasioidensa hoitoa näiden periaatteiden mukaisesti. Tavoitteena on, että peruskirjan allekirjoittaneet yritykset ja järjestöt sitoutuisivat parantamaan ympäristöasioidensa hoitoa näiden periaatteiden mukaisesti, edistämään johtamiskäytännössä tätä kehitystä, arvioimaan edistymistään sekä raportoimaan siitä asianmukaisesti. (Kansainvälinen kauppakamari ICC 2008.)

4.1 Yrityksen yhteiskuntavastuu

Yrityksen yhteiskuntavastuu jaetaan kolmeen osaan eli ympäristöön, yhteiskuntaan ja talouteen. Samassa yhteydessä käytetään käsitteitä luontopääoma, sosiaalinen pääoma sekä taloudellinen pääoma. Toimittaessa kestävän kehityksen periaatteen mukaisesti, seuraavalle sukupolvelle tulisi siirtyä saman verran näitä kolmea pääoman lajia kuin mitä nykyinen sukupolvi sai aikanaan käyttöönsä. Joten yrityksen toiminnan ollessa kestävää, tulee sen toimia tämän päämäärän mukaisesti. (Heiskanen 2004, 18.)

Ympäristökysymykset ovat olleet yritystoiminnassakin vallalla jo kymmeniä vuosia. Alkujaan 1960-luvulla Suomessa virinnyt keskustelu kemikaalien, metsäteollisuuden vesistö päästöjen sekä elohopean käytön ongelmista ei saanut yrityksiltä minkäänlaista vastakaikua. Yritykset asettuivat tuolloin kiivaasti ympäristöjärjestöjä vastaan ja yrittivät puolustautua vedoten ympäristönsuojeluvaatimusten kohtuuttomiin kustannuksiin. Ajan saatossa ympäristönsuojeluinvestoinnit kuitenkin käynnistettiin, eivätkä ne olleet estämässä kannattavan yritystoiminnan kasvua. (Heiskanen 2004, 18) Nykyään kehityssuunta on entistä enemmän ympäristöä huomioivaan yritystoimintaan. On ymmärretty, että ympäristöystävällinen liiketoiminta vaatii läpimurtoja myös ympäristöystävällisessä teknologiassa. (Worldwatch 2008.)

1990-luvun alkupuolella ilmestyivät Suomessa ensimmäiset yritysten vapaaehtoiset ympäristöraportit. Nykypäivänä ympäristöraportteja julkaisee jo yli 50 yritystä ja lähes 1000 toimipaikalla on käytössään standardoidut ympäristöasioiden hallintajärjestelmät. Nykyään ei myöskään olla enää huolissaan niinkään raaka-aineen riittävydestä kuin kasvavan energian ja raaka-aineiden aiheuttamista päästöistä. Ympäristöongelmien ollessa kytkeytyneenä sosiaalisiin ongelmiin ja kansainvälisiin kysymyksiin, ympäristövastuun rinnalle on noussut vaatimus myös yrityksen sosiaalisesta vastuusta. (Heiskanen 2004, 22-26.)

Vastuullisuus on yritystoiminnassa nykyään keskeinen osa, jota vaativat sekä ympäröivä yhteiskunta että yrityksen sidosryhmät. Yritysten tulee jatkossa saada alihankkijoiltaan entistä tarkempi selvitys siitä, kuinka tuotteet ja palvelut on tuotettu. Vastuullisessa yritystoiminnassa pyritään tunnistamaan oman toiminnan vaikutukset sekä sidosryhmien odotukset. Tunnistaessaan oman toiminnan vaikutuksia, yrityksen tulee ottaa huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja ympäristövaikutukset. Taloudellinen vastuu käsittää vastuun toiminnan liiketaloudellisesta kestävydestä, sosiaalinen vastuu vastuun henkilöstön hyvinvoinnista ja ympäristövastuu vastuun yrityksen ekologisesta ympäristöstä. (Hovisalmi, Niskala 2009.)

Hovisalmi ja Niskala (2009) tuovat esille yrityksen toimintamallia ympäristövastuun kantamisen suhteen. Oman toiminnan vaikutusten ja sidosryhmien odotusten tunnistamisen jälkeen yrityksen tulisi priorisoida vaikutukset eli listata tärkeimmät vastuullisuuteen liittyvät asiat, joihin yritys toiminnallaan voi vaikuttaa. Priorisoinnin jälkeen viimeisenä arvoketjussa on toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus. Vastuulliseen yritystoimintaan liittyvät toimintaperiaatteet on hyvä määritellä, koska niiden pohjalta on mahdollista hallinta- ja seurantajärjestelmien luominen sekä yhteiskuntavastuun yhdistäminen osaksi liiketoimintaprosesseja, vuosisuunnittelua ja palkitsemisjärjestelmiä.

Yrityksen käytössä olevia toimintaperiaatteita ovat muun muassa YK:n ihmisoikeusjulistus, Kansainvälisen työjärjestön ILO:n (International Labour Organization) työelämän oikeuksia koskevat periaatteet, Global Compact -aloite, joka on YK:n ja liike-elämän aloite edistää hyvää yrityskansalaisuutta, Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö OECD:n (Organisation for Economic Cooperation and Development) ohjeet monikansallisille yrityksille sekä Kansainvälisen kauppakamarin ICC:n (International Chamber of Commerce) määrittelemät elinkeinoelämän kestävän kehityksen periaatteet. Hallintajärjestelmät ovat apuna vastuullisen yritystoiminnan käytännön toteuttamisessa ja ne myös osaltaan vakuuttavat sidosryhmät toiminnan tasosta. Hallintajärjestelmiä ovat muun muassa laatu (ISO 9000)- ja ympäristö (ISO 14000)- järjestelmästandardit, Euroopan unionin asetukseen pohjautuva ympäristöasioiden hallintajärjestelmä (EMAS), työterveys- ja turvallisuusjärjestelmästandardi (OHSAS 18001) sekä yhteiskuntavastuukysymysten käsittelyä ohjeistava ISO 26000-standardi. (Finnforest 2009); (Hovisalmi & Niskala 2009.)

4.2 Taloudellisuus

Taloudellisia perusteluja hyvälle ympäristöasioiden hoitamiselle yksittäisen yrityksen näkökulmasta voi olla haastavaa löytää. Harva yritys panostaa ympäristöasioidensa hoitoon enemmän kuin mitä laki vaatii. Kuitenkin saavuttamalla paremman ympäristösuojelutason, yritys voi saada sillä aikaan myös taloudellisesti parempia tuloksia. Raimo Lovio ja Mika Kuisma kuvaavat tätä seuraavan taulukon avulla kirjassa Ympäristö ja liiketoiminta (2004).

	Välittömät tekijät: Pienenevät kustannukset, Suuremmat kasvumahdollisuudet	Välilliset tekijät: Lisääntynyt kysyntä, parantunut imago, henkilöstön motivaatio
Lyhyt aikaväli	Energia- ja materiaalivirran pienentäminen uusien toimintavain, teknologioiden tai tuotteiden Ympäristönsuojelukustannusten ja -maksujen/verojen alentaminen uusien toimintatavain, teknologioiden tai tuotteiden Ympäristöonnettomuuksien välttäminen	Asiakkaiden lisäkysyntä ympäristömyötäisille tuotteille Lisäksi ympäristösuojelutuotteiden erityismarkkinat Sijoittajien kiinnostus hyviin sijoituskohteisiin ja rahalaitosten halu välttää riskialttiiden liiketoimintojen rahoittamista
Pitkä aikaväli	Tulevien kiristyvien määräysten ennakointi (ei huonoja investointeja) Kasvumahdollisuuksien varmistaminen (raaka-aineiden ja energian riittävyys, tulevien päästörajojen alittaminen)	Yrityksen maineen säilyttäminen ja kehittäminen asiakkaiden ja sijoittajien tulevia päätöksiä ajatellen Nykyisen ja tulevan henkilöstön motivointi ja rekrytointi Vapaaehtoinen toiminta uusiin viranomaismääräyksiin vaikuttamiseksi

Taulukko 1: Ympäristönsuojelun kustannukset

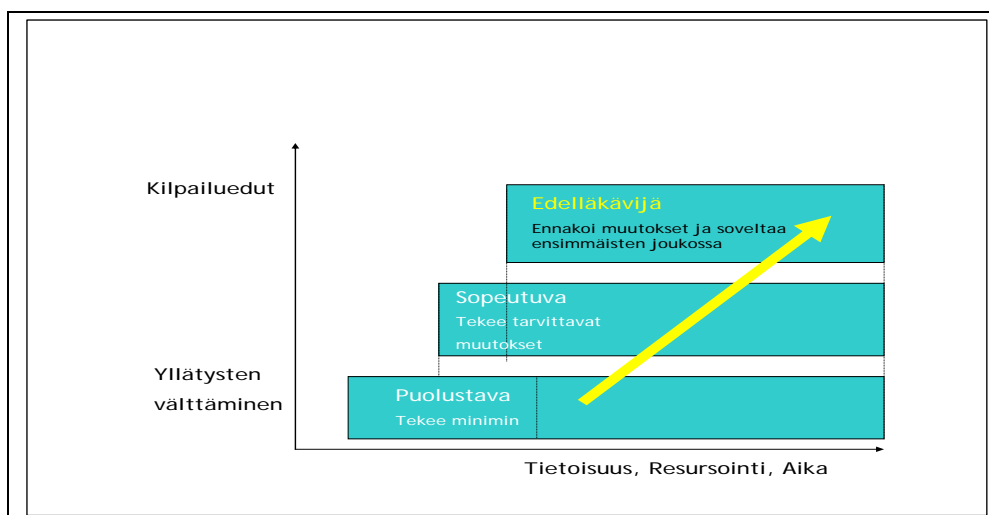
Taulukossa 1 ympäristönsuojelua tarkastellaan yrityksen taloudelliselta kannalta kahdella eri ulottuvuudella. Ympäristösuojelutaso suhteessa väheneviin yrityksen kustannuksiin paranee parhaiten ja varmimmin lyhyellä aikavälillä. Tehostettaessa energian ja materiaalin käyttöä, yritys säästää luontoa sekä pienentää tuotantokustannuksiaan ja samalla pienenevät asiakkaiden kustannukset. Ympäristönäkökulman käyttö voi myös auttaa huomaamaan epäkohtia prosesseissa ja paljastaa uusia säästökohteita. (Hovisalmi & Niskala 2009, 27.)

Yrityksen kannattaa ennakoida toteuttaessaan uusia pitkän aikavälin investointeja ja tuotekehittelyä ottamalla huomioon kiristyvät ympäristömääräykset. Näin tehdessään sen pitkän aikavälin investoinnit säilyttävä paremmin arvonsa ja yritys säästyy turhilta korjausinvestoinneilta. Säilyttääkseen kasvumahdollisuutensa yrityksen kannattaa kehitellä esimerkiksi vähemmän päästöjä aiheuttavia prosesseja ja tuotteita, jolloin sen kasvu ei törmää mahdollisesti kiristuviin ympäristömääräyksiin. (Hovisalmi & Niskala 2009, 28.)

Asiakkaiden mielenkiinto ympäristöasioita ja sitä kautta esimerkiksi luomutuotteita kohtaan on kasvanut. Ollessaan edelläkävijänä ympäristöasioissa yritys kasvattaa todennäköisesti myös tulojaan. Ympäristömyönteisten tuotteiden kysyntä kasvaa ja kokonaan uusillekin ympäristötuotteille löytyy markkinoilta tilaa. Toinen taho, joka on kiinnostunut yrityksen ympäristöasioiden hoidosta, ovat sijoittajat ja rahoittajat. Yrityksen hoitaessa ympäristöasiansa mallikkaasti sen pörssi-arvo voi nousta ja tätä kautta rahoitusmahdollisuudet voivat parantua. (Hovisalmi & Niskala 2009, 29.)

4.3 Ympäristövastuu kilpailukyynä

Ympäristöjohtaminen on elinkeinoelämän kannalta ratkaisevan tärkeä osa kestävästä kehitystä sekä hyvä työkalu pyrkimyksessä auttaa elinkeinoelämää parantamaan ympäristöasioiden hoitoa kaikkialla maailmassa. Aktiivinen ympäristöasioiden hoito voi tuottaa yritykselle kilpailuetua, kun taas niiden laiminlyöminen voi aiheuttaa lisäkustannuksia, yrityskuvan heikkenemistä ja menetettyjä markkinaosuuksia. Ympäristöasiat tulisi ottaa huomioon liiketoiminnassa ja strategian suunnittelussa. Hovisalmi ja Niskala (2009, 7) havainnollistavat ympäristöasioiden ottamista osaksi strategiaa kirjassaan Ympäristöosaaminen kilpailukyvyksi seuraavan kuvion avulla.

Kuvio 1: Ympäristöasioiden aseman ja tavoitetilän arviointi yrityksen strategiassa (Hovisalmi & Niskala 2009, 7.)

Kuvioissa 1 yritykset jaetaan kolmeen eri tasoon; puolustavaan, sopeutuvaan ja edelläkävijään. Puolustavalla tasolla ollessaan yritys täyttää lainsäädännön vaatimuksen minimissään ja tekee välttämättömimmän pysyäkseen markkinoilla. Sopeutuvan roolissa yritys pyrkii täyttämään lainsäädännön vaatimusten lisäksi myös sidosryhmien odotukset. Vähentääkseen ympäristöasioihin liittyviä riskejä, sopeutuva yritys pyrkii myös parantamaan ympäristönsuojelun tasoa. Edelläkävijänä yrityksen on mahdollista tavoitella parempaa tuottoa ympäristöosaamisen avulla. Tämä vaatii yritykseltä kykyä ja resursseja ennakoida tulevaa kehitystä alalla, joten on tärkeää, että ympäristöön liittyvä strategia valitaan yrityksen omista lähtökohdista ottaen myös huomioon sidosryhmien odotukset. (Hovisalmi & Niskala 2009, 7.)

5 Ympäristöjärjestelmät

Yrityksen paneutuessa perusteellisesti ympäristöasioihin, on suotavaa harkita ympäristöasioiden hallintajärjestelmän käyttöönottoa. Tämän avulla yritys voi tehokkaammin suunnitella ja koordinoida toimintojaan, sekä raportoida tarkasti toimistaan niin johtokunnalle kuin sidosryhmillekin, joiksi voidaan tässä määritellä esimerkiksi asiakkaat, yhteistyökumppanit, yhteisöt, viranomaiset ja rahoittajat. Tämä työkalu antaa mahdollisuuden yhdistää ympäristöasiat osaksi johtamista ja toiminnan suunnittelua. (Niskala & Tarna 2003, 108-109.)

Tehokas ympäristöjärjestelmä luo myös edellytykset riskien hallinnalle, ympäristövahinkojen välttämiseksi ja yritystoiminnan aiheuttamien ympäristövaikutusten pienentämiseen. Kattava ympäristöjärjestelmä auttaa johtoa ja työntekijöitä näkemään oman asemansa organisaatiossa ja ymmärtämään organisaation eri osien vaikutukset. (Linnanen ym. 1997, 167) Vaikka keskeinen tavoite ympäristöjärjestelmän rakentamisessa onkin ympäristönsuojelun tason paran-

taminen, voidaan sen avulla saavuttaa taloudellista hyötyä. Varautumalla ympäristöhaittoihin ja mahdollisesti ehkäisemällä niitä ennakolta, yritys säästyy ympäristövahinkojen korjaamiselta, mikä on huomattavasti kalliimpaa. (Pesonen, Hämäläinen & Teittinen 2005, 9-13.) Ympäristöjärjestelmän käyttö auttaa myös tyydyttämään asiakasvaatimukset ja kehittää viranomaissuhteita.

Ympäristöjärjestelmämalli on yrityksille työkalu kehittää ympäristöasioiden hallintaa ja ympäristönsuojelutoimien tuloksellisuutta. Yritykselle voidaan myöntää mallin oikeaoppisesta käytöstä laatujärjestelmäsertifikaatti ulkopuolisen tahon tekemän objektiivisen arvioinnin perusteella. Sertifikaatin myöntäjän tulee arvioinnissaan varmistaa yrityksen laadunhallinnan sekä käytännön toimien olevan standardivaatimusten mukaisia. (Niskala & Tarna 2003, 113-119) Ulkopuolisen arvioijan myöntämä ympäristösertifikaatti osoittaa, että yrityksessä ollaan aktiivisia ympäristöasioiden suhteen ja ne huomioidaan yrityksen toiminnassa. Se tuo myös luotettavuutta yrityksen imagoon ja parantaa näin ollen yrityksen kilpailukykyä. (Pesonen ym. 2005, 9-13.)

Edellisessä kappaleessa mainittu laatujärjestelmäsertifikaatti on suosittu vaihtoehto ympäristöjärjestelmän rakentamiselle. Vuoden 2002 lopussa maailmassa oli ISO 14001 -järjestelmiä 49462 kun taas ISO 9000 -laatujärjestelmiä peräti 561 747. Ympäristöjärjestelmien käyttöönotto on tapahtunut laatujärjestelmien jälkeen ja yleisesti ottaen ne noudattavat molemmat samoja periaatteita. Yksi ympäristöjärjestelmän käytön vahvuuksista on sen käyttö yritysjohdon apuvälineenä luotaessa sidosryhmiin uskottavuutta sekä hallitessa riskejä. Ympäristöviranomaiset ovat tukeneet vahvasti järjestelmien kehittämistä ja käyttöönottoa. Kriittiköä ympäristöjärjestelmät ovat kohdanneet kuitenkin alusta lähtien. Niitä on arvosteltu byrokraattisina johtamisjärjestelminä ja ympäristönsuojelun asiantuntijat ovat olleet huolissaan järjestelmien todellisista vaikutuksista ympäristönsuojelun tasoon. Kyseisiä ongelmia ovat tutkineet myös Jost Hamschmidt ja Thomas Dyllick (2002), joiden Sveitsissä teettämä tutkimus osittain vahvisti järjestelmän byrokraattista kuvaa. (Heiskanen 2004, 125-128.)

Hallintajärjestelmän rakentamiseen ja käyttöönottoon yritys voi ottaa valmiin ympäristöstandardin pohjan tai rakentaa järjestelmän itse. Jälkimmäinen on vain yrityksen sisäisessä käytössä, mutta siinä on se heikkous, että sidosryhmien kannalta raportointi ei välttämättä ole niin perusteellista ja uskottavaa kuin sertifioitujen ympäristöhallintajärjestelmän kautta. Sertifikaatin saanut yritys voi käyttää tietoa etuna sekä markkinoinnissa että muussa sidosryhmäviestinnässä. (Niskala & Tarna 2003, 108-109.)

Ympäristöasioiden ollessa tärkeä osa yrityksen toimintaa, niiden hallinta edellyttää järjestelmällistä suunnittelua, ohjausta ja seuranta. Toimivan ympäristöjärjestelmän rakentamiseen tarvitaan ohjeita muun muassa EU:n EMAS-asetuksesta sekä ISO 14001 -standardista. EMAS eli

Euroopan yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä perustuu EU:n EMAS-asetukseen ja siihen voivat liittyä kaikki organisaatiot toimialasta riippumatta. (Niskala & Tarna 2003.)

Nämä edellä mainitut standardit ovat vapaaehtoisia ja kehitetty nimenomaan helpottamaan ympäristöasioiden hallintaa. Ne ovat myös peruseriaatteeltaan hyvin samankaltaisia. Yhdistäviä tekijöitä ovat jatkuvan parantamisen tavoite, organisaation kaikkien tasojen vastuiden määrittely sekä järjestelmän säännöllinen arviointi. Kolmas ympäristöstandardi on englantilainen BS 7750, joka on ollut olemassa vuodesta 1992. Sen pohjalta on rakennettu useimmat nykyisistä ympäristöasioiden hallintajärjestelmistä, mutta esimerkiksi Suomessa se on väistynyt kansainvälisen standardoimisorganisaation ISO 14001 -standardin tieltä. (Linnanen ym. 1997, 169.)

5.1 ISO 14001-standardi

Kansainvälinen standardisoimisjärjestö ISO (International Organization for Standardization) on maailman tunnetuin ympäristöjärjestelmämalli, joka auttaa yrityksiä sekä parantamaan ympäristösuojelunsa tasoa että osoittamaan ympäristöasioidensa hyvää hoitoa. Ympäristöjärjestelmässä yritys sitoutuu muun muassa ympäristönsuojelun tasonsa jatkuvaan parantamiseen, selvittää lakisääteiset velvoitteensa ja huolehtii niiden täyttämisestä, asettaa ympäristötavoitteet ja seuraa niiden toteutumista. Ympäristöjärjestelmämalli auttaa ylläpitämään henkilöstön osaamista, ohjaa prosesseja ja toimintoja, varautumaan ympäristöriskeihin ja onnettomuustilanteisiin sekä ennaltaehkäisemään ympäristövahinkoja ja estämään niiden toistumisen. Sen avulla yritys pystyy myös arvioimaan toimintansa tuloksia ja parantamaan toimintaansa. (Suomen standardisoimisliitto 2010.)

Kansainvälinen standardisoimisjärjestö ISO on luonut ISO 14000 -ympäristöstandardisarjan, joka sisältää seuraavat standardit:

- ympäristöjärjestelmät
- laatu- ja ympäristöjärjestelmien auditointi ISO 19001
- ympäristömerkinnät
- ympäristönsuojelun tason arviointi
- elinkaariarviointi
- termit ja määritelmät
- tuotekohtaiset standardit (Pesonen ym. 2005, 15)

Näistä yritysmaailmassa ehkä tunnetuin on ISO 14001 ympäristöasioiden hallintajärjestelmää koskeva standardi. ISO 14001 -standardin päävaatimuksia ovat noudatettava ympäristöpoli-

tiikka, sen suunnittelu ja toteuttaminen, ylläpito ja korjaavat toimenpiteet sekä ympäristöjohtaminen. Ympäristöjärjestelmästandardit julkaistiin vuonna 1996, mutta täydellinen uudistus toteutettiin vuonna 2004. (Pesonen ym. 2005.)

Yritykset voivat rakentaa ympäristöjärjestelmänsä noudattamatta kaikkia standardin vaatimuksia, mutta tällöin he eivät ole velvollisia saamaan ulkopuolisen laatimaa ympäristösertifikaattia. Ympäristösertifikaatin saaneet yritykset ovat velvollisia määrittämään ympäristöpäämääränsä ja -tavoitteensa, sekä selventämään johtamisjärjestelmän, jolla nämä tavoitteet saavutetaan. (Pesonen ym. 2005, 15.) ISO 14001-standardin käytön etuja ympäristöriskien hallinnan ohella ovat kustannustehokkuuden ja henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen, ympäristölainsäädännön noudattaminen ja sen seuranta sekä vastuullisuuden havainnointi viestinnässä, markkinoinnissa ja sidosryhmäraportoinnissa. (Heiskanen, 2004.)

ISO 14001- standardin mukaisen järjestelmän perusrakenne koostuu ympäristöpolitiikasta, joka yrityksen tulee luoda ilmastaakseen sitoumuksensa ympäristöasioiden jatkuvaan parantamiseen. Ympäristöpolitiikka määrittelee myös työn painopisteet ja sen tulee olla yrityksen ylimmän johdon hyväksymä. Poliittikkaa valmistellessa yrityksen täytyy tunnistaa sille ominaiset ympäristönäkökohdat ja lakisääteiset vaatimukset. Tällä pyritään tiedostamaan yrityksen tärkeimmät ympäristövaikutukset ja lainsäädännölliset minimivaatimukset. Lisäksi yritys asettaa ympäristöpäämäärät ja tavoitteet sekä laatii ohjelman niihin pääsemiseksi. Järjestelmän toimintaa seurataan katselmuksien ja tarkastusten pohjalta. (Heiskanen 2004, 123-125.)

5.2 EMAS-ympäristöasetus

EMAS (The European Community Eco-Management and Audit Scheme) eli Euroopan yhteisön ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmä perustuu EU:n EMAS-asetukseen (761/2001). Se on kaikille jäsenmaiden yrityksille tarkoitettu järjestelmä, jonka tarkoituksena on parantaa yrityksen ympäristöasioiden hoitoa. Ympäristöasioiden hallintajärjestelmä toteutetaan EMASin mukaan aiemmin mainitun ISO 14001-standardin mukaisesti. Saadakseen EMAS-reksiteröinnin, yrityksellä tulee olla ISO 14001- standardin mukainen sertifioitu ympäristöjärjestelmä sekä julkinen ympäristölausunto. (Pesonen ym. 2005, 17)

Tämä julkinen ympäristölausunto luo merkittävimmän eron EMASin ja ISO 14001-standardin välille. Ympäristöselonteossa yritys kertoo suorittamistaan ympäristönsuojelua parantavista toimenpiteistään ja tavoitteistaan, jolloin ulkopuolinen arvioija vahvistaa selonteon luotettavuuden. Ympäristöselonteon jälkeen yritys voi hakeutua EMAS-asetuksen mukaisen ympäristöjärjestelmän luoneiden yritysten rekisteriin. Rekisteröinnistä yritys saa EMAS-logon, jota voidaan käyttää rekisteröidyn toimipaikan ilmoittelussa. (Pesonen ym. 2005, 18)

5.3 Green Office

Green Office on WWF Suomen kehittämä ja myöntämä toimistojen ympäristömerkki, jonka kehittäminen aloitettiin vuonna 1997. Green Office -ympäristöohjelma on luotu ISO 14001 -standardin ja EMAS -ympäristöasetuksen pohjalta ja tavoitteena oli luoda edellä mainittuja ympäristöjärjestelmiä kevyempi ja käytännönläheisempi ympäristöohjelma toimistokäyttöön. Green Officen avulla yrityksen on helppo luoda pohja myös ympäristöjohtamiselle, jos sellaista ei ole jo ennestään olemassa. Green Office toimii ympäristöjohtamisen tukena ja työkaluna niin yksityisyrittäjien, julkishallinnon kuin järjestöjenkin osalta. Green Office -merkki on tällä hetkellä myönnetty runsaalle sadalle organisaatiolle. (WWF 2009.)

5.4 Ympäristöjohtaminen

Ympäristönsuojelua on alettu käsittelemään liiketalouden näkökulmasta vasta 1980-luvun lopulla, mutta tämän jälkeen kiinnostus aiheeseen on lisääntynyt merkittävästi. Sekä yhteistyökumppanit että asiakkaat haluavat tietää yrityksen toiminnan olevan eettisesti ja ekologisesti kestävä. Näin ollen tapa huolehtia ympäristöstä määrää yrityksen kohtaloa. Ympäristöjohtaminen on rantautunut jo moniin yrityksiin ja samalla tarve ympäristöjohtamisen työkaluihin on kasvanut. Hoitamalla ympäristöasiat kustannustehokkaasti ja liittämällä ne strategiseen johtamiseensa yrityksellä on mahdollista tehostaa toimintojaan sekä säästää kustannuksissaan. (Pohjola 2003.)

Palvelualoille ja julkiselle hallinnolle lakisääteisiä ympäristövelvoitteita ei ole juurikaan olemassa, mutta business-to-business-liiketoiminnassa ympäristöasiat hoidetaan usein dokumentoitujen, kansainvälisten standardien mukaisten hallintajärjestelmien avulla. Tällöin ympäristöasioiden hoito on lainsäädännön mukaista ja täyttää myös kuluttajien asettamat vaatimukset. Ympäristöasiat ovat tärkeä osa yrityksen päätöksentekojärjestelmää ja parantavat sitä kautta ympäristönsuorituskykyä eli yrityksen kykyä hoitaa ympäristöasiat tehokkaasti. (Pohjola 2003.)

6 Yhteiskuntavastuuraportointi

Yhteiskuntavastuun raportointi pitää sisällään ympäristöasioiden lisäksi sosiaalisten ja yhteiskunnallisten asioiden raportointia taloudellisesta näkökulmasta. Näiden kolmen osa-alueen merkitys eri yrityksissä voi olla hyvinkin erilainen, riippuen yrityksen toimintaympäristöistä ja lähtökohdista. Yhteiskuntavastuuseen liittyviä vaikutuksia voidaan tarkastella hyvin eri tavoin, yrityksen tai kansantalouden näkökulmasta, paikallisesti tai globaalisti, ja yrityksen toimintaan välittömästi tai välillisesti liittyen. Tästä johtuen haasteet ja edellytykset raporttien tuottamiselle voivat olla yrityksestä riippuen hyvinkin erilaiset. (Niskala & Tarna 2003, 19-21.)

Ympäristövastuu osana yhteiskuntavastuun käsitettä merkitsee vastuuta ekologisesta ympäristöstämme. Yrityksen tulee näin ottaa huomioon paitsi luonnonvarojen säästeliäs käyttö, ympäristönsuojelu ja ilmastonmuutoksen torjunta, myös tuotteidensa koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset, vaikka kaikki niistä eivät tapahtuisikaan yrityksen tuotteita omistaessa. *Taloudellinen vastuu* merkitsee yrityksen vastuuta huolehtia toimintansa liiketaloudellisesta kestävyyydestä sekä huomioida sidosryhmiinsä kohdistuvat taloudelliset vaikutukset. Välittömistä sidosryhmävaikutuksista voidaan pitää esimerkkinä suoria rahavirtavaikutuksia, kuten palkanmaksua henkilöstölle ja verojen maksua yhteiskunnalle. Välilliset vaikutukset voivat puolestaan olla esimerkiksi oman toimialan vaikutusta koko kansantalouteen sekä tavarantoimittajille suunnattujen ostojen työllistämisaikutusta kyseisessä yrityksessä, ja tästä edelleen kunnalle syntyviä palkka- ja verotuloja. Yhteiskuntavastuun kolmanneksi alueeksi luettava *sosiaalinen vastuu* tarkoittaa yrityksen vastuuta henkilöstönsä hyvinvoinnista ja kehittämisestä, ihmisoikeuksista tuotteiden ja palveluiden elinkaaren ajalla, tuotteiden turvallisuudesta sekä yleisesti hyvistä yritystoiminnan tavoista. (Niskala & Tarna 2003, 19-20.)

Yhteiskuntavastuuraportti on periaatteessa tiedottamista niistä toimista ja tuloksista, mitä yritys yhteiskuntavastuun osa-alueilla on tehnyt. Tällaisen raportin tuottaminen on yritykselle strateginen valinta, sillä yleensä raportoinnista saatavia hyötyjä ei voida kovin helposti ennalta mittaamaan. Samoin kuin ympäristöjärjestelmien käyttö osana yrityksen johtamista, myös yhteiskuntavastuuraportin tekeminen saattaa antaa sidosryhmille luotettavamman ja sitoutuneemman kuvan yrityksen toiminnasta, verrattaessa sitä samalla yhteiskuntavastuun asteella toimivaan yritykseen, joka ei ole sitoutunut erillisiin järjestelmiin ja raportointiin. (Niskala & Tarna 2003, 81.) Mätäsaho, Niskala ja Tuomala (1996, 133) toteavat ympäristöraportoinnin olevan ensisijaisesti pyrkimys saavuttaa sidosryhmien luottamus, kun taas Niskala & Tarna (2003, 82) myöhemmässä teoksessaan listaavat kokonaisvaltaisemman yhteiskuntavastuuraportoinnin olevan työkalu myös liiketoimintastrategioiden ja johtamisen kehittämisessä. Yhteiskuntavastuuraportin menestyksellinen toteuttaminen vaatii heidän mukaansa yrityksessä tiivistä yhteistyötä muun muassa viestinnän, talouden, ympäristöjohton sekä tutkimus- ja tuotekehityksen kesken, mikä avaa monesti uusia näkökulmia liiketoiminnan tarkasteluun.

Ympäristöraportoinnin heikkouksiin voidaan Kurjen (1999, 46) mukaan lukea määrällisen tiedon ja mitattavien tavoitteiden vähyys, ulkopuolisen tarkastelun puute ja hyvien saavutusten esittely ongelmien ja heikkouksien kustannuksella. Tämä voi johtua tiedonpuutteesta, ja siksi ympäristö- ja yhteiskuntavastuun raportoinnista pyritään laatimaan yhtenäisiä ohjeistuksia. Euroopan parlamentti on tukenut mietinnössään A5-0159/2002 GRI-ohjeiston käyttöönottoa koko EU:n alueella, mikä osaltaan yhtenäistäisi raporttien sisältöä ja vertailukelpoisuutta. (Niskala & Tarna 2003, 157.)

6.1 Yhteiskuntavastuuraportoinnin toteuttaminen

Yhteiskuntavastuusta raportointi on yritykselle monivaiheinen prosessi, jonka etenemiseen vaikuttavat monet tekijät. (Mätäsaho ym. 1999, 132.) Raportointi voidaan jakaa viiteen eri vaiheeseen: raportoinnin tavoitteiden määrittelyyn, raportin suunnitteluun, laadintaan, jake- luun sekä palautteen keräämiseen ja analysointiin. (Niskala & Tarna 2003, 86.)

Tavoitteiden määrittelyllä pyritään selvittämään, mitkä ovat raportin tärkeimmät tavoitteet, mitä sillä pyritään saavuttamaan sekä mitä ja kuinka yksityiskohtaista tietoa raportin tulisi sisältää. Tässä vaiheessa yrityksen tulee ottaa huomioon mahdollisesti käytettävät raportointiohjeistot ja niiden asettamat vaatimukset, sekä omat tai muiden yritysten aiemmat kokemukset, joita raportoinnin toteuttamisessa voisi hyödyntää. Tavoitteiden määrittelyn avulla yritys saa kuva siitä, kuinka laajasta työstä on kyse ja millaisia resursseja raportin tuottamiseen tulee asettaa. (Niskala & Tarna 2003, 86.)

Raportin suunnitteluvaiheessa tehdään konkreettinen projektisuunnitelma raportoinnin toteuttamisesta, missä päätetään raportin etenkin aikataulusta, vastuuhenkilöistä ja tiedonkeruusta. Suunnitelmasta on hyvä mahdollisimman yksityiskohtaisesti käydä ilmi edellisten lisäksi raportin sisältö esitettävien tietojen, teksteiden ja kuvien, jotta kaikki raportin tuottamiseen liittyvät haasteet otettaisiin huomioon. Myös raportin luonnosversioiden käsittelyyn on varattava suunnitelmassa riittävästi aikaa. (Niskala & Tarna 2003, 86-87.)

Laadintavaiheen suurin osa koostuu tarvittavan tiedon keräämisestä ja sen muokkaamisesta esitettävään muotoon. Samalla on hyvä seurata, että raportin rakenne pysyy selkeänä ja helppolukuisena, ja että tieto on esitetty ymmärrettävällä tavalla. Raporttia kootessa tulee pitää mielessä, että sidosryhmien odotukset, vaatimukset ja näkökohdat on otettu raportissa huomioon. Mikäli raportti tarkastetaan ulkopuolisen tahon toimesta, on se hyvä vielä varmistaa tässä vaiheessa. (Niskala & Tarna 2003, 87.)

Raportin jakelussa tulee miettiä julkistamisen ajankohtaa sekä sitä, kenelle raportti annetaan. Ulkopuolisen tahon puolesta varmennetun raportin julkaiseminen jo tilinpäätöksen yhteydessä vaatii yritykseltä hyvää ajankäytön suunnittelua ja tehokkaasti käytettyjä resursseja, mutta mikäli siinä onnistutaan, herättää se yleensä luottamusta ja kertoo yrityksen sitoutumisesta ja panostuksesta raportointiin. (Niskala & Tarna 2003, 87-88.)

Melkeinpä yhtä tärkeää kuin raportin laadinta, on siitä annettujen palautteiden analysointi. Objektiivisen näkökulman kautta voidaan arvioida, mitkä raportin tiedoista ovat olennaisia, ja mitä siihen tulisi jatkossa vielä sisällyttää. Yhteiskuntavastuusta raportointi on ympäri vuoden

kestävä prosessi ja tämän vuoksi palautteiden keräämiseen ja analysointiin tulisi varata aikaa jo raportin suunnitteluvaiheessa. (Niskala & Tarna, 2003, 88.)

6.2 GRI-ohjeiston mukainen yhteiskuntavastuuraportointi

Yhteiskuntavastuun raportoinnista ei ole lakisääteisiä ohjeita, mutta eri tahojen suosituksia siitä on olemassa. Global Reporting Initiative (GRI) on säätiönä toimiva riippumaton organisaatio, jota rahoittavat YK:n ympäristöohjelma (UNEP) ja useat yksityiset yritykset. GRI on luonut kansainvälisen ohjeen yritysten ja organisaatioiden yhteiskuntavastuun raportointiin. Sen tärkeimpänä tavoitteena on yhtenäistää yritysten yhteiskuntavastuuraportointia ja näin parantaa raporttien vertailukelpoisuutta. GRI pyrkii sekä luomaan yleisesti hyväksytyn ohjeiston yhteiskuntavastuun raportointiin että ohjaamaan hyvän raportointitavan kehittymistä. GRI-ohjeistoa on kehitetty vuodesta 1997 lähtien, ja vuonna 1999 julkaistu ensimmäinen versio GRI-ohjeistosta keräsi yhteen etenkin ympäristöraportointia koskeneet ohjeet ja suositukset. Tästä versiosta saatujen käyttäjäpalautteiden pohjalta ohjeistoa kehitettiin monipuolisemmaksi sisällyttäen siihen muun muassa tilinpäätösraportoinnin käytäntöjä sekä yhteiskuntavastuun tunnuslukuja. Ohjeiston viimeisin versio on julkaistu lokakuussa 2006, ja se on nimetty G3:ksi. Suomalaisista yrityksistä ensimmäisen GRI-ohjeistoon perustuvan raportin julkaisi Kesko vuonna 2000. (Niskala & Tarna 2003, 89-91.)

GRI:n raportointiohjeisto sisältää ohjeet yhteiskuntavastuun raportointiperiaatteista, yhtenäisestä raporttirakenteesta, yleisesti hyväksytyistä yhteiskuntavastuuraportoinnin tunnusluvuisista sekä raporttien varmentamisesta. GRI kehittää koko ajan myös eri toimialoille suunnattuja ohjeistoja, joissa toimialan yhteiskuntavastuuraportoinnin erityispiirteet on otettu huomioon. (Niskala & Tarna 2003, 93.)

6.2.1 GRI-ohjeiston raportointiperiaatteet

GRI-ohjeiston mukaisessa yhteiskuntavastuun raportoinnissa lähdetään liikkeelle laskentakokonaisuuden määrittämisellä. Laskentakokonaisuudella tarkoitetaan yleensä sitä juridista, operatiivista tai muutoin määritettyä kokonaisuutta, jonka yhteiskunnallisista vaikutuksista voidaan sekä kerätä että raportoida taloudellista, ympäristöön liittyvää sekä sosiaalista tietoa. Näistä juridinen yrityskokonaisuus on yleisimmin käytetty, mutta etenkin ympäristöraportoinnissa saadaan olennaisempia tuloksia, jos laskentayksiköinä käytetään koko konsernin sijasta tuotannollisia yksiköitä ja jätetään pois myynnin ja markkinoinnin sekä hallinnollisten toimien ympäristötiedot. Tällöin ongelmaksi kuitenkin jää, miten soveltaa samaa periaatetta muihin yhteiskuntavastuun osa-alueisiin, sillä esimerkiksi pelkkiä tuotantolaitoksen henkilöstöä koskevia tietoja ei voida yleistää koko konsernin sosiaaliin tuloksiin. Tämän lisäksi toimintojen ulkoistaminen sekä sopimusvalmistus tuovat haasteita laskentakokonaisuuden mää-

rittelyyn, sillä ne eivät kuulu juridiseen kokonaisuuteen, mutta saattavat välillisesti vaikuttaa paljonkin yrityksen yhteiskuntavastuuseen. Yleisesti on hyväksytty, että yritys sisällyttää raportointiinsa ne asiat, joihin se voi itse välittömästi vaikuttaa, mutta edistyneemmät yritykset ovat ottaneet raportointiinsa mukaan tietoja myös juridisen rakenteen ulkopuolelta. Tällaisia voivat olla esimerkiksi toimittajaketjua ja alihankkijoita koskevat tiedot sekä tuotteiden raaka-aineiden valmistuksen ja kuljetuksen ympäristövaikutukset. (Niskala & Tarna 2003, 102-103.)

GRI-ohjeiston ollessa vapaaehtoinen ja kehityksen alla, voi sitä käyttävä yritys suhteellisen vapaasti noudattaa ohjeiston sisältöä. Näin GRI pyrkii takaamaan sen, että myös aloittelevat raportoijat voivat käyttää ohjeistoa mahdollisimman paljon hyödykseen. Voidakseen mainita yhteiskuntavastuuraportin olevan GRI-ohjeiston mukainen, yrityksen tulee kuitenkin katsoa raporttinsa täyttävän ohjeiston määrittelemät vähimmäisvaatimukset. Olennaisin näistä vaatimuksista on, että raportissa tulee käsitellä kaikki yleisesti sovellettavat avaintunnusluvut ja mikäli jonkin niistä jättää pois, tulee sille olla pätevät perustelut. (Niskala & Tarna 2003, 106-107.)

GRI-ohjeiston mukaiset yleiset raportointiperiaatteet muodostavat perustan raportoinnille, määrittelevät sen sisältöä ja luotettavuutta, tiedon laadunvarmistusta ja tietojen esittämistä. *Läpinäkyvyys* ja *täydellisyys* ovat lähtökohtia raportoinnille, sillä ne määrittelevät myös muiden periaatteiden sisältöä ja tulkintaa. Läpinäkyvyyden avulla varmistetaan oikean ja riittävän kuvan antaminen, samalla käytännöllä kuin tilinpäätösraportoinnissa. Täydellisyys taas tarkoittaa sitä, että tiedot on esitetty oikeassa suhteessa yrityksen yhteiskuntavastuun osa-alueiden vaikutuksiin. *Todennettavuus* puolestaan takaa sen, että raportin ulkopuolinen tarkastelija voi varmistua tietojen luotettavuudesta ja tarvittaessa tarkastaa ne. Käytännössä tämä tarkoittaa tiedon riittävää dokumentointia ja aukottomuutta. (Niskala & Tarna 2003, 110-111.)

Kattavuus, *olennaisuus* ja *kestävän kehityksen asiayhteys* ovat keskeisiä periaatteita määriteltäessä mitä tietoa yhteiskuntavastuusta raportoidaan. Raportoitavien tietojen tulee kattaa kaikki laskentakokonaisuuden yksiköt ja osa-alueet koko raportointikaudelta, ja lisäksi raportoitavan tiedon tulee olla yhteiskuntavastuun näkökulmasta olennaista. Olennaisuutta mitattaessa tulee ottaa huomioon etenkin sidosryhmien mutta myös yrityksen omat päämäärät. Näiden lisäksi yhteiskuntavastuun tiedot tulisi esittää suhteessa laajempaan kokonaisuuteen, jotta tietoja voitaisiin tarkastella toimintojen vaikutuksia niin paikallisella, alueellisella kuin globaalillakin tasolla. (Niskala & Tarna 2003, 110-113.)

Oikeellisuus, *neutraalisuus* ja *vertailukelpoisuus* käsittelevät raportoinnin laadun ja luotettavuuden varmistamista. Raportin tietojen tulee olla tarkkoja ja täsmällisiä, ja oikeellisuuden

periaate varmistaa, ettei lukija saa raportista harhaanjohtavaa käsitystä. Samaan pyrkii myös neutraalisuuden käsite, mikä takaa raportoinnin sekä yrityksen onnistumisista että vastoin käymisistä. Tilinpäätösraportoinnin periaatteiden mukaisesti myös GRI-ohjeiston mukaisessa yhteiskuntavastuun raportissa yritys ei itse saa esittää omia tulkintojaan tuloksesta tai kehityksestä, vaan ne pitää eritellä omaksi osiokseen. Vertailukelpoisuuden periaatetta noudatettaessa raportteja voidaan verrata eri vuosien ja eri yritysten kesken. (Niskala & Tarna 2003, 110, 113-114.)

Viimeisenä osiona GRI-ohjeiston raportoinnin periaatteissa ovat raportoitavan tiedon saatavuutta käsittelevät *selkeys* ja *oikea-aikaisuus*. Raportin tavoitteena on tuottaa sidosryhmille helposti saatavilla olevaa tietoa selkeässä muodossa olettaen, että kaikilla raporttia lukevilla ei ole vastaavaa perusymmärrystä yhteiskuntavastuusta, kuin esimerkiksi tilinpäätösraporttien käyttäjillä oletetaan olevan. Raportoinnin tietojen tulee myös olla oikea-aikaista eli raportin käyttäjien tulee voida hyödyntää tietoa mahdollisimman hyvin. (Niskala & Tarna 2003, 110, 114-115.)

6.2.2 GRI-ohjeiston mukaisen raportin rakenne

GRI-ohjeiston antaman mallin mukaan yhteiskuntavastuuraportin rakenne on järjestetty loogiseksi kokonaisuudeksi, jonka perusteella voidaan muodostaa kokonaiskuva raportoivan laskentakokonaisuuden yhteiskunnallisista vaikutuksista ja tuloksista taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun alueilla. Ohjeiston uusimman version, G3:n mukaisesti raportin perussisältö on jaettavissa kolmeen osaan: yrityksen strategian ja taustan kuvaukseen, johtamiskäytäntöihin ja toimintaindikaattoreihin. Yrityksen strategian ja taustan kuvauksessa tulee raportoida yleinen viitekehys ja hallintorakenne, ja johtamiskäytännössä kuvata miten yritys hallinnoi toimintansa eri osa-alueita. Taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristöön jaettujen 79 toimintaindikaattorin avulla yritys raportoi toiminnastaan yhteiskuntavastuu osa-alueilla. (GRI 2006, 19) Indikaattoreista 44 ovat pääindikaattoreita, eli niitä voi soveltaa kaikkiin toimialoihin, ja loput 35 lisäindikaattoreita, joista voi hyödyntää tarpeen mukaan omaan toimialaan sopivia. Esimerkkinä on ympäristöindikaattori vedenkulutuksen näkökulmasta, tässä pääindikaattorina voi olla veden kokonaiskulutus ja lisäindikaattorina kierrätetyn ja uudelleenikäytetyn veden suhteellinen osuus ja kokonaismäärä. Indikaattorien johdonmukaista tulkitsemista varten on luotu indikaattoriohjeet, joissa määritellään indikaattorien sisältö, ja ohjeistetaan tiedon keräämiseen. Näiden lisäksi G3 sisältää myös toimialakohtaisia indikaattoreita ja ohjeiston soveltamisohjeita. (GRI 2006a, 4, 19, 27.)

G3-ohjeistossa on kolme raportoinnin tasoa, A, B ja C. Näistä vähemmän raportoitavia tunnuslukuja sisältävä C-taso on yleensä parempi ensimmäistä raporttiaan tekeville yritykselle kun taas tiukempia kriteerejä sisältävä A-taso puolestaan jo kokeneelle raportoijalle. Ulkopuoli-

sen tahon toimesta varmennettuun raporttiin voi yritys itse lisätä tätä ilmaiseva plus-merkin (A+, B+, C+). (GRI 2006a, 5, GRI 2006b.)

G3 on kattavampi kuin GRI-ohjeiston aiemmat versiot, sillä siinä käyttäjää on tarkemmin opastettu määrittelemään juuri oman toimialan kannalta olennaiset asiat. Aiempiin ohjeistoihin verrattuna indikaattorien määrä on vähennetty 79:ään ja lisäksi yritys voi jättää ohjeistossa mainitut toimintansa kannalta epäolennaiset indikaattorit pois varsinaisesta raportoinnista, kunhan perustelee syyn toiminnalle. G3 malli korostaa ylimmän johdon merkitystä ja edellyttää raporttiin toimitusjohtajan tai muun vastaavan merkittävän henkilön näkemystä siitä, mikä yrityksen yhteiskuntavastuun politiikka on, ja mitkä ovat yrityksen suunnitelmat sen suhteen. (Jutila 2007, 150–151.)

7 Yhteiskuntavastuuraportointi osana tilinpäätösraportointia

Kirjanpitolain mukaan tilinpäätösraportointiin kuuluu tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma, näiden kolmen liitetiedot sekä suuremmilla yrityksillä toimintakertomus. (KPL 3:1 §, 3:1.4 §) KILA:n yleisohjeessa (2006) todetaan tilinpäätöksen painopisteenä olevan vain ne ympäristöasioita koskevat tiedot, joilla on merkitystä oikeiden ja riittävien kuvien antamiselle. Minkään lain mukaan erillisiä raportteja yhteiskuntavastuun teoista ja vaikutuksista ei tarvitse liittää tilinpäätökseen (Niskala & Tarna 2003, 157) ja siksi yritys voi sisällyttää näitä asioita koskevaa tietoa laajemmin toimintakertomukseen sekä vapaaehtoiseen ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraporttiin. (KILA 2006.)

Erillisten ympäristö- ja yhteiskuntavastuuraporttien määrä on kasvanut 1990-luvulta lähtien, mutta raporttien sisältö ja laatu vaihtelevat edelleen melko paljon. Euroopan parlamentissa on suunnitteilla direktiivi ympäristöraportoinnin liittämiseksi osaksi tilinpäätöstä, jolloin ympäristöraportointi olisi edellytys taloudellisen raportoinnin rinnalla. Direktiivi antaisi tarkemmat puitteet ympäristövastuun mittaamiselle, raportoinnille ja varmentamiselle yhtenäistämällä raportteja Euroopan Unionin alueella, mikä osaltaan helpottaisi raporttien objektiivista tutkintaa ja vertailua. (Niskala & Tarna 2003, 157.)

7.1 Tuloslaskelma

Tuloslaskelman tarkoituksena on selvittää, miten tilikauden tulos on syntynyt. Pähkinänkuoressa liikevoitto tai -tappio osoittaa yrityksen varsinaisen toiminnan tuloksen, ja se saadaan, kun liikevaihdosta vähennetään varsinaisesta liiketoiminnasta aiheutuneet kulut, kuten materiaalien ja palveluiden ostot, varaston muutokset, henkilöstökulut, tilikauden poistot sekä liiketoiminnan muut kulut. Tilikauden voiton tai tappion laskemiseksi liikevoittoon tai -

tappioon lisätään tai vähennetään rahoituskulut ja -tuotot, tilinpäätössiirrot sekä välittömät verot kuten tulovero. (Tomperi 2007, 145-150.)

Kirjanpitolautakunnan yleisohjeen (KILA 2006) mukaan ympäristökuluja ei tarvitse esittää tuloslaskelmassa omana eränään, vaan ne voidaan sisällyttää muihin eriin. Mikäli ympäristökuiluilla on olennainen vaikutus oikean ja riittävän kuvan antamiseen, eritellään ympäristökulut tilinpäätöksen liitetiedoissa. Tuloslaskelman eriin sisältyy ympäristökuluja Tuloslaskelmalla ympäristökulut voidaan sisällyttää joihinkin seuraavista eristä:

1. Materiaalit ja palvelut

- a) Aineet, tarvikkeet ja tavarat
- b) Ulkopuoliset palvelut

2. Henkilöstökulut

- a) Palkat ja palkkiot
- b) Henkilösivukulut

3. Poistot ja arvonalentumiset

- a) Suunnitelman mukaiset poistot
- b) Arvonalentumiset pysyvien vastaavien hyödykkeistä

4. Satunnaiset erät

- b) Satunnaiset kulut

7.2 Tase

Tilikauden taseen on tarkoitus kertoa yrityksen taloudellisesta asemasta. Taseessa on kaksi puolta, joista vastaavaa -puolelta löytyy yrityksen varat ja vastattavaa -puolelta yrityksen oma ja vieras pääoma. Taseen pääkohdat on säädetty kirjanpitoasetuksessa 1:6:ssä, ja sen mukaan yrityksen varat on jaettavissa pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin, joista ensimmäiset ovat yrityksen käytössä useana tilikautena, ja jälkimmäiset puolestaan vain yhden tilikauden ajan. Pysyviä vastaavia ovat aineettomat ja aineelliset hyödykkeet sekä sijoitukset. Vaihtuvia vastaavia taas ovat vaihto-omaisuus, saamiset, rahoitusarvopaperit sekä raha- ja pankkisaamiset. Yrityksen pääoma taas jaetaan neljään osaan, omaan pääomaan, tilinpäätössiirtojen kertymään, pakollisiin varauksiin ja vieraaseen pääomaan. Omaan pääomaan sisältyy muun muassa osakkeista ja rahastoista saatava pääoma sekä nykyisen ja edellisten tilikausien voitot tai tappiot. Tilinpäätössiirtoihin kuuluu poistoerot ja vapaaehtoiset varaukset. Pakolliset varaukset omana eränään sisältävät eläkevaraukset, verovaraukset ja muut pakolliset varaukset. Vieras pääoma tulee jaotella pitkä- ja lyhytaikaisiin pääomaeriin eli yli tai alle vuoden aikana erääntyviin lainoihin. Vieraaseen pääomaan luetaan muun muassa velkakirjalainat, eläkelainat, saadut ennakot, ostovelat, konsernin sisäiset velat sekä siirtovelat. (Tomperi 2007, 145-150.)

Ympäristöasioista tase-eriin tulee sisällyttää sekä aktivoidut ympäristömenot että pakollisina varauksina käsiteltävät ympäristövastuut. Aktivoitujen ympäristömenojen esittäminen omana tilinpäätöseränään ei yleensä ole tarpeen, mutta mikäli niillä on olennainen vaikutus tilinpäätöksen antamaan kuvaan, voidaan ne KPA 1 luvun 9 §:n mukaan esitellä taseessa tai sen liitteissä. Pakollisista varauksista vain oleellisesti ympäristöasioihin liittyvät tulee esitellä erikseen taseessa, ja muussa tapauksessa ne voidaan eritellä tilinpäätöksen liitetiedoissa. (Niskala & Tarna 2003, 173.)

KILA:n yleisohjeen (2006) mukaan aktivoidut ympäristömenot voivat sisältyä seuraaviin KPA 1 luvun 6 §:n mukaisiin tasekaavan tilinpäätöseriin:

1. Pysyvät vastaavat
 - a) Aineettomat hyödykkeet
 - Kehittämismenot
 - Aineettomat oikeudet
 - b) Aineelliset hyödykkeet
 - Maa- ja vesialueet
 - Rakennukset ja rakennelmat
 - Koneet ja kalusto
 - Muut aineelliset hyödykkeet

Ympäristövelvoitteisiin liittyvät varaukset puolestaan sisältyvät KPA 1 luvun 6 §:n mukaisessa tasekaavassa kohtaan:

2. Pakolliset varaukset
 - Muut pakolliset varaukset (KILA 2006)

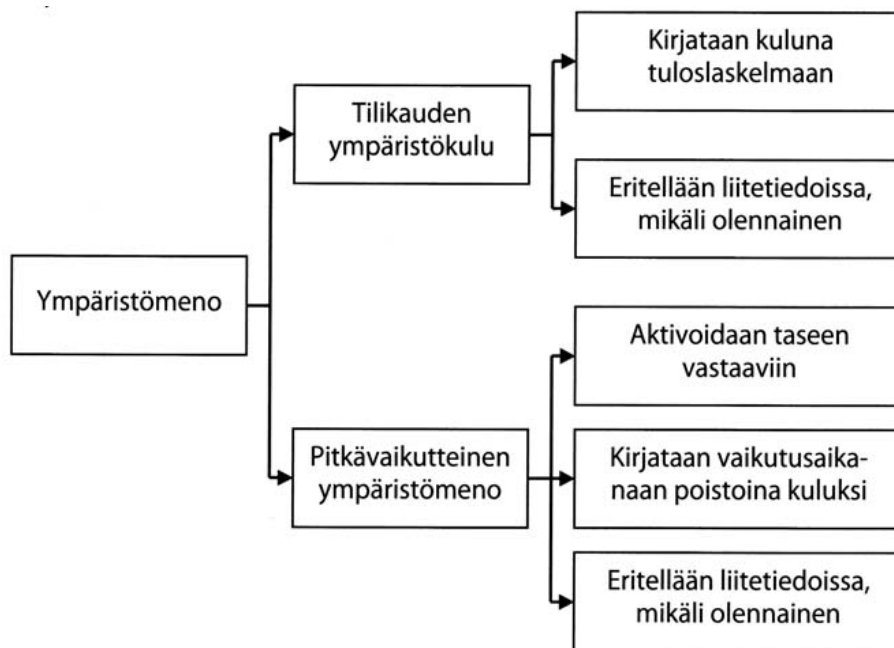
7.2.1 Ympäristömenot ja niiden kirjaaminen

Ympäristömenoilla tarkoitetaan sellaisia lisäkustannuksia, jotka syntyvät yrityksen pyrkiessä torjumaan, korjaamaan tai lieventämään toiminnastaan syntyviä ympäristövahinkoja. Näitä toimia ovat muun muassa jätteen käsittely ja sen syntymisen ehkäisy, maaperän sekä pinta- ja pohjavesien suojelu, ilmaston ja ulkoilman suojelu, melun torjunta sekä luonnon monimuotoisuuden ja maisemien suojelu. Ympäristömenoiksi ei siis lasketa ympäristöön suotuisasti vaikuttavia menoeriä, joiden pääasiallinen tarkoitus on edistää yrityksen muita tarpeita kuten kannattavuutta, työturvallisuutta tai tuotannon tehokkuutta. Ympäristömenoa ei myöskään ole lainsäädännön rikkomisesta syntyvät kulut, kuten sakot ja muut maksut, vaan nämä ilmoitetaan aina omina erinään. (Niskala & Tarna 2003, 160-163.)

Yrityksen investoidessa toiminnassaan ympäristösuojeluun, sisällytetään tämän prosessin sisäiset ja ulkoiset menot ympäristönsuojelun investointimenoihin. Ulkoisia menoja saattavat olla esimerkiksi puhdistimet ja muut lisälaitteet, joiden käyttö ei muuta itse tuotantoprosessin kulkua, ja siksi nämä menot voidaan laskea ympäristömenoiksi. Sisäiset menot taas aiheutuvat toimenpiteistä, joilla pyritään pienentämään tuotannosta aiheutuvien päästöjen määrää suhteessa tuotantomäärään. Näiden toimenpiteiden kustannuksista yleensä vain osa voidaan lukea suoraan ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioonottamiseksi, joten silloin vain nuo osainvestoinnit voidaan kirjata ympäristömenoksi. (Niskala & Tarna 2003, 160-163.)

KILA:n yleisohjeen (2006) mukaan yrityksen ympäristömenot tulee yksilöidä riittävän tarkasti sekä kirjata suoriteperusteisesti sen tilikauden kuluksi, jolloin ne ovat syntyneet. Kirjanpitoon ympäristömenoiksi luetaan esimerkiksi ympäristönsuojelulaitteiden käyttö- ja kunnossapitokulut, suoritettut jäte- ja jätevesihuollon kulut, tutkimus- ja kehityskulut sekä aktivoitujen ympäristömenojen poistot. Aktivoitavia ympäristömenoja ovat yleisimmin ympäristösyistä hankitut koneet ja laitteet, mutta toisinaan aktivoitaviksi menoiksi voidaan lukea myös ympäristöön liittyvät aineettomat oikeudet, kuten patentit, lisenssit ja päästöluvat. Ympäristömenojen aktivointi edellyttää kuitenkin aina, että hyödyke liittyy yrityksen tuleviin ympäristönsuojelutoimenpiteisiin ja että se on hankittu tuottamaan taloudellista hyötyä useana tilikautena. Aktivoiduista ympäristömenoista syntynyt hankintameno kirjataan taseen vastaaviin sopivaan tase-erään ja vaikutusaikanaan luonnollisesti myös kuluksi suunnitelman mukaisina poistoina.

Seuraavassa kuviossa 2 on esitetty ympäristömenojen tilinpäätöskäsittely.

Kuvio 2: Ympäristömenojen tilinpäätöskäsittely (Niskala & Tarna 2003)

7.2.2 Ympäristövastuut ja niiden kirjaaminen

Kirjanpidon näkökulmasta ympäristövastuu poikkeaa merkitykseltään hieman aiemmin esitellystä. Kirjanpidossa ympäristövastuu tarkoittaa jotakin aiemmasta tapahtumasta johtuvaa, ympäristöön liittyvää velvoitetta, josta todennäköisesti aiheutuu yritykselle kustannuksia. Velvoite käsitellään tilinpäätöksessä joko vastaisena menona tai ehdollisena ympäristövelkana. (Niskala & Tarna 2003, 168-171.)

Vastainen meno on vaihtoehto silloin, jos velvoite melko varmasti aiheuttaa tulevaisuudessa kustannuksia. Ympäristövastuu kirjataan KPL 5 luvun 14 §:n mukaan pakollisena varauksena, kun yritykselle on syntynyt oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite. Oikeudellinen velvoite perustuu lainsäädäntöön ja tosiasiallinen velvoite taas yrityksen omaan sitoutumiseen estää, lieventää tai korjata ympäristövahinko. Tosiasiallinen velvoite syntyy yleensä kuitenkin vain tilanteissa, joissa yrityksellä on vain vähän liikkumavaraa alan aiemman tai nykyisen käytännön mukaan. (Niskala & Tarna 2003, 168-171.)

Ympäristövastuu kirjataan ehdollisena ympäristövelkana, mikäli siitä aiheutuvien kustannusten syntyminen on hyvin epävarmaa. Tällöin sitä ei kirjata lainkaan taseeseen, vaan se ilmoitetaan tilinpäätöksen liitetiedoissa vastuusitoumuksena. Ympäristövastuut voidaan merkitä tilinpäätökseen vain, jos niistä on laskettavissa luotettava arvio. Muutoin käytössä olevat tiedot ja epävarmuustekijät perusteluineen ja mahdollisine laskelmineen ilmoitetaan liitetiedoissa. Tällä menettelyllä pyritään antamaan oikea ja riittävä kuva keskimääräisestä vastuun suuruudesta sekä sen toteutumisen todennäköisyydestä. Ympäristövastuiden laskeminen perustuu seuraaviin kustannuksiin:

- ympäristövahingon kunnostamisesta aiheutuneet välittömät ja lisäkustannukset
- oman henkilöstön palkka- ja henkilöstökulut heidän suorittamansa kunnostustyön ajalta
- kunnostuksen jälkiseurannasta aiheutuvat kulut
- tekniset parannukset (Niskala & Tarna 2003, 168-171.)

7.3 Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetietojen on tarkoitus täydentää muita tilinpäätösasiakirjoja ja varmistaa näin ollen, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Pääsääntöisesti liitetiedot tulee esittää kirjanpitoasetuksessa esitetyn ryhmittelyn mukaisesti. (Leppiniemi & Kykkänen 2005, 105-106.) KILA:n yleisohjeen (2006) mukaan ympäristöasioista tilinpäätöksen liitetiedoissa tulee esitellä arvostusmenetelmät, satun-

naiset ympäristökulut, varaukset, ehdolliset ympäristövelat, ympäristöasioihin liittyvät va-
kuudet ja päästöoikeudet.

7.4 Toimintakertomus

Toimintakertomuksen tarkoituksena on antaa tiedot yrityksen kehitystä ja menestymistä kos-
kevista tiedoista. Toimintakertomukseen sisällytetään myös selonteko olennaisista tapahtu-
mista päättäneen tilikauden ja sen jälkeisen ajan osalta, selvitys tutkimus- ja kehitystoimin-
nan laajuudesta sekä arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä. (Leppiniemi & Kykkänen
2005, 106-107.)

KILA:n yleisohjeen mukaan toimintakertomukseen on sisällytettävä kuvaus ympäristöasioista
ja niitä koskevista toimenpiteistä, siltä osin kun ympäristökysymykset liittyvät oleellisesti tai
niillä on välitön vaikutus yrityksen toimintaan tai taloudelliseen tulokseen tai asemaan. Näin
katsotaan oleva silloin kun yrityksen toimintaan, tuotteisiin tai palveluihin liittyy merkittäviä
ympäristölainsäädännön vaatimuksia tai toiminta on muutoin ympäristöluvanvaraista. Tällöin
yrityksen johdon seurattessa muutenkin toiminnan ympäristövaikutuksia on toimintakerto-
musinformaation tuottaminen melko vaivatonta. (KILA 2006.)

Ympäristöasioista toimintakertomukseen on KILA:n mukaan suositeltavaa ilmoittaa yrityksen
ympäristöpolitiikka, merkittävät ympäristönäkökohdat ja niiden parannukset, oman ympäris-
tönsuojelutoiminnan taso suhteessa lainsäädännöllisiin vaatimuksiin sekä esitettyjen ympäris-
tötietojen suhde yrityksen muuhun ympäristöraportointiin. Ympäristöpolitiikka kertoo yrityk-
sen ympäristönäkökohtiin liittyvät toimintaperiaatteet sekä käytössä olevat tai suunnitellut
ympäristöjärjestelmät. Näiden tietojen tarkoituksena on varmistaa toimintakertomuksen luki-
joille, että yritys on tunnistanut olennaisten ympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset
toiminnassaan, ja samaten määritellyt riittävät toimet ympäristönsuojelun suhteen. Lisäksi
tieto käytössä olevista standardien mukaisista ympäristöjärjestelmistä antaa lukijalle mahdol-
lisuuden tutustua kyseisten järjestelmien vaatimuksiin. Järjestelmien ollessa mahdollisesti
sertifioituja lukijalle selviää, että ne on tällöin myös hyväksytty ulkopuolisen, objektiivisen
tahon toimesta. (KILA 2006.)

Selonteko merkittävistä ympäristönäkökohdista ja niiden parannuksista on erityisen tärkeää,
mikäli yrityksen toiminta-ala on läheisesti yhteydessä ympäristöön, ja näiden näkökohtien
tunnistaminen toteutetaan yrityksessä yleensä osana oman ympäristöjärjestelmän rakenta-
mista. Ympäristönäkökohdilla tarkoitetaan sellaisia yrityksen toimien, tuotteiden tai palvelu-
jen osia, jotka ovat vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa tai joilla on merkittävä ympäristö-
vaikutus. Koska yrityksen omien toimien vaikutusta ympäristöön on säädetty useammalla lail-
la, on tärkeää ilmoittaa myös oman ympäristönsuojelutoiminnan taso suhteessa lakien ja ase-

tusten vaatimuksiin. Tämä voidaan osoittaa esimerkiksi tunnusluvuilla, jotka kuvaavat energian, materiaalien ja veden kulutusta, päästöjen määrää ilmaan ja vesistöön, jätteiden määrää ja käsittelyä sekä muita mahdollisia ympäristömenoja. (KILA 2006.)

Näiden edellä mainittujen tietojen tulee olla yhtenäisiä yrityksen muuhun ympäristöraportointiin, kuten ympäristö- tai yhteiskuntavastuun raportteihin. Lisäksi on tärkeää, että tiedoista on selkeästi nähtävissä, onko raportti ulkopuolisen ja riippumattoman tahon puolesta varmennettu vai ainoastaan yrityksen sisällä tuotettua tietoa. (KILA 2006.)

8 Yhteiskuntavastuu kohdeyrityksissä

Ympäristövastuu alkaa olla suuressa roolissa tämän päivän yritystoiminnassa. Tuotteissa vaaditaan usein lainsäädännön ylittäviä ympäristövaatimuksia ja suuren osan vaatimuksista esittävät asiakkaat. Varsinkin kaupan alalla yritykset ovat joutuneet reagoimaan kasvaviin ympäristövaatimukseen yleisen toiminnan lisäksi myös päivittäisessä toiminnassaan. Tarkoituksemme on tässä tutkimusosiossa perehtyä, missä määrin nämä lisääntyneet ympäristövaatimukset näkyvät yrityksen järjestelmissä ja sen toiminnan raportoinnissa.

Tutkimusongelmamme jakautuu kahteen osaan. Ensinnäkin haluamme työssämme selvittää missä määrin ympäristöjärjestelmiä käytetään Suomen markkinoilla toimivissa viidessä päivittäistavara-alan yrityksissä. Tämän lisäksi otamme selvää, miten kohdeyritysten yhteiskuntavastuun raportointi poikkeaa toisistaan. Tarkastelemme myös, missä asemassa ympäristöasiat ovat tutkittavassa yrityksessä siitä julkisesti saatavilla olevan tiedon perusteella ja mikä ympäristöasioiden hoidon taso on tällä hetkellä kussakin tutkittavassa yrityksessä.

8.1 Tutkimusmenetelmä ja toteutus

Liikuttaessa jokseenkin kartoittamattomalla ja ennakoimattomalla alueella valitaan tutkimustavaksi useimmiten kvalitatiivinen tutkimus, toteavat Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2000). Aihetta joudutaan mahdollisesti tarkentamaan ja jopa suuntaamaan uudelleen aineiston keruun edetessä, jolloin se on joustava ongelmanasetteluun nähden. Joustavuus onkin yksi kvalitatiivisen tutkimuksen tunnusmerkeistä. (Hirsjärvi ym. 2000, 72.) Opinnäytetyömme tutkimustapana on kvalitatiivinen tutkimus. Työllemme ominaista on ollut nimenomaan joustava ongelmanasettelu. Aineistoa kerätessä jouduimme useampaan kertaan pohtimaan ongelmanasetteluamme, jotta tutkittava aineisto tuottaisi vastauksia esittämiimme kysymyksiin.

Tutkimuksen tarkoituksena on yleensä olla joko kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava (Hirsjärvi ym. 2000, 127). Opinnäytetyömme luonne on selittävä ja pyrimmekin tutkimukselamme kuvaamaan ympäristöjärjestelmien käytön tuomat mahdollisuudet yritykselle, yhteis-

kuntavastuuraportoinnin hyödyt sekä nostamaan esille ympäristövastuun tuomien taloudellisten vaikutusten merkityksen yritystoiminnalle.

Kvalitatiivisen tutkimuksen myötä ovat yleistyneet monet sellaiset tiedonkeruutavat, joissa pyritään ymmärtämään toimijoita heidän itsensä tuottamien dokumenttien ja raporttien avulla. (Hirsjärvi ym. 2000, 204.) Olemme käyttäneet työssämme aineistona tutkittavien yritysten vuosikertomuksia, vastuuraportteja sekä kunkin yrityksen omia kotisivuja. Näiden perusteella sekä teoriaosuuteen perustuen haemme vastauksia tutkimusongelmiimme.

8.2 Tutkimuksen rakenne ja rajaukset

Valitsimme tutkittavaksi viisi Suomen suurimpiin päivittäistavarakaupan alalle kuuluvaa yritystä eli Keskon, S-ryhmän, Suomen Lähikauppa Oy:n, Tokmannin ja Lidln. Aluksi esittelemme kunkin kohdeyrityksen toiminnan oman otsikkonsa alla ja käymme siinä läpi vuosikertomusten ja vastuuraporttien perusteella ympäristövastuun merkityksen kussakin yrityksessä. Tämän jälkeen esittelemme omassa kappaleessaan kohdeyritysten tavan raportoida yhteiskuntavastuustaan sekä raportin pääasiallisen sisällön. Pyrimme siis tarkastelemaan tämän hetkistä ympäristöasioiden hoidon tasoa sekä yhteiskuntavastuuraportoinnin eroja julkisesti saatavilla olevan yritystiedon kautta. Käytännössä tehtävän ympäristötyön merkityksen, kuten esimerkiksi yrityksen tavan hoitaa kierrätystä, pyrimme jättämään kokonaan tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkimuksen tueksi oli tarkoitus saada lisätietoa ympäristöjärjestelmän käytöstä ja yhteiskuntavastuuraportoinnin tavoista e-lomakehaastattelun avulla. Laadimme yksisivuisen e-lomakehaastattelun, jonka lähetimme sähköpostin välityksellä kuhunkin kohdeyritykseen ympäristöasioista vastaavalle henkilölle. Vaikka noin kuukauden vastausaika oli kohtuullisen pitkä ja muistutimme vastaajia asiasta useamman kerran, emme siitä huolimatta saaneet vastausta kuin yhdeltä yritykseltä. Päätimme jättää lomakehaastattelun tulokset käsittelemättä, koska emme nähneet vain yhden vastaajan tulosten käsittelyä tarpeellisena ja tutkimuksen kannalta validina.

8.2.1 Kesko

Kesko on kaupanalan palveluyritys, jonka toiminta tähtää heidän arvojen toteuttamiseen käytännössä. Neljä arvoa, jotka ohjaavat toimintaa ovat asiakkaan odotusten ylittäminen, oman alansa paras osaaminen, hyvän työyhteisön luominen sekä yhteiskunnallisen vastuun kantaminen. Strategiset painopisteet ovat terveen, kannattavan kasvun luomisessa, vastuullisten ja kustannustehokkaiden toimintamallien valitsemisessa sekä kuluttajien ja sidosryhmien palve-

lussa. Tavoitteena Keskoilla ovat kilpailijoita parempi myynnin kehitys sekä osakasarvon kehittäminen. (Kesko 2009a.)

Keskon toimialaan kuuluvat ruokakauppa, käyttötavarakauppa, rautakauppa sekä auto- ja konekauppa. Edellä mainittujen toimialojen vähittäismyynti vuonna 2008 oli yhteensä 11916 miljoonaa euroa. Suomessa henkilökuntaa vuoden 2008 lopulla K-ryhmässä oli 13651. K-ryhmän muodostavat K-kaupat, Kesko ja Keskon tytäryhtiöt, ja tutkiessamme Keskon ympäristövastuuta käytämme jatkossa Keskoa myös nimitystä K-ryhmä. (Kesko 2009a.)

K-ryhmän arvot korostavat vastuuta yhteiskuntaa ja kaikkia sidosryhmiä kohtaan. Perustana K-ryhmän ympäristöjohtamiselle ja ympäristöpolitiikalle ovat Elinkeinoelämän peruskirja kestävän kehityksen aikaansaamiseksi, ympäristöjohtamisstandardi ISO 14001 sekä lainsäädännön ja viranomaisten vaatimukset. K-ryhmässä on käytössä toimintaohjelmia, joita seurataan päivittäin. Tarkasteltaessa ympäristövaikutusten merkittävyyttä, huomioidaan koko elinkaaren ja toimintaketjun aikaiset vaikutukset. K-ryhmän ympäristöpolitiikka kattaa Kesko-konsernin ja K-ryhmään kuuluvien kauppojen toiminnot Suomessa ja ulkomailla. Lisäksi keskeisten yhteistyökumppaneiden odotetaan noudattavan samoja ympäristöjohtamisen periaatteita. (Kesko 2009b.)

Vastuullisuuden perustana oleva ympäristöjohtaminen on osa K-ryhmän johtamismallia. Johtamismalli määrittää ympäristötyön päälinjat sekä tavoitetason koko konsernissa ja luo yhdenmukaisen käsitteistön, jota on mahdollista käyttää samalla tavoin koko Kesko-konsernissa. Tavoitteena tällä johtamismallilla on toiminnan pitkäjänteinen kehittäminen, jolla varmistetaan tulevaisuuden menestys. Sen noudattaminen on myymäläesimiehen vastuulla. (Kesko 2009b.)

Ympäristötoiminnan tavoitteet liittyvät K-ryhmässä sekä välittömien että välillisten ympäristövaikutusten vähentämiseen ja toiminnan jatkuvaan parantamiseen. Välittömiä ympäristövaikutuksia ovat kiinteistöjen käyttämän sähkö- ja lämpöenergian tuotannossa syntyvät päästöt, kuljetusten aiheuttamat päästöt sekä varastotoiminnassa ja kaupoissa syntyvät jätteet. Välilliset ympäristövaikutukset taas liittyvät myytävien tuotteiden ja niiden pakkausten valmistukseen, käyttöön ja hävitykseen. Myös K-ryhmän kaupoissa asiointi aiheuttaa välillisiä ympäristövaikutuksia. Tavoitteissa pyritään kehittämään näihin välittömiin ja välillisiin ympäristövaikutuksiin ratkaisuja, jotka muun muassa vähentävät materiaalien ja energian ennenai-kaista kulutusta, edistävät jätteiden kierrätystä, minimoivat myytävien tuotteiden hävikkiä ja auttavat tarjoamaan asiakkaille ympäristöä vähemmän kuormittavia tuotteita ja palveluvaihtoehtoja. (Kesko 2009b.)

K-ryhmällä on käytössä kaikissa ympäristövaikutuksiltaan merkittävissä yksiköissä sertifioitu ympäristöjärjestelmä, jotka kattoivat vuoden 2008 lopussa 63 % Suomen toiminnoista. Ympäristöhallintajärjestelmä ISO 14001 on käytössä Keslogin varastointi- ja kuljetustoiminnoissa, Anttila Oy:n keskusyksikössä, sen postimyynnissä, Net Anttilassa sekä Anttila- ja Kodin Ykkösten-tavarataloissa, kiinteistöjen huolto- ja ylläpitotoiminnoissa, W-Autotaloissa sekä W-Auto Oy:ssä. Lisäksi kolmessa viimeksi mainitussa on käytössä ISO 14001-järjestelmän lisäksi ISO 9001. (Kesko 2009b.)

TOIMINTO	YMPÄRISTÖHALLINTAJÄRJESTELMÄ	KOMMENTTI
Keslogin varastointi- ja kuljetustoiminnot	ISO 14001	Sertifikaatti uudistettu 2007
Anttila Oy; keskusyksikkö, postimyynti ja Net Anttila, kaikki Anttila- ja Kodin Ykkösten-tavaratalot	ISO 14001	Sertifikaatti uudistettu 2008
Kiinteistöjen huolto- ja ylläpitotoiminnot	ISO 14001; ISO 9001	Sertifikaatti YIT Kiinteistötekniikka Oy:llä, joka vastaa noin 50 % ulkoistetuista huolto- ja ylläpitotoiminnoista
W-Autotalot Oy ja W-Auto Oy	ISO 14001; ISO 9001	Autoalan keskusliiton (AKL) toimintaohjelma.
K-ruokakaupat: 423 K-ympäristökauppaa	K-ympäristökauppakonsepti	Ketjuvaatimus K-citymarket-, K-supermarket- ja K-market-kaupoille
K-rauta-kaupat: 21 K-ympäristökauppaa	K-ympäristökauppakonsepti	Tavoitteena saada kaikki kaupat diplomien piiriin kesään 2009 mennessä
Rautia-kaupat: 38 K-ympäristökauppaa	K-ympäristökauppakonsepti	Tavoitteena saada kaikki kaupat diplomien piiriin kesään 2009 mennessä
K-mestalouskaupat: 28 K-ympäristökauppaa	K-ympäristökauppakonsepti	Tavoitteena saada kaikki kaupat diplomien piiriin kesään 2009 mennessä
Katajanokan päätoimitalo, Varastot Vantaalla ja Turussa	Toimistotyön ympäristöhallintajärjestelmä	Keskon kehittämä järjestelmä

Kuvio 3: Keskon ympäristöjärjestelmät (Kesko 2009b).

Kesko on listattu useisiin kestävän kehityksen indekseihin, joista merkittävin on sveitsiläisen SAM Groupin arvioima Dow Jones STOXX Sustainability Index (DJSI STOXX). Tähän kestävän kehityksen indeksiin on listattu runsaat 300 yritystä ja Euroopan indeksiin 160 yritystä. Arvioinnissa on mukana kaikki yhteiskuntavastuun osa-alueet. Kesko on ollut tässä indeksissä listattuna seitsemän peräkkäistä vuotta. Lisäksi SAM Group julkaisee vuosittain Sustainability Yearbook -kirjan, jonka 2010-versiossa Keskolle myönnettiin päivittäistavarakaupan vastuullisuustyön ansioista hopeasija edellisvuoden tapaan. Kesko jakoi myös vuonna 2008 yhteensä 30 000 euroa tunnustuspalkintona kestävän kehityksen edistäjille. Palkitsemisella halutaan kannustaa vapaaehtoisesti ja taloudellisesti pienillä resursseilla tehtyä vastuullisuustyötä. (Kesko 2009b.)

Keskolla on vuosille 2008–2012 käytössään vastuullisuusohjelma (LIITE 1), jossa tavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi on listattu. Tavoitteita ovat muun muassa ilmastomuutoksen hillitseminen, energiatehokkuuden lisääminen, kierrätys- ja materiaalitehokkuus sekä

vastuullinen hankinta. Näihin on suunniteltu toimenpiteet, joiden avulla tavoitteet pyritään saavuttamaan. (Kesko 2009b.)

8.2.2 S-ryhmä

S-ryhmä on suomalaisten asiakkaidensa omistava kaupparyhmä, jonka liiketoiminnan perusajatuksena ovat osuustoiminnallisuus, suomalaisuus, alueellisuus ja inhimillisyys. Sadan vuoden ajan kestänyt perusajatus osuustoiminnallisuudesta on tuonut päätöksentekoon inhimillisyyden piirteen, jolla tähdätään pitemmän aikavälin kehitykseen. S-ryhmän visiona on olla johtava, uudistuva ja omistajiensa sekä alueen hyvinvointia edistävä kumppani. (S-ryhmä 2009a.)

S-ryhmän toimialaan kuuluvat marketkauppa, liikennemyymälä- ja polttonestekauppa, tavara-talo- ja erikoisliikekauppa, matkailu- ja ravitsemuskauppa, auto- ja autotarvikekauppa sekä maatalouskauppa. S-ryhmään kuuluvat myös hankinnan ja logistiikan organisaatiot Inex Partners Oy, Intrade Partners Oy ja polttonesteiden hankintayhtiö North European Oil Trade Oy. Edellä mainittujen toimialojen vähittäismyynti vuodelta 2008 oli arvoltaan 11820,6 miljoonaa euroa. Henkilökuntaa vuoden 2008 lopulla S-ryhmässä oli 37735 henkilöä. (S-ryhmä 2009a.)

S-ryhmän kotisivuilta on löydettävissä vastuullisuusraportti vuodelta 2008, joka käsittelee S-ryhmän vastuuta ympäristöstä ja yhteiskunnasta. Raportin alkuosa keskittyy vastuunkantamiseen suhteessa asiakkaisiin, asiakasomistajiin, henkilöstöön, hankintaan ja tuoteturvallisuuteen. Vastuullisuusraportissa on erikseen oma osio, joka käsittelee vastuunkantoa ympäristöön. (S-ryhmä 2009b.)

S-ryhmä ottaa toiminnassaan huomioon taloudellisen ja sosiaalisen vastuun sekä ympäristönäkökulman. Heillä on käytössään vastuullisuusperiaatteet, jotka viedään käytäntöön S-ryhmän johtamisjärjestelmän mukaisesti. Vastuullisuusperiaatteita on neljä, jotka kohdistuvat asiakkaan saamaan palveluun, vastuuseen ihmisistä ja ympäristöstä, toiminnan uudistamiseen sekä sen tuloksellisuuteen. Jokainen S-ryhmän työntekijä sitoutetaan toimimaan näiden periaatteiden mukaisesti, jolloin muodostuu yhtenäinen toimintatapa. (S-ryhmä 2009b.)

S-ryhmän vastuullisuusraportista käy ilmi yrityksen monimuotoinen ympäristövastuullisuus. Yritys on sitoutunut erilaisiin laadunvalvontajärjestelmiin sekä vastuullisuuden periaatteisiin. Hankintapuolella S-ryhmän hankintayhtiöt ovat esimerkiksi sitoutuneet Keskuskauppakamarin Vastuullisen tuontikaupan periaatteisiin ja ovat mukana eurooppalaisessa BSCI - auditointimallissa. Market-kaupan puolella kaikki S-ryhmän Prismat, Salet, S-marketit ja Alepat ovat mukana Kaupan Liiton energiatehokkuussopimuksessa, jonka tavoitteena on tehostaa energian käyttöä. Lisäksi S-ryhmän vastuullisuusraportissa tulee esille useita muita tapoja ja

periaatteita, jotka edistävät vastuullista toimintaa ympäristöön nähden. Yhtenäistä ja standardisoitua ympäristöjärjestelmää S-ryhmällä ei saamiemme tietojen mukaan ole käytössä. (S-ryhmä 2009b.)

8.2.3 Suomen Lähikauppa Oy

Vuoden 2009 alussa Tradeka Oy vaihtoi nimensä Suomen Lähikauppa Oy:ksi. Lähikaupan henkilöstön määrä oli vuonna 2008 keskimäärin 5008 henkilöä. Vuodesta 1992 kauppaketjuina ovat olleet nykyiset kolme eli Siwa, Valintatalo ja Euromarket. Lähikaupalla on toimintaa koko Suomessa ja vuonna 2008 liikevaihto oli 1,4 miljardia euroa ja työntekijöitä noin 7000 henkilöä. Suomen Lähikauppa Oy on lähikaupan markkinajohtaja, joka tarjoaa palveluita siellä missä ihmisetkin ovat. Lähikaupat palvelevat kaikkia asiakasryhmiä lapsista vanhuksiin ja tarjoavat perinteisen kaupassakäynnin lisäksi myös muita palveluita kuten verkkokaupasta tilattujen pakettien noutopisteen. Missiona Lähikaupalla on auttaa ihmisiä olemaan tyytyväisiä jokapäiväiseen elämäänsä siellä, missä heidän elämänsä on. Visiossa ovat yhdistyneenä pienen kaupan läheisyys ja suuren kaupan valikoima. (Lähikauppa 2009a.)

Lähikauppa pyrkii ottamaan huomioon vastuullisessa toiminnassaan erilaisten sidosryhmien tarpeet ja odotukset neljästä eri näkökulmasta; omistaja, henkilöstö, asiakkaat ja yhteistyökumppanit. Omistajan näkökulmasta liiketoiminnan tulee olla kilpailukykyistä, jotta se on vastuullista ja kestävä. Työssä viihtyminen, työturvallisuus sekä työssä kehittyminen ovat henkilöstön vastuullisuuden periaatteita. Asiakkaille Lähikauppa taas haluaa tarjota heidän elämäntapavalintojaan edistäviä tuotteita ja palveluja. Yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa pyritään rakentamaan toimiva tuotteiden ja palveluiden toimitusketju, joka vastaa kuluttajan odotuksia ja huomioi ympäristöä. (Lähikauppa 2009b.)

Lähikaupan vuosikertomuksessa vuodelta 2007 on oma osionsa vastuullisuudesta. Sen mukaan Lähikauppa noudattaa liiketoiminnassaan kestävän kehityksen periaatteita. Yritys näkee sen taloudellisesti kannattavana, ihmisiä kunnioittavana sekä luontoa mahdollisimman vähän kuormittavana liiketoimintana. Sidosryhmien tarpeet, asiakkaiden, omistajien ja henkilöstön sekä voimassaolevan lainsäädännön odotukset määrittelevät liiketoiminnan ehtoja. Vuosikertomuksessa (2007) tulee esille, kuinka Lähikaupan ympäristötyön lähtökohtia ovat yritykselle hyväksytty ympäristöpolitiikka ja voimassa oleva lainsäädäntö. Ympäristöasioiden hoito Lähikaupassa on osa yrityksen normaalia päätöksentekojärjestelmää. Heidän ympäristöstrategian lähtökohtia ovat energian käytön tehostaminen, kaatopaikkajätteen vähentäminen sekä kierrätyksen ja jätteen hyötykäytön lisääminen. Tavoitteena on lisätä henkilöstön ympäristötietoisuutta ja hallita ympäristöriskejä. (Tradeka 2007.)

Lähikaupassa merkittävimmät suorat ympäristövaikutuksia ovat myymälöiden elinkaaren aikana käytetty sähkö ja jätteiden määrä. Välillisiä ympäristövaikutuksia ovat tuotteiden pakkausista aiheutuvat jätteet sekä asiakkaiden autolla tekemät kauppareissut. Näitä asiakkaan auton käytöstä aiheutuvia ympäristövaikutuksia Lähikauppa auttaa nimensä mukaisesti vähentämään, lähikauppaan voi tulla ilman autoakin. Lähikauppa ei tarvitse toiminnalleen erityisiä ympäristölupia, kuuluessaan Pakkausalan ympäristörekisteriin (PYR) ja sähkö- ja elektroniikkalaitteiden tuottajayhteisö Sertyyn se täyttää lainsäädännön asettamat velvoitteet. Lähikaupassa energian kulutusta pyritään jatkuvasti vähentämään, koska se koetaan kannattavaksi sekä ympäristön että talouden kannalta. (Lähikauppa 2009b.)

Lähikauppa on sitoutunut eettisiä tavoitteita toteuttaviin periaatteisiin ja yhteistyösopimuksiin, joita ovat muun muassa Keskuskauppakamarin Vastuullisen tuonnin periaatteet, Lähikaupan vastuulliset teot ulottuvat vuodesta 1990 tähän päivään ja pitävät sisällään monenlaisia ympäristöä suojelevia asioita kuten reilun kaupan tuotteet ja joutsenmerkityt tuotteet. Nämä vastuullisuudesta kertovat teot ovat listattu vuosittain aikajärjestyksessä ja ovat löydettävissä yrityksen nettisivuilta. (Lähikauppa 2009b.)

8.2.4 Tokmanni

Tokmanni on valtakunnallinen halpahalliketju, jonka konserniin kuuluu 140 myymälää eri seitsemän eri liikemerkin alta. Tokmanni, Tarjoustalo, Vapaa Valinta, Robinhood, Säästöporssi, Maxi-Makasiini ja Maxi Kodintukku tarjoavat laajan valikoiman tuotteita tekstiileistä ja kodin tarvikkeista autotarvikkeisiin ja työkaluihin. Konsernin liikeideana on myydä laajalla valikolla kotimaisia ja ulkomaisia merkkituotteita edulliseen hintaan. Vuonna 2008 konsernin liikevaihto oli 574,9 miljoonaa euroa ja käyttökate 37,3 miljoonaa euroa. Tokmanni-konsernin henkilöstön määrä vuonna 2008 oli keskimäärin 2876 henkeä. (Tokmanni-konserni 2009a.)

Tokmannin nettisivuilla tulee esille, miten konserni pyrkii kaikessa toiminnassaan ottamaan huomioon niin ympäristön kuin ihmistenkin hyvinvoinnin. Tokmanni työllistää suomalaisia, heillä on valikoimissaan suomalaisia tuotteita ja he maksavat veronsa Suomeen. Konserni on saanut avainlipputunnustuksen Suomalaisen Työn Liitolta, koska he tarjoavat suomalaisena yrityksenä palvelua suomalaiselle kuluttajalle. Vuosikertomuksessa mainitaan myös yrityksen pyrkimys kehittää toimintaansa haitallisten ympäristövaikutusten minimoimiseksi ja poistamiseksi kokonaan. (Tokmanni-konserni 2009b.)

Tokmanni on ottanut käyttöönsä toimintamalleja, joilla vähennetään ympäristöön kohdistuvaa räsitystä. Jätehuollon järjestäminen kustannustehokkaasti, uuden ympäristöarvot huomioon ottava tietotekninen laiteympäristö, tehokas logistiikka sekä vastuullinen hankinta ovat

käytännön toimia, joilla Tokmanni pyrkii toteuttamaan ympäristövastuullisuuttaan. Varsinaista ympäristöjärjestelmää heillä ei ole käytössään. Tokmanni on myös liittynyt BSCI-malliin vuonna 2009, joka tukee ja edistää tuontikaupan vastuullisuutta ja valvoo tavarantoimittajia. (Tokmanni-konserni 2008.)

8.2.5 Lidl

Lidl on kansainvälinen päivittäistavaraketju, joka on perustettu Lounais-Saksassa 1930-luvulla elintarvikkeiden tukkuliikkeenä. Se toimii itsenäisinä tytäryhtiöinä kansainvälisesti ja sillä on lukuisia myymälöitä lähes jokaisessa Euroopan maassa. Lidlin menestys perustuu yksinkertaiseen ja selkeään konseptiin, jossa tyytyväiset asiakkaat ovat etusijalla. (Lidl 2010a)

Lidlin perusarvoissa tulevat esille asiakastyytyväisyys, hinnan ja laadun suhde, selkeät toimintamallit, työntekijän kunnioitus, luottamus sekä rakentavan palautteen antaminen. Ympäristövastuullisuus ei ole luettavissa yrityksen tai sen johtamisen perusarvoista. Siltä löytyy tosin oma osionsa yritysvastuusta. Yritysvastuusta puhuttaessa Lidlille tärkeitä teemoja ovat luonto, ympäristö, sosiaalinen hyvinvointi, ravitsemus ja terveys sekä tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Lidl on ollut vuodesta 2006 BSCI:n jäsen ja olettaa kaikkien Lidl-yrityksryhmän tavarantoimittajien ja alihankkijoiden sitoutuvan eettisiin toimintaohjeisiin, jotka vastaavat sisällöltään BSCI:n periaatteita. (Lidl 2010b.)

8.2.6 Yhteiskuntavastuuraportit kohdeyrityksissä

Kohdeyritysten yhteiskuntavastuuraporttien vertailu aloitettiin yritysten vuoden 2008 raportteihin tutustumisella. Heti alussa oli todettava, että varsinainen yhteiskuntavastuun raportti löytyi ainoastaan Kesko Oyj:ltä. Tämän lisäksi S-ryhmä oli laatinut oman vastuullisuuskatsauksen, Suomen Lähikauppa Oy tiedotti yhteiskuntavastuun toimistaan sekä vuosi- että toimintakertomuksessa ja Tokmanni-konserni vuosikertomuksessa. Lidl puolestaan ei ole julkaissut yleiseen käyttöön mitään tilinpäätösasiakirjojaan. Yhteiskuntavastuuraportoinnin tason ollessa näin erilaista oli raporttien vertailu mielenkiintoista, mutta myös melko haastavaa.

Kesko on raportoinut vastuullisesta toiminnastaan GRI-ohjeiston laatiman raportointisuosituksen mukaisesti vuodesta 2000 lähtien, ollen näin ensimmäinen Suomessa GRI-ohjeiston mukaisen raportin julkaissut yritys. (Kesko 2009b, 2; Niskala & Tarna 2003, 118.) Tämän työn tutkimusmateriaalina käytetään vuodesta 2008 kertovaa yhdeksättä ja viimeisintä Keskon julkaisemaa yhteiskuntavastuun raporttia.

Keskon raportti on jäsennelty selkeästi ja 94 sivun mittainen kokonaisuus sisältää paljon hyvin havainnoitua tietoa. Raportin sisällysluettelo on selkeä ja antaa hyvän kuvan käsiteltävistä

asioista (liite 2). Raporttia tutkiessa siitä löytyy G3-ohjeiston mukaisesti sekä pääjohtajan katsaus että perustiedot laskentakokonaisuudesta, eli Kesko-konsernista ja lisäksi yrityksen yhteiskuntavastuun visio, sidosryhmäanalyysi ja hallinnointiperiaatteet. Raportissa esitellään myös vuoden 2008 osalta käytössä olleet johtamisjärjestelmät ja toimintaperiaatteet, arvot, tavoitteet ja saavutukset. Vertailun helpottamiseksi raportissa käydään läpi yhteiskuntavastuun keskeisiä tunnuslukuja vuosilta 2006–2008, ja niiden avulla voidaan todeta seuraavaa: konsernin liikevaihto on kasvanut mutta liikevoitto puolestaan hieman pienentynyt, kiinteistön sähköenergian kulutus on kasvanut kun taas käytetyn sähkö- ja lämpöenergian tuotannon päästöt ovat pienentyneet ja kotimaan koulutuspäivien määrä on kasvanut, mutta koulutukseen sijoitettu rahamäärä puolestaan pienentynyt. (Liite 3)

Keskon raportissa on omat osionsa taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun alueilta. Osioissa käydään esimerkkien ja kuvien avulla läpi kyseisen alueen tavoitteet ja tulokset eritellen myös saavuttamatta jääneet tavoitteet. Taloudellisen vastuun osiosta voi lukea muun muassa, että Kesko sai vuodelta 2008 Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksissä toimialansa korkeimmat pisteet, ja että K-kauppiain suorat lähioستot maakunnista olivat seitsemän kertaa suuremmat kuin Keskon suorat tuontioستot Kiinasta. Ympäristövastuun osiossa kerrotaan, että esimerkiksi käytössä oleva ympäristöjärjestelmä kattaa 63 % Keskon kotimaan ja 49 % ulkomaan toiminnoista, ja että Keskon oman ympäristöasioiden hallintajärjestelmän, K-ympäristökauppadiplomin vaatimukset täyttävät jo yhteensä 510 K-kauppaa. Sosiaalisen vastuun osiosta puolestaan käy ilmi, että naisten osuus esimies- ja asiantuntijatehtävissä nousi 6 %, määräaikaista henkilöstöä oli Suomessa 16,2 % ja osa-aikaista taas 40,1 %. Näiden lisäksi raportissa kerrotaan vielä muista vastuullisuuden osa-alueista kuten tuoteturvallisuudesta, tutkimus- ja kehitystoiminnasta sekä poliittisista suhteista. Raportin lopusta löytyy vertailutaulukko käytetyistä indikaattoreista GRI-ohjeiston antamaan suositukseen nähden (liite 4), sekä tilintarkastus- ja neuvontapalveluita tarjoavan PricewaterhouseCoopers Oy:n laatima ulkopuolinen varmennusraportti (Liite 5). (Kesko 2009b.)

S-ryhmä on koonnut vuodelta 2008 34-sivuisen vastuullisuuskatsauksen, mikä sisältää tietoa yrityksen toimista vastuullisuuden osa-alueilla. Katsauksessa lähdetään liikkeelle henkilöstöjohtajan alkusanoilla, jonka jälkeen kerrotaan faktoja S-ryhmästä, sen toiminnasta ja asiakasomistajuudesta. Katsauksessa käydään läpi S-ryhmän market- ja tavaratalokaupan, matkailu- ja ravitsemiskaupan sekä liikennemyymälä- ja polttonestekaupan yksiköiden toimia vastuullisuuden näkökulmasta. Tässä otetaan huomioon myös autokaupan, S-pankin sekä kansainvälisen liiketoiminnan vaikutukset. Katsauksessa ei ole suoraa jakoa taloudelliseen, sosiaaliseen ja ympäristövastuuseen, mutta kaikkia osioita siinä kyllä käsitellään. Taloudellisen vastuun alueelta käy ilmi, että S-ryhmä palautti vuonna 2008 bonuksena asiakasomistajilleen yli 300 miljoonaa euroa, ja sijoitti uusien palveluiden investointeihin 709 miljoonaa euroa. Sosiaalista vastuuta käsitellessä kerrotaan S-ryhmän henkilöstöpolitiikasta ja työhyvinvoinnista ja

todetaan S-ryhmällä olevan työntekijöitä yhteensä lähes 38 000. Lisäksi mainitaan yrityksen järjestäneen 2 002 valmennuspäivää vuonna 2008. Ympäristövastuun alueelta katsauksessa käsitellään sekä vastuullisen hankinnan tekoja että ympäristöä säästävän toiminnan valintoja, ja kerrotaan yrityksen ympäristöystävällisestä tuotevalikoimasta. Katsauksen lopusta löytyvät yhteiskuntavastuun vuoden 2008 tunnusluvut, joissa eritellään esimerkiksi S-ryhmän vähittäismyynnin määrä, henkilöstön määrä ja sukupuolijakauma sekä kiinteistöjen lämmön-, sähkön- ja vedenkulutus ja jätteen hyötykäyttöaste. (S-ryhmä 2009b.)

Suomen Lähikauppa Oy:llä ei ole erillistä yhteiskuntavastuun raporttia, mutta tiedot vastuullisuudesta on esitetty vuoden 2008 vuosikertomuksen yhteydessä toimintakertomuksessa. Tässä raportissa kerrotaan lyhyesti yrityksen taloudellisesta asemasta ja liikevaihdon 1,8 % kasvusta, henkilöstön määrästä ja maksetuista palkoista sekä ympäristövastuun tavoitteista. Lähikaupan allekirjoittaman Elinkeinoelämän energiatehokkuussopimuksen mukaisesti yritys pyrkii tehostamaan energian käyttöönsä 9 % vuoteen 2016 mennessä. Raportissa mainitaan yrityksen noudattavan sille vahvistettua ympäristöohjelmaa, sitä kuitenkaan enempää avaamatta. (Suomen Lähikauppa 2009c.)

Edellisen tavoin Tokmanni-konserni on raportoinut yhteiskuntavastuustaan vuoden 2008 vuosikertomuksessa. Raportissa käsitellään kaikkia kolmea yhteiskuntavastuun osa-alueita noin sivun verran. Yrityksen liikevaihto on kasvanut edellisiin vuosiin verrattuna, mutta käyttökate puolestaan laskenut muun muassa pääkonttorin muuton ja toiminnanohjausjärjestelmien muutoksista aiheutuneiden tulonmenetysten vuoksi. Sosiaalista vastuuta käsiteltäessä käy ilmi, että yritys edellyttää kotimaisilta ja ulkomaisilta hankkijoiltaan eettisten normien noudattamista. Tokmanni-konserni liittyi vuonna 2008 BSCI-toimintamallin piiriin, joka tähtää tavarantoimittajien työntekijöiden työolojen parantamiseen sekä selkeyttää ja yhtenäistää tavarantoimittajien valvontaa. Kaikkiin yrityksen toimipisteisiin on otettu käyttöön oma valvontasuunnitelma, jonka avulla pyritään takaamaan tuotteiden laatu ja turvallisuus sekä huolehtimaan myyntiolosuhteiden asianmukaisuudesta. Henkilömäärä Tokmannilla on hieman alle 3 000 henkilöä. Tokmanni on myös ympäristöarvot huomioiden uusinnut koko tietoteknisen laiteympäristönsä, ja sähkönsäästön ohella siinä käytetään 36 % vähemmän muovia, 55 % vähemmän elektroniikkaa ja 25 % vähemmän metallia kuin perinteisessä pc-laiteympäristössä. (Tokmanni-konserni 2008.)

Lidlillä ei ole julkisesti saatavilla erillistä yhteiskuntavastuun raporttia eikä myöskään toiminta- tai vuosikertomuksia. Yrityksen nettisivuilla mainittava yritysvastuu käsittelee lähinnä Lidlin kuulumista muiden kohdeyritysten tavoin BSCI-toimintamallin piiriin sekä valikoimiin kuuluvia reilun kaupan tuotteita, eli yhteiskuntavastuun osa-alueiden tavoitteista ja toimista ei tietoa löydy. (Lidl 2010b.)

9 Tulokset

Tutkimuksen alkuvaiheessa perehtyessämme ympäristöjärjestelmien käyttöön teoriassa, syntyi käsitys, että tutkittavilla yrityksillä jokaisella olisi ympäristöjärjestelmä jossain määrin käytössään. Tutkimusta tehdessämme saimme kuitenkin huomata, kuinka vähissä määrin kohdeyrityksemme ovat ottaneet standardoidut järjestelmät käyttöönsä.

9.1 Vastuullisuus kohdeyrityksissä

Tutkittavista yrityksistämme ainoastaan Keskoilla on käytössään ympäristöjärjestelmä. Ympäristövastuun kannalta Kesko on muutenkin näistä viidestä kohdeyrityksestä ehdoton edelläkävijä. Sillä on käytössään ympäristöjärjestelmä, vastuullisuusohjelma, vastuullisuusraportti sekä muita ympäristövastuun toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Kesko on oikeutetusti saanut myös tunnustusta tekemästään työstä vastuullisuuden saralla.

Kesko vastaa toiminnallaan kestävä kehityksen mukanaan tuomiin haasteisiin sidosryhmäajattelun mukaisesti. Sen ympäristövastuullisuuden viestintä on omalta osaltaan avointa ja helposti löydettävää sidosryhmiä ajatellen. Esimerkiksi tavallinen kuluttaja saa ajantasaisen ja laadukkaan tiedon suoraan Keskon internet-sivuilta, jonne ympäristövastuulle on varattu kokonaan oma osionsa. Kesko on näistä viidestä yrityksestä ainoa, jonka arvoissa ympäristö ja sen suojele tuodaan esille.

Keskon käytössä oleva ympäristöjärjestelmä ISO 14001, joka kattaa 63 % Keskon Suomen toiminnasta, on kaiken pohjana yrityksen ympäristöasioiden hoidossa. Se sitouttaa Keskon jatkuvasti parantamaan ympäristönsuojelun tasoa ja auttaa varautumaan ympäristöriskeihin ja onnettomuustilanteisiin. Lisäksi ISO 14001-ympäristöjärjestelmä auttaa Keskoa tunnistamaan tuotteidensa ja palveluidensa ympäristövaikutukset, selvittämään lakisääteiset velvollisuudet ja vastaamaan niihin, asettamaan ympäristötavoitteet ja seuraamaan niiden toteutumista, ylläpitämään henkilöstön osaamista ennaltaehkäisemään ympäristövahinkoja ja estämään niiden toteutumisen, ylläpitämään hyviä ympäristövaikutuksia sekä arvioimaan toimintansa tuloksia ja parantamaan toimintaansa. Käydessä Keskon ympäristöasioiden hoitoa läpi, tämän ISO 14001-järjestelmän olemassaolo oli selkeästi havaittavissa. Aiemmin mainitut toiminnot, joissa ympäristöjärjestelmä on avuksi, ovat kaikki nähtävissä Keskon toimintatavassa. Keskon saamat tunnustukset vastuullisesta toiminnasta ympäristön suhteen kertovat omalta osaltaan sen, kuinka ympäristöjärjestelmä parhaimmillaan on täyttänyt tehtävänsä.

S-ryhmä, joka kohderyhmänä olevasta viidestä yrityksestä on lähimpänä Keskoa liikevaihdon määrällä mitattuna, tulee ympäristövastuun kannalta Keskoa paljon jäljessä. Sen ympäristövastuun näkyvyys rajoittuu pitkälti vastuullisuusraporttiin, jossa itse ympäristövastuulle on

varattu niukalti tilaa. S-ryhmällä on kuitenkin käytössään vastuullisuusperiaatteet, jotka luovat yhtenäisen käytännön koko ketjulle. Vastuullisuusperiaatteita on neljä, joista yksi kohdistuu vastuuseen ihmisestä ja ympäristöstä. Sitoutuminen erinäisiin ympäristöä edistävien sopimuksiin ja sitoumuksiin antaa kuvan paneutumisesta ympäristön suojeluun. Varsinaista ympäristöjärjestelmää S-ryhmällä ei kuitenkaan ole vielä käytössä, mikä jossain määrin voisi olla entisestään yhtenäistämässä yrityksen harjoittamaa ympäristöpolitiikkaa.

Lähikaupan vuosikertomuksessa vastuullisuus tulee selkeästi esille. Vastuu ympäristöstä näkyy Lähikaupan tavassa noudattaa kestävän kehityksen periaatteita. Sen lisäksi, että kestävän kehityksen periaatteiden noudattaminen nähdään yrityksessä luontoa vähemmän kuormittavana sekä ihmistä kunnioittavana toimintatapana, se koetaan myös taloudellisesti kannattavana. Ympäristöasioiden hoidon ollessa Lähikaupassa osa normaalia yrityksen päätöksentekojärjestelmää, se antaa yrityksestä luotettavan ja vastuullisen kuvan. Lähikaupassa yhtenä tavoitteena on hallita ympäristöriskejä, joten näin ollen yrityksen voisi olla järkevää harkita ympäristöjärjestelmän käyttöönottoa edes jossain muotoa. Heiskanen tuokin esille kirjassaan *Ympäristö ja Liiketoiminta* (2004), kuinka ISO 14001-standardin käytön etuja ympäristöriskien hallinnan ohella ovat kustannustehokkuuden ja henkilöstön ympäristötietoisuuden lisääminen, ympäristölainsäädännön noudattaminen ja sen seuranta sekä vastuullisuuden havainnointi viestinnässä, markkinoinnissa ja sidosryhmäraportoinnissa.

Tokmannilla ei Lähikaupan tavoin ole käytössään standardoitua ympäristöjärjestelmää. Tokmannin kohdalla ei myöskään tule esille, että sillä olisi käytössään vastuullisuusperiaatteet kuten edellä mainituilla yrityksillä eli Keskillä, S-ryhmällä ja Lähikaupalla. Sen vuosikertomuksessa (2008) tulee kuitenkin esille, miten se on ottanut käyttöönsä toimintamalleja, joilla vähennetään ympäristöön kohdistuvaa raskuutta. Tokmanni voidaan lukea yrityksiin, jotka huomioivat ympäristöasiat toiminnassaan, mutta Keskon, S-ryhmän ja Lähikaupan rinnalla se on kuitenkin altavastaajana. Tokmannin vuosikertomuksessaan vastuullinen toiminta esitellään ja käydään lävitse, mutta varsinainen ympäristövastuu jää vähemmälle huomiolle.

Lidlin ympäristövastuullisuus on muihin kohdeyrityksiin verrattuna lähes minimaalista. Vastuullisuutta se käsittelee yritysvastuu-otsikon alla, missä tulee esille heidän johtolauseensa ”kohti parempaa huomista”. Ympäristöystävällisiin tekoihin heillä kuuluvat uusiomuovikassit, ympäristömerkityt paperit ja delfiinimerkitty tonnikala. Nämä ovat kuitenkin vasta ensiaskeleita ympäristövastuullisuuden saralla, kun tehdään vertailua muihin kohdeyrityksiin. Ainoa yleisesti käytössä oleva ympäristövastuuseen liitettävä järjestelmä tai standardi on BSCI-malli, johon Lidl on kuullut vuodesta 2006. Tämä on sinänsä yllättävää Lidin ollessa kuitenkin kansainvälinen kauppaketju. Emme tosin useista kyselyistä huolimatta saaneet muita lähteitä kuin kotisivut, joten tiedot voivat näiltä osin olla hieman puutteellisiakin.

Jokaisen yrityksen nettisivuilta oli löydettävissä oma osio vastuullisuudesta. Tämän päivän yritykset näkevät tärkeänä asiana tuoda esille vastuun kantamisensa. Tuomalla ympäristönsuojelun huomioinnin näkyvästi esille liiketoiminnassaan, yritykset viestittävät sidosryhmi-
leen sitoutumistaan ympäristöasioihin. Tosin jokaisen tutkittavan yrityksen kohdalla vastuulli-
suuden alle ei sisältynyt varsinaisesti tietoa niiden tavoista kantaa vastuuta ympäristöstä. Vastuullisuuden alle liitetään usein myös vastuu taloudellinen ja sosiaalinen vastuu, jotka it-
sessään ovat myös tärkeitä vastuullisuuden osia, mutta eivät varsinaisesti koske meidän te-
kemäämme tutkimusta.

Vastuullisella toiminnallaan Kesko hallitsee maineriskiään eli turvaa myynnin, kannattavuuden ja osakkeen arvon vakaata kehitystä. Keskoa voi pitää näistä viidestä tutkittavasta yrityksestä edelläkävijänä useiden ympäristöjohtamisen välineiden sekä ympäristöjärjestelmän käytön perusteella, ja tämä on osaltaan parantamassa yrityskuvaa. Hyvin hoidetut ympäristöasiat antavat myös etulyöntiaseman kilpailijoihin nähden ja tällä vastuullisella toiminnallaan Kes-
kolla on mahdollisuus käydä kilpailua henkilökunnasta, sijoittajista sekä asiakkaista.

Ympäristöasioiden hyvällä hoidolla voi siis saada kilpailuetua ja pitemmällä aikavälillä kustan-
nussäästöjä. Hoitaakseen ympäristöasioita hyvällä tasolla, yritys tarvitsee usein koosta riippu-
en standardoidun ympäristöjärjestelmän. Kohdeyrityksistä S-ryhmällä voisi olla mahdollisuu-
det järjestelmän rakentamiseen ja se voisi pitkällä aikavälillä tuoda merkittäviäkin säästöjä
yritykselle. Toki jos järjestelmän käyttöönotto ei ottaisi tulta alleen, investointi voisi olla
suuresti tappiollinen. Suomen Lähikaupallakin voisi olla realistista harkita ympäristöjärjestel-
män käyttöönottoa edes jossakin määrin. S-ryhmä ja Lähikauppa ovat kohdeyrityksistä Keskon
jälkeen valveutuneimmat ympäristöasioiden hoidon suhteen, joten pitkällä aikavälillä ympä-
ristöjärjestelmään investointi voisi olla kannattava ratkaisu.

9.1.1 Ympäristöasioiden hoidon taso kohdeyrityksissä

Hovisalmen ja Niskalan (2009) esittämä taulukko (taulukko 1) ympäristöasioiden aseman ja ta-
voitetilan arvioinnista yrityksen strategiassa antaa hyvän välineen asettaa tutkittavia yrityksiä
tiettyyn järjestykseen ympäristöasioiden hoidon suhteen. Taulukossa on kolme tasoa; puolus-
tava, sopeutuva ja edelläkävijä. Edelläkävijänä yrityksen on mahdollista tavoitella parempaa
tuottoa ympäristöosaamisen avulla. Tämä vaatii yritykseltä kykyjä ja resursseja ennakoida
tulevaa kehitystä alalla, joten on tärkeää, että ympäristöön liittyvä strategia valitaan yrityk-
sen omista lähtökohdista ottaen myös huomioon sidosryhmien odotukset. Tähän kuvaukseen
tutkittavista yrityksistä sopii parhaiten ja oikeastaan ainoana Kesko. Kesko on ympäristöasi-
oissa edelläkävijä, jolla on riittävästi sekä kykyjä että resursseja vastuulliselle ympäristöasi-
oiden hoitamiselle. Ennakoimalla muutokset ja soveltamalla niitä ensimmäisten joukossa, se
saavuttaa mittavaa kilpailuetua toisiin yrityksiin nähden.

Toisella eli sopeutujan tasolla, jossa yritys pyrkii täyttämään lainsäädännön vaatimusten lisäksi myös sidosryhmien odotukset, ovat S-ryhmä ja Lähikauppa. Täyttääkseen sopeutujan kriteerit, yrityksen tulee myös pyrkiä parantamaan ympäristönsuojelun tasoa. S-ryhmä osoittaa pyrkimyksensä parantaa ympäristönsuojelun tasoa sitoutumisellaan vastuullisuuden periaatteisiin sekä muihin ympäristönsuojelua edistäviin periaatteisiin. Myös sidosryhmien odotukset S-ryhmä täyttää monimuotoisella ympäristövastuullisuudellaan. Lähikauppa on myös sitoutunut noudattamaan vastuullisuuden periaatteita, ja osoittaa näin pyrkimyksensä parantaa ympäristönsuojelun tasoa.

Kolmannella eli puolustavalla tasolla yritys täyttää lainsäädännön vaatimukset minimissään ja tekee välttämättömimmän pysyäkseen markkinoilla. Asettaisimme tälle tasolle Tokmannin ja Lidlin, joiden toiminnassa ei ole luettavissa erityistä paneutumista ympäristöasioiden hoitoon. Tosin Tokmannilla voisi olla jossakin vaiheessa mahdollisuus saavuttaa sopeutujan taso huomioimalla ympäristö esimerkiksi yritysstrategiassa. Lidillä sen sijaan on vielä matkaa puolustavalta tasoltaan. Heidän raporteistaan ei varsinaisesti ole luettavissa aikomuksia ympäristönsuojelun tason parantamiseen. (Hovisalmi & Niskala 2009.)

Jos tarkastellaan näitä kohdeyrityksiä samalla kertaa ympäristövastuun valossa, pystytään ne helposti asettamaan paremmuusjärjestykseen. Ensimmäisenä nousee esiin Kesko, jonka ympäristövastuun hoitamista voidaan pitää esimerkillisenä. Muut tulevat peräkanaa jäljessä asetettuna järjestykseen S-ryhmä, Lähikauppa, Tokmanni ja viimeisenä Lidl. S-ryhmä toki asetuu lähimmäksi Keskoa ja erottuu Lähikaupasta, Tokmannista ja Lidlistä monimuotoisen ympäristövastuullisuuden ansiosta. Se, että yrityksellä on oma ympäristöpolitiikkansa kuten S-ryhmällä ja Keskolla, kertoo aktiivisuudesta ja järjestäytyneisyydestä vastuullisuuden saralla. Asiaan on todella paneuduttu ja sille annetaan painoarvoa. Lähikauppa pyrkii kokoajan eteenpäin ja onkin oikealla tiellä konkreettisten tekojensa kautta. Ympäristön kohdalla voisi ajatella, että eikö tärkeintä olekin nimenomaan konkreettiset teot, mutta yritystoiminnassa tarvitaan myös sitoumuksia, politiikkaa ja järjestelmiä, jotta ympäristönsuojelu on myös liiketoiminnallisesti kannattavaa.

9.2 Yhteiskuntavastuuraporttien vertailu

Tämän työn tarkoituksena oli tutkia kohdeyritysten yhteiskuntavastuuraporttien eroja, vertaillen raporttien toteutusta, ulkoasua, sisällön määrää ja laatua sekä raportin objektiivisuutta.

Kesko Oyj nousi yrityksistä selkeästi kärkeen, ei pelkästään ammattimaisen ja kattavan raportointinsa johdosta, vaan lisäksi raportoinnin pitkän perinteen vuoksi. Keskon yhteiskuntavas-

tuuraportissa oli materiaalia enemmän kuin muissa raporteissa yhteensä, joten yritystä voi hyvin perustein nimittää yhteiskuntavastuuraportoinnin edelläkävijäksi vähittäiskaupan alalla. Luotettavuuden tuntua Keskon raportissa tukivat objektiivinen kirjoitustapa ja ulkopuolisen tahon varmennus (liite 5), sekä menneiden ja tulevien tavoitteiden selkeä esittäminen ja arvio niiden realistisesta toteutumisesta. Keskon raportin teksti oli selkeää ja helppolukuista ja tekstiä oli rikastettu kuvilla, taulukoilla ja case-tapauksilla. Raportin lopusta löytyy G3-ohjeiston mukainen lista käytetyistä indikaattoreista, niiden sijainnista raportissa sekä kuvaus indikaattoriin mahdollisesti liittyvistä puutteista tai poikkeuksista (liite 4).

S-ryhmällä oli omassa vastuukatsauksessaan paljon hyödyllistä tietoa. Katsaus on hyvä esimerkki sellaisen yrityksen tiedottamisesta, joka ei käytä ympäristöjärjestelmiä tai erillistä ohjeistusta yhteiskuntavastuuraportointiin, mutta joka silti suhtautuu vastuullisuuteen vakavasti. Katsauksen puutteisiin voidaan kuitenkin laskea etenkin subjektiivinen näkökanta, eli se ei ollut ulkoisen tahon toimesta varmennettu. Näin ollen tiedot yrityksen yhteiskuntavastuusta ovat vain niitä, mitä yritys haluaa itse julkisuuteen antaa. S-ryhmän vastuullisuuskatsauksen oli kuitenkin selkeästi panostettu ja siinä oli huomioitu kaikki yhteiskuntavastuun osa-alueet. Jo tämä antaa lukijalle positiivisen kuvan yrityksen vastuullisuudesta. Katsauksen tiedot oli kirjoitettu muutaman lauseen mittaisiin kappaleisiin ja sen luettavuus olisi ehkä parantunut hieman yhtenäisemmän tekstin myötä. Sisällysluettelo olisi omalta osaltaan jäsennellyt raporttia hieman paremmin.

Suomen Lähikauppa Oy on julkaissut vuosilta 2006–2008 tietoa yhteiskuntavastuullisuudestaan vuosikertomuksen yhteydessä ja kuten Keskon yhteiskuntavastuuraportin, Lähikaupankin toimintakertomuksen on tarkastanut PricewaterhouseCoopers Oy. Yrityksen viimeisin raportointi aiheesta vuoden 2008 toimintakertomuksen yhteydessä jäi kuitenkin melko suppeaksi, jolloin yhteiskuntavastuun osa-alueiden kannalta tietojen varmentaminen ei takaa niin suurta luotamusta kuin esimerkiksi Keskolla. Mikäli raportointi pysyy jatkossakin yhtä suppeana, saattaa se vaikuttaa yrityksen vastuullisuuden imagoon negatiivisesti. Vaikka yritys toimisi vastuullisuuden alueilla esimerkiksi, eivät sidosryhmät voi siitä tietää ilman kattavaa selontekoa toiminnan vastuullisuudesta, tavoitteista ja tuloksista. Lähikauppa painottaa toimintakertomuksessaan yhden tärkeän tavoitteensa olevan ympäristöriskien hallinnan, joten tähän tähtäävistä konkreettisista toimista kannattaisi jatkossa raportoida vielä yksityiskohtaisemmin.

Hyvinkään Laureassa on tehty vuonna 2009 opinnäytetyö Suomen Lähikauppa Oy:n yhteiskuntavastuuraportoinnin kehittämiseksi GRI-ohjeiston pohjalta, mutta toistaiseksi yritys ei ole julkaissut erillistä raporttia vastuullisuudestaan. Yhteiskuntavastuuraportin laatiminen on pitkä ja resursseja vaativa prosessi, joten sitä ajatellen on ehkäpä strateginen teko olla julkaisematta erillistä yhteiskuntavastuuraporttia ennen kuin edellytykset raportin vuosittaiselle

laatimiselle ovat kunnossa. Sidosryhmien mielikuvia yrityksestä saattaa heikentää myös se, jos yritys muutamana vuonna julkaisee raportin yhteiskuntavastuun toimistaan ja sen jälkeen jättää raportin laatimatta. Siitä herännee kysymys, mitä yrityksen vastuullisuudelle on tapahtunut ja noudatetaanko yrityksessä enää tällaisia periaatteita. GRI-ohjeisto antaa yritykselle mahdollisuuden itse päättää, kuinka paljon se ohjeiston normeja noudattaa. Tästä syystä sitä voi noudattaa myös yhteiskuntavastuuraportointia aloitteleva yritys. Tämä voisikin olla hyvä polku aloittaa raportointi, eikä yrityksen tarvitsisi heti ensimmäisellä raportointikerralla täyttää kaikkia ohjeiston vaatimuksia.

Tokmanni-konserni tiedottaa vastuullisuudestaan vuosikertomuksessa, ja sieltä löytyi kuvaus jokaisesta osa-alueesta. Ernst & Young Oy on tarkastanut Tokmannin tilinpäätösasiakirjat tilintarkastuksen ohella ja todennut ne paikkansa pitäviksi. Kuitenkin, kuten Suomen Lähikauppa Oy:n tapauksessa, ovat tiedot vastuullisuudesta melko suppeat, ja tästä syystä ei voida puhua eritoten vastuullisuuden tietojen varmentamisesta samalla tavoin kuin Keskon tapauksessa.

Lidl puolestaan ei ole antanut Suomessa julkiseen käyttöön mitään tilinpäätösasiakirjoja tai vastuullisuusraporttia. Näin ollen verrattaessa sitä muihin yrityksiin, jää se auttamatta joukon hännille. Ero kattavimman raportin laatija Keskon on melkoinen. Vaikka erillistä arvoasteikkoa yritysten välille on vaikea luoda, voidaan kuitenkin sanoa Keskon olleen ehdottomasti joukon paras sekä raportin laadinnan jatkuvuudessa, raportin sisällössä että raportoitavan tiedon luotettavuudessa. Keskon ero muihin oli huomattava jo senkin takia, että sen lisäksi oikeastaan vain S-ryhmällä oli erillinen vastuullisuuskatsaus. S-ryhmä sijoittui viidestä yrityksestä toiseksi parhaalle sijalle, mutta sen vastuuraportoinnissa on kuitenkin kehittämistä etenkin objektiivisen tiedon tuottamisessa ja esittämisessä.

Lähikaupalla ja Tokmannilla tiedot vastuullisuudesta oli liitetty toimintakertomuksiin, ja vaikka niistä sai kuvan yritysten suhtautumisesta yhteiskuntavastuuseen, ei raporteissa kuitenkaan ollut varsinaisen yhteiskuntavastuuraportin luonnetta tai juuri vastuullisuuden näkökulmasta kerättyä materiaalia. Lidlillä puolestaan saattaa kotimaassaan Saksassa olla jonkinlainen vastuullisuusraportti, mutta koska tässä opinnäytetyössä keskityimme vain Suomessa toimiviin yksiköihin, ei sitä raporttia voisi ottaa huomioon, vaikka sellainen olisi julkaistukin. Lidlin päätös olla julkaisematta Suomessa vastuullisuusraporttia tai tilinpäätösasiakirjoja on varmasti yrityksessä tarkoin harkittu. Vertaillen raporteja nousi kuitenkin mieleen ajatus, että jos vastuuraportin tuottaminen onkin yritykseltä strateginen päätös, myös sen jättäminen pois vaikuttaa vahvasti yrityksen vastuullisuuteen suhtautumisessa.

Yritysten raportoinnin ollessa niinkin erilaista, oli vertailu melko haastavaa. Tarkoista tiedoista työntekijöiden keskimääräinen lukumäärä ja liikevaihto olivat varmastikin ainoat tiedot,

jotka olivat saatavilla kaikista muista yrityksistä, paitsi Lidlistä. Keskon raporttia vertailun tukipilarina käyttäessä oli huomattava, että taloudellisen vastuun alueelta olivat kolme muuta yritystä raportoineet oikeastaan vain liikevaihdosta, S-ryhmän tiedottaessa myös investointiensä kokonaismäärästä. Sosiaalisen vastuun alueelta puolestaan voidaan havaita suurin piirtein sama tilanne, sillä henkilöstön määrä ja työsuhteen osa- tai määräaikaaisuuden suhteet oli mainittu sekä S-ryhmällä, Lähikaupalla että Tokmannilla, ja näistä ensimmäinen oli lisäksi raportoinut henkilöstön koulutuspäivien määrästä ja siihen käytetyistä rahavaroista. Ympäristövastuun alueelta näissä kolmessa yrityksessä esiteltiin pääasiassa eettisen hankinnan, lämmön- ja sähkönkulutuksen sekä tuotteiden omavalvonnan tasoa, mutta S-ryhmällä oli raportissaan näistä aiheista myös konkreettisia lukuja. Näiden tulosten jälkeen ei siis yllätä, että valtion ympäristöhallinnon mukaan (Ympäristöhallinto 2008) Kesko sijoittui toiseksi Yhteiskuntavastuu 2008 - raportointikilpailussa ollen päivittäistavarakaupan alalla paras.

10 Pohdintaa

Pohdittaessa kohdeyritysten ympäristövastuullisuuden tulevaisuuden näkymiä on hyvä nostaa esille kaavoitusnäkökulma ja siitä aiheutuvat seuraukset. Voidaanko nykyistä kaavoituspolitiikkaa hieman kyseenalaistaa, jos lähimpään kauppaan täytyy ajaa henkilöautolla, koska matkaa ei pysty muulla tavoin taittamaan? Nielevätkö suuret hypermarketit lähistöllä olevat lähikaupat, jotka osaltaan toteuttavat ympäristövastuullisuutta olemalla ihmisten lähellä?

Ylijohtaja Matti Purasjoen tekemässä raportissa ympäristöministeriölle (2.2.2009) selvitetään kaavoituksen, kaupan ja kilpailun suhteita. Raportista käy ilmi, kuinka kansainvälisenä trendinä on ollut kehitys kohti suurempia ja suurempia myymälöitä. Tämä taas on johtanut siihen, että kaikkiin asutuskeskuksiin ei ole ollut mahdollista kaavoittaa keskusta-alueille kaupan kaipaamia suurmyymälöitä, jolloin on ollut paineita kaavoittaa suurmyymälät keskustojen ulkopuolelle hankalasti autottomille saavutettaviin paikkoihin. Purasjoen mukaan kaupan pintaalojen kasvupaine ei ole terve piirre. Hänen mukaansa on tulossa aika, jolloin mittakaavaetu ei ole tärkein etsitty kilpailuparametri. (Ympäristöministeriö 2008b)

Kohdeyrityksistä lähinnä Keskolla, S-ryhmällä ja Tokmannilla on omistuksessaan vähittäiskaupan suuryksiköitä. Ympäristöhallinnon vastatessa maakunta-, yleis- ja asemakaavoituksen ohjauksesta ja kehittämisestä, myös vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittamista ohjataan erikseen niihin sovellettavalla säännöksillä. Erityisen ohjauksen piiriin suuret vähittäiskaupan myymälät tulivat vuonna 1999. Tavoitteena oli edistää kaupan palvelujen saatavuutta, turvata kaupunkikeskustojen elinvoimaisuus ja torjua suurmyymälöiden yhdyskuntarakennetta hajauttavaa vaikutusta. (Ympäristöministeriö 2008a) Ympäristöministeriön sivuilta käy ilmi, että maankäyttö- ja rakennuslain mukaan suuryksikön sijoittaminen maakunta- ja yleiskaavan kustatoiminnoille tarkoitetun alueen ulkopuolelle perustuu aina sellaiseen asemakaavaan,

jossa alue on osoitettu nimenomaisesti tähän tarkoitukseen. Kaavaa laadittaessa on suuryrityksen vaikutukset selvitettävä ja näiden selvitysten perusteella kaavan sisältöä arvioidaan. (Ympäristöministeriö 2000)

Edellisen kappaleen perusteella voitaisiin todeta, että suurten markettien kuten S-ryhmän Prismojen ja Keskon Citymarketien lisääntymisen pohjana on lainsäädäntö ja säännökset, jotka toimivat rajoittavana tekijänä rakennettaessa uusia kauppakeskuksia. Purasjoen paheksuessa raportissaan (2008b) suurten kauppojen kasvupaineita, pienet vähittäiskaupat kuten Lähikaupan Siwat saavat epäsuoraa puolustusta. Jos ajatellaan suurten kauppakeskittymien aiheuttamia päästöjä, nousee lähimarkettien arvo ympäristövastuullisesta näkökulmasta korkealle. Lähikaupasta asiakas saa kaiken tarvittavan ja pitää samalla hiilijalanjälkensä, jos ei ennallaan niin ainakaan suuremmin sitä kasvattamatta. Suuret marketit tarjoavat asiakkaalle laajan tuotevalikoiman, mutta ovat omalta osaltaan lisäämässä ympäristöhaittoja.

Aiemmin samassa kappaleessa kohdeyritykset asetettiin ympäristövastuun kantamisen perusteella jonkinasteiseen paremmuusjärjestykseen. Tässä asettelussa voiton vei Kesko, jolla on mittavat ympäristövastuun ja raportoinnin järjestelmät käytössään. Samalla todettiin, että liiketoiminnallisesti kannattava ympäristövastuun hoitaminen vaatii pienten tekojen lisäksi myös sitoumuksia, politiikkaa ja järjestelmiä. Jos tarkastellaan samaa asetelmaa juuri edellä käsiteltyjen kaavoitusasioiden näkökulmasta, voidaan tässä nähdä pieni ristiriita. Toisaalta suuret yritykset kuten Kesko ja S-ryhmä, hoitavat ympäristövastuunsa raporttien ja politiikkansa mukaan mallikkaasti, mutta samalla niiden omistuksessa olevat suuret marketit aiheuttavat välillisesti suuren määrän ympäristöhaittoja.

Pohdimme lisäksi yhteiskuntavastuun esittämistä osana lakisääteisiä tilinpäätösasiakirjoja. Tutkiessamme kohdeyritysten tilinpäätöksiä vuodelta 2008, pyrkimyksemme oli löytää tietoa ympäristöön liittyvistä eristä, mutta minkään yrityksen tilinpäätöksiin ei näitä oltu erikseen merkitty. Syynä tähän on epäilemättä joko kyseisten erien puuttuminen kokonaan yrityksen toiminnasta tai vaihtoehtoisesti se, että erät ovat tilinpäätöksen tuloksen kannalta sen verran merkityksettömiä, että niitä ei ole esitelty omina kokonaisuuksinaan. Mikäli syynä on jälkimmäinen, voidaankin pohtia tulisiko nämä erät tulevaisuudessa liittää tilinpäätökseen omina kokonaisuuksinaan ja kuinka paljon se vaikuttaisi yrityksen talousosaston työmäärään.

Etenkin taseeseen kirjattavat ympäristömenot kiinnostaisivat sidosryhmiä varmasti, sillä niihin lasketaan muun muassa ympäristön ja maaperän suojele- ja kunnossapitotoista aiheutuvat kustannukset. Toisaalta voidaan ajatella, että mikäli jatkossa nämä kulut tulisi esittää omana tilinpäätöseränään, löytyy varmasti paljon muita yksittäisiä eriä, joiden kohdalla tulisi harkita samaa käytäntöä. Tilinpäätöksen pääasiallinen tehtävä on kuitenkin antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen taloudellisesta asemasta, ja ympäristömenot tuskin monellakaan yrityksellä

ovat niitä vaikutukseltaan suurimpia kuluja. Mikäli kuitenkin erillinen yhteiskuntavastuun raportti on tulevaisuudessa pakollinen osa tilinpäätösraportointia, voitaisiin nämä erät ehkäpä eritellä tässä raportissa yhteiskuntavastuun muiden tilinpäätöserien kanssa.

11 Oman työn arviointi

Työn toteuttaminen oli haastavaa kohdeyrityksistä saatavan tiedon ollessa hyvin vaihtelevaa sekä määrältään että laadultaan. Tutkittavista yrityksistä saatava tiedon määrä vaihteli Keskon erittäin runsaasta materiaalista Lidlin melkein olemattomaan materiaaliin. Muut kolme yritystä sijoittuivat melko tasaisesti näiden kahden väliin, S-ryhmän ollessa lähimpänä Keskoa. Tämä asetti toisaalta haasteen yritysten välisen vertailun tasapuolisuuteen, mutta toi siihen samalla myös sellaista vaihtelua, mitä keskenään yhtäläisten yritysten kesken olisi mahdotonta saavuttaa. Työn tulosten kannalta haasteellisuus oli kuitenkin välillä hieman turhauttavaa, sillä realistista vertailua yritysten kesken oli hyvin hankala tehdä. Myös yrityksistä saatavan tiedon laatu vaihteli erittäin paljon, ja kuten tiedon määränkin kohdalla, laadukkainta tutkimusmateriaalia tarjosi Kesko.

Opinnäytetyö antoi eväitä sekä ammatillisen asiantuntijuuden kehittymiseen että laadullisen tutkimuksen tekemiseen. Työn tekeminen opetti paljon itse tutkimusprosessista, jossa suurelta osin onnistuimme mielestämme melko hyvin. Opinnäytetyöprosessin aikataulun laatimisessa ja siinä pysymisessä emme täysin onnistuneet, mikä johti työn valmistumisen pitkittymiseen. Seuraava vastaavanlainen prosessi tulisi myös suunnitella alusta lähtien hieman paremmin, mikä tekisi työn toteuttamisesta mielekkäämpää. Kokonaisuutena opinnäytetyö auttoi meitä ymmärtämään ympäristöasioiden merkityksen osana vastuullista ja taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa.

LÄHTEET

PAINETUT LÄHTEET:

- Heiskanen, E. (toim.) 2004. Ympäristö ja liiketoiminta. Tampere: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Hovisalmi, S. & Niskala, M. 2009. Ympäristöosaaminen kilpailukyvyksi. Helsinki: Teknologiateollisuus ry.
- Jutila, M. 2007. Vastuullisuuden raportointi. Teoksessa Vauhkonen, P. (toim.) 2007. Liiketoiminnan vastuullisuus – Minkä väristä se on? Oitmäki: Johtamistaidon opisto.
- Kurki, H. 1999. Ympäristöraportointi ja ekotase: terävyyttä raportointiin. Helsinki: Edita.
- Leppiniemi, J & Kykkänen, T. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. 2005. Helsinki: WSOY.
- Linnanen, L. & Markkanen, E. & Ilmola, L. 1997. Ympäristöosaaminen: Kestävän kehityksen haaste yritysjohdolle. Otaniemi: Consulting Group Oy.
- Mäkelä, V. 1999. Käytännön kansantaloustiede: teoria ja käytäntö. Helsinki: Otava.
- Mätäsaho, R & Niskala, M. 1996. Ympäristölaskentatoimi. Helsinki: WSOY.
- Mätäsaho, R & Niskala, M & Tuomala, J. 1999. Ympäristölaskenta johdon apuvälineenä. Porvoo: WSOY.
- Määttä, K. & Pulliainen, K. 2003 Johdatus ympäristötaloustieteeseen. Helsinki: Talentum.
- Niskala M. & Tarna, K. 2003. Yhteiskuntavastuun raportointi. Jyväskylä: KHT-Media Oy.
- Pohjola, T. 2003. Johda ympäristöasioita tehokkaasti. Helsinki: Talentum.
- Pohjola, M., Pekkarinen, J., Sutela, P. 2006. Taloustiede. Helsinki: WSOY.
- Pekkarinen, J., Sutela, P. 2004. Avain kansantaloustieteeseen, Helsinki: WSOY.
- Pesonen, H-L. & Härmäläinen, K. & Teittinen, O. 2005. Ympäristöjärjestelmän rakentaminen. Helsinki: Talentum.
- Portin, A. (toim.) 2008. Kaikesta jää jälki: puheenvuoroja säästävistä valinnoista. Helsinki: Otava.
- Tomperi, S. 2007. Käytännön kirjanpito. Helsinki : Edita.
- Worldwatch-instituutti 2008. Maailman tila 2008, Kestävä talous, Helsinki: Gaudeamus.

ELEKTRONISET LÄHTEET:

- Elinkeinoelämän Keskusliitto 2006. Vastuullinen yritystoiminta. Viitattu 17.2.2010.
http://www.ek.fi/businessforums/EKjulkaisu_vastuullinen_yritystoiminta/fi/index.php
- EK 2009a. Elinkeinoelämän keskusliitto EK. 2009. Ympäristövastuut luettu 5.3.2010.
<http://www.ek.fi/www/fi/ymparisto/ymparistovastuu.php>
- Finnforest 2009. Global Compact-aloite. Viitattu 10.11.2009.

<http://www.finnforest.fi/Vastuullisuus/Sitoumuksemme/yritysvastuu/Pages/GlobalCompact.aspx>

GRI 2006a. Yhteiskuntavastuun raportointiohjeisto. [PDF-dokumentti]. Viitattu 14.2.2010.
http://www.globalreporting.org/NR/rdonlyres/DB6C9DEA-E315-4466-9CDD-2946E717A3D9/3757/G3_Guidelines_FIN_Update_261109.pdf

GRI 2006b. GRI Application Levels. [PDF-dokumentti]. Viitattu 14.2.2010.
<http://www.globalreporting.org/GRIReports/ApplicationLevels/>

Kansainvälinen kauppakamari. Viitattu 15.10.2009.
<http://www.icc.fi/peruskirja.asp>

Kesko 2009a. Yritystietoa. Viitattu 11.3.2010.
<http://www.kesko.fi/index.asp?id=FF60B08E63C34667A8261A0B08FC2365>

Kesko 2009b. Vastuullisuus. Viitattu 11.3.2010.
<http://www.digipaper.fi/kesko/27523/>

Lidl 2010a. Yritystietoa. Viitattu 10.2.2010.
http://www.lidl.fi/cps/rde/xchg/SID-07BEDED8-3134A3AF/lidl_fi/hs.xsl/5382.htm

Lidl 2010b. Yritysvastuu. Viitattu 13.3.2010.
http://www.lidl.fi/cps/rde/xchg/SID-07BEDED8-3134A3AF/lidl_fi/hs.xsl/5706.htm

S-ryhmä 2009a. Yritystietoa. Viitattu 10.2.2010.
http://www.s-kanava.fi/valtakunnallinen/sryhma_artikkeli?nodeid=Sryh_Sryhmanesittely_0000&aid=Sryh_Sryhmanesittely_0000&exp=true

S-ryhmä 2009b. Vastuullisuuskatsaus. Viitattu 13.3.2010.
<http://www.digipaper.fi/sok-yhtyma/29173>

Suomen Lähikauppa 2009a. Yritystietoa. Viitattu 10.2.2010.
<http://www.lahikauppa.fi/fi/tietoayhtiosta/>

Suomen Lähikauppa 2009b. Vastuullisuus. Viitattu 13.3.2010.
<http://www.lahikauppa.fi/fi/tietoayhtiosta/vastuullisuus/>

Suomen Lähikauppa 2009c. Vastuullisuus. Viitattu 13.3.2010.
http://www.lahikauppa.fi/client-data/file/tilinpaatostiedote_08.pdf

Suomen standardoimisliitto. Viitattu 17.2.2010.
<http://www.sfs.fi/iso14000/ymparistojarjestelma>

Tradeka 2007. Vuosikertomus. Viitattu 10.2.2010.
http://www.lahikauppa.fi/client-data/file/Tradeka_vuosikertomus_2007.pdf

Tokmanni-konserni 2009a. Yritystietoa. Viitattu 10.2.2010.
<http://www.tokmanni-konserni.fi/konserni-info>

Tokmanni-konserni 2009b. Vastuullisuus. Viitattu 13.3.2010.
<http://www.tokmanni-konserni.fi/vastuullisuus>

Tokmanni-konserni 2008. Vuosikertomus. Viitattu 13.3.2010.
http://www.tokmanni-konserni.fi/pdf/tokmanni_vuosikertomus_2008.pdf

Ympäristöhallinto 2008. Yhteiskuntavastuu raportointikilpailu 2008. Viitattu 10.03.2010.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=92295&lan=fi>

Ympäristöministeriö 2000. Viitattu 16.3.2010.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=44500&lan=fi>

Ympäristöministeriö 2007a. Viitattu 5.3.2010.
<http://www.environment.fi/default.asp?contentid=6253&lan=fi>

Ympäristöministeriö 2007b. Viitattu 5.3.2010.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=3662&lan=fi#a3>

Ympäristöministeriö 2008a. Viitattu 16.3.2010.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=23398&lan=fi>

Ympäristöministeriö 2008b. Matti Purasjoen raportti. Viitattu 15.3.2010.
<http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=97740>

Ympäristöministeriö 2009a. Viitattu 16.2.2010.
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=311525&lan=fi&clan=fi>

Taulukot ja kuvat

Taulukko 1: Ympäristönsuojelun kustannukset.....	16
Kuvio 1: Ympäristöasioiden aseman ja tavoitetilan arviointi yrityksen strategiassa	18
Kuvio 2: Ympäristömenojen tilinpäätöskäsittely.....	31
Kuvio 3: Keskon ympäristöjärjestelmät	37

Liitteet

Liite 1. Keskon vastuullisuusohjelma 2008-2012	58
Liite 2. Keskon yhteiskuntavastuun raportti 2008: Sisällysluettelo	60
Liite 3. Keskon yhteiskuntavastuun raportti 2008: Yhteiskuntavastuun keskeiset tunnusluvut 2006-2008	61
Liite 4. Keskon yhteiskuntavastuun raportti 2008: Raportin vertailu Global Reporting Initiatiiven suositukseen	63
Liite 5. Keskon yhteiskuntavastuun raportti 2008: Riippumaton varmennusraportti.....	68

LIITE 1

Keskon vastuullisuusohjelma 2008–2012

TAVOITE	TOIMENPITEET
Kasvatamme aktiivisesti lähilostojen määrää ja kannustamme K-kauppiailta ostamaan paikallisesti	<ul style="list-style-type: none"> K-kauppioiden lähilostot olivat 534 milj. € vuonna 2007 ja 569 milj. € vuonna 2008. Tavoitteenamme on kasvattaa lähilostojen määrää. Lähilostot raportoidaan vuosittain yhteiskuntavastuun raportissa. Vuonna 2008 45,5% Suomen väestöstä asui alle kilometrin päässä lähimmästä K-ruokakaupasta ja keskimääräinen matka K-ruokakauppaan oli 2,3 km. Suomalaisiin kilpailijoihin verrattuna Ruokakeskon kauppaverkosto on kattavin ja keskimääräinen etäisyys lähimpään ruokakauppaan lyhyin. K-ryhmällä on suomalaisista kaupparyhmistä eniten lähikauppoja.
Ylläpidämme kattavaa kauppaverkoston Suomessa	
Ilmastonmuutoksen hillitseminen	<ul style="list-style-type: none"> K-ryhmä on allekirjoittanut kaupan alan energiatehokkuussopimuksen ja sitoutunut säästämään yli 65 GWh (65 milj. kWh) vuoden 2016 loppuun mennessä. Sopimus kattaa kaikki K-ryhmän kaupat. Keskon K-ryhmälle hankkima sähkö on hiilivapaata.
Energiatohokkuuden lisääminen	<p>Ruokakesko:</p> <ul style="list-style-type: none"> Kaikkien uusien kaupapaikkojen pakastimet varustetaan kansilla. Ovien käyttöä pilotoidaan muissa kylmäkalusteissa. Uusien kauppojen mainosvaloissa käytetään ainoastaan LED-valaistusteknologiaa. Tutkitaan mahdollisuutta korvata olemassa olevien mainosvalojen neon- ja loisteputket LED-teknologialla. Panimoiden kylmäkaappien lukumäärä optimoidaan. Kaupan laitteille suositukseksi energialuokkaa A.
Kuljetukset	<ul style="list-style-type: none"> Kuljetamme tavaroita 2,5 kertaa maapallon ympäri joka päivä. Vähennämme kuljetettuihin kiloihin suhteutettuja CO₂-päästöjä 10 % vuoteen 2012 mennessä. Vuosi 2007 on vertailuvuosi. Vähennettävä määrä on vuositason laskettuna 2 kertaa suurempi kuin Keskon lentomatkustamisen aiheuttamat päästöt ja vastaa 1000 henkilöauton poistamista Suomen liikenteestä. Kaikki sopimuskuljettajamme ovat saaneet taloudellisen ajotavan koulutuksen vuoden 2009 loppuun mennessä. 12 kurssia pidettiin vuoden 2008 aikana. Näihin osallistui 500 kuljettajaa.
Liikematkustaminen ja työsuhteautoliikenne	<ul style="list-style-type: none"> Vuodesta 2008 lähtien raportoimme työsuhteautojen tuottamat CO₂-päästöt ja autojen keskimääräisen päästötason (g CO₂/km). Suositustasomme on alle 180 g CO₂/km. Työntekijöille, joille työsuhteautolla ajettuja kilometrejä kertyy paljon, suositellaan diesel-autoa. Kokeiluryhmänä 50 työsuhteauton omistajaa kurssitetaan taloudelliseen ajotapaan ja heidän polttoainekulutustaan seurataan. Jatkamme videoneuvottelulaitteistojen rakentamista Keskon toimintamallin ja koulutamme henkilökuntaa aktiivisesti suosimaan videoneuvottelua liikematkustamisen sijaan. Tavoitteemme on vähentää lentomatkustamista. Vuodesta 2009 alkaen seuraamme toteutuneiden videoneuvottelujen lukumäärää. Raportoimme lentomatkustamisen aiheuttamat CO₂-päästöt yhteiskuntavastuun raportissamme.
Kierrätys- ja materiaalihyöty	<ul style="list-style-type: none"> Varastotoimintojemme kierrätysaste on noin 90 %. Tavoitteenamme on nostaa K-ruokakauppojen kierrätysaste samalle 90 %:n tasolle vuoteen 2012 mennessä. Vähennämme ruokakauppojen hävikkiä noin 20 %:lla vuoteen 2012 mennessä. Kehitämme K-ruokakauppojen asiakkailleen tarjoamia talteenotto- ja kierrätyspalveluita yhteistyössä kuntien kanssa.
Ympäristötyö kaupassa	<ul style="list-style-type: none"> Kaikki Anttila Oy:n uudet tavaratalot liitetään osaksi Anttilan ISO 14001 -sertifiointia. Kaikki K-citymarket- ja K-supermarket-kaupat ovat K-ympäristökauppoja. 50 % K-market-kaupoista on K-ympäristökauppoja. Suomessa kaikki K-rauta- ja Rautia-kaupat ovat K-ympäristökauppoja kevääseen 2009 mennessä. Suomessa kaikki K-maatalouskaupat ovat K-ympäristökauppoja kevääseen 2009 mennessä. Ruokakesko kehittää K-ympäristökauppakonseptia ja liittää siihen vastuullista hankintaa, tuoteturvallisuutta ja terveellisiä elämäntapoja käsittelevät osiot. K-ruokakauppojen vastuullisuuskoulutukset uusista osa-alueista pidetään vuoden 2010 loppuun mennessä.

TAVOITE	TOIMENPITEET
Vastuullinen hankinta	<ul style="list-style-type: none"> Keskolla on Kiinassa kaksi omaa auditointia, joiden tavoitteena on tehdä vuosittain 160 tehdaskäyntiä Keskon kaikille toimialayhtiöille tavarolta toimittavien valmistajien luona. Kesko jatkaa BSCI-auditointien edistämistä. Vuoden 2009 tavoitteena on: 59 ensiauditointia 24 uusinta-auditointia. Kesko julkaisi vuonna 2008 vastuullista hankintaa ohjaavan kala- ja äyriäislinjauksen sekä kemikaalikieltoilistan. Näiden käyttöönotto jatkuu vuonna 2009. Keskeisenä tavoitteena on tehdä vastuullista kala- ja äyriäistuotteiden hankintaa ohjaava linjaus tutuksi K-kauppiaille, sillä he ostavat merkittävän osan K-kaupoissa myytävästä tuoreesta kalasta.
Vastuulliset tuotevalikoimat	<ul style="list-style-type: none"> Edistämme biohajoavien Pirikka-kassien ja Pirikka-kestokassien myyntiä. Tuomme uusia biohajoavia pakkauksia Pirikka-tuotesarjaan. GM0-pohjaisia materiaaleja emme hyväksy. Jatkamme suolan, sokerin ja rasvan vähentämistä Pirikka-tuotteista. Kaikki Pirikka-tuotteet, joissa on korkea suola-, sokeri- tai rasvapitoisuus, on reformuloitu vuoteen 2010 mennessä. Laajennamme Ravintokoodi.fi-palvelun käyttöä. Tuomme palvelun kaikkiin K-citymarket-, K-supermarket- ja K-market-kauppoihin. Palvelu on asiakkaillemme ilmainen. Tavoitteenamme on 100 000 käyttäjää vuoden 2009 loppuun mennessä. Jatkamme kuluttajien terveellisyysvalistusta. Koulutamme 500 terveellisen ruokavallion asiantuntijaa kaappoihin vuoden 2012 loppuun mennessä. Ruokakeskon tavoitteena on Suomen laajin Reilun kaupan valikoima ja myynti. Rautakesko jatkaa kustannus- ja ekotehokkaiden rakentamisen ja asumisen palveluratkaisujen kehittämistä. K-maatalousketju jatkaa maatalouden kestävien menettelytapojen kehittämistä Suomessa.
Työhyvinvointi	<ul style="list-style-type: none"> Käytämme vuosittain 2 milj. euroa työntekijöiden virkistys- ja vapaa-ajan toimintaan. Keskon työterveyshuolto keskittyy työkykyä ylläpitävään ja sairauksia ehkäisevään toimintaan. Tavoitteenamme on edistää työssä jaksamista ja parantaa työn tuottavuutta toteuttamalla aktiivisesti työhyvinvointia parantavia toimenpiteitä. Yhtenäistämme sairauspoissaolojen laskentaperusteet ja otamme vuoden 2009 alusta käyttöön tuntiperusteisen sairauspoissaolojen kirjauksen. Kiinnitämme erityistä huomiota toistuvien ja pitkien sairauspoissaoloihin. Kaikkilla toimialoilla otetaan käyttöön vuoteen 2010 mennessä "puheeksiottamisen" malli sairauspoissaolojen käsitteilyssä.
Vastuullisuusohjelman liittäminen osaksi brändi- ja markkinointi-strategiatyötä	<ul style="list-style-type: none"> Vahvistamme Keskon, sen toimialayhtiöiden ja tuotebrändien vastuullisuusmielikuvaa. Tuomme tekemämme vastuullisuustyön asiakkaille näkyväksi kaupan tasolla. Keskon toimialayhtiöt ja eri ketjut tekevät tärkeimpien vastuullisuusviestien viestintäsuunnitelmat kevään 2009 aikana. Uudistamme Keskon vastuullisuusivut internetissä tukemaan Keskon vastuullisuusohjelman viestintää vuoden 2009 aikana.

LIITE 2

SISÄLLYSLUETTELO

Raportin sisältö	2	Jätehuolto ja kierrätys	51
Pääjohtajan katsaus	4	Kehitys tuotekaupassa	53
Tärkeimmät saavutuksemme vuonna 2008	5	K- ympäristökauppoja 510	54
Perustietoja Kesko-konsernista	6	Sidosryhmäyhteistyö ja -viestintä	54
Yhteiskuntavastuun keskeiset tunnusluvut 2006-2008	8	Ympäristöriskit, -vahingot ja -onnettomuudet	54
Yhteiskuntavastuun visio	10	• Case-esimerkit	55
Vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet	12	SOSIAALINEN VASTUU	60
Keskon vastuullisuusohjelma vuosiksi 2008-2012	13	Sosiaalisen vastuun keskeisiä tuloksia 2008	60
Sidosryhmäanalyysi	16	Henkilöstöjohtaminen	61
• Case-esimerkit	19	Tavoitteet ja tulokset	61
Hallinnointiperiaatteet	24	Työsuhteet ja vaihtuvuus	61
Keskon vastuullisuustyötä ohjaavat johtamisjärjestelmät, tavoitteet ja saavutukset vuodelta 2008	26	Keski-ikä ja työsuhteen pituus	62
Toimintaamme ohjaavat sitoumukset, politiikat ja periaatteet	26	Rekrytointi ja työkierto	62
Arvot	26	Keskon työnantajakuva	63
Vastuulliset toimintatapamme	27	Palnoliste esimiestoiminnassa	64
Johtamisjärjestelmät	27	Henkilöstötutkimus	64
Tavoitteemme ja saavutuksemme vuonna 2008	28	Tasa-arvo	65
TALOUDELLINEN VASTUU	30	Osaamisen kehittäminen ja koulutus	66
Taloudellisen vastuun keskeisiä tuloksia vuonna 2008 ..	30	Terveys ja turvallisuus	67
Keskon taloudellisen vastuun periaatteet	31	Palkat ja muut edut	68
Kesko pörssiyrityksenä	31	Eläkkeet	69
Kesko kestävän kehityksen indekseissä	32	Toiminta työnantajajärjestöissä	69
Investoinnit ja kauppaverkosto	33	Yhteistyö henkilöstön edustajien kanssa	69
Kesko kestävän kehityksen indekseissä	34	• Case-esimerkit	70
Työpaikkojen kehitys	35	VASTUULLINEN HANKINTA	72
Maksetut palkat, henkilösivukulut ja verot	35	Vastuullisen hankinnan keskeisiä tuloksia vuonna 2008	72
Työeläke- ja sairausvakuutusjärjestelmät	35	Keskon riskimaatuonti	73
Tavaroiden ja palvelujen toimittajat	36	Vastuullisen hankinnan johtamiskäytännöt	73
Omat merkkituotteet	38	Sosiaalisen vastuun periaatteet	74
Taloudellisen hyödyn jakautuminen	38	Valvonnan tulokset	75
Taloudellisen hyödyn jakautuminen Suomessa maakunnittain	39	Tavarantoimittajien koulutus ja tukeminen	76
Kanta-asiakasjärjestelmä	39	• Case-esimerkit	77
Taloudellinen tukeminen	40	MUITA VASTUULLISUUDEN OSA-ALUEITA	79
• Case-esimerkit	41	Tuoteturvallisuus	79
YMPÄRISTÖVASTUU	44	Ruokakeskon tuotetutkimusyksikön toiminta	80
Ympäristövastuun keskeisiä tuloksia vuonna 2008	44	Yksityisyyden suoja	80
Ympäristöjohtaminen Keskoissa	45	Markkinointi- ja kilpailusäännökset	81
Ympäristöjohtamisen kattavuus	45	Suhteet politiikkaan	81
Ympäristöjohtamisen tavoitteet ja saavutetut tulokset	45	Suhtautuminen väärinkäytöksiin	81
Kiinteistötoiminnot	46	• Case-esimerkit	83
Kuljetukset	50	Raportin vertailu Global Reporting	
Kuljetusten CO ₂ -päästöt	50	Initiativen suositukseen	85
Liikematkustamisen CO ₂ -päästöt	51	Riippumaton varmennusraportti	90
Yhteenvedo konsernin hiilidioksidipäästöistä	51	Yhteiskuntavastuun yhteyshenkilöitä	92
Materiaalien käyttö	51	Termien selitykset	93

Kesko on Global Reporting Initiative'n (GRI) rekisteröity jäsen.
Tuemme GRI:n työtä sen kehittäessä maailmanlaajuisesti hyväksyttyä kestävän kehityksen raportointisuositusta yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa.

LIITE 3

YHTEISKUNTAVASTUUN KESKEISET TUNNUSLUVUT 2006–2008

TALOUDELLISEN VASTUUN MITTARIT

	2006	2007	2008
Liikevaihto (milj. €) ¹⁾	8 493	9 287	9 600
Voitto ennen veroja (milj. €) ²⁾	351	358	289
Sijoitetun pääoman tuotto (%)	22,6	17,4	14,2
Maksetut osingot (milj. €)	107	146	156
Investoinnit (milj. €) ³⁾	246	228	338
Omavaraisuusaste (%)	47	48,5	52,4
Maksetut palkat (milj. €) ⁴⁾	436	477	497
Tuloverot (milj. €) ⁵⁾	105	87	89
Henkilökunnan määrä (keskimäärin) ⁶⁾	18 935	20 520	21 327
Ostot toimittajilta (milj. €) ⁷⁾	7 347	8 091	8 106
Yleishyödyllisten yms. yhteisöjen tukeminen (milj. €)	2,3	2,3	1,6

¹⁾ Jatkuvat toiminnot

²⁾ Vuoden 2008 osalta vain jatkuvat toiminnot

YMPÄRISTÖVASTUUN MITTARIT

	2006	2007	2008
Kiinteistöjen sähköenergian kulutus (GWh) ¹⁾	798	825	820
Kiinteistöjen lämpöenergian kulutus (GWh) ¹⁾	309	299	319
Kiinteistöjen veden kulutus (1 000 m ³) ²⁾	682	727	743
Käytetyn sähkö- ja lämpöenergian tuotannon päästöt			
ilmastonmuutos (tn CO ₂ -ekv) ³⁾	191 663	206 026 ⁴⁾	119 400
happamoituminen (tn SO ₂ -ekv) ⁵⁾	615	625 ⁴⁾	455
ostosähkön tuotannon radioaktiivinen jäte ⁶⁾	0,66	0,60 ⁴⁾	1,22
Jakelukuljetukset			
kilometrejä (1 000 km) ⁷⁾	17 020	36 300	38 200
tonneja ⁸⁾	586 600	1 813 813	1 834 422
hiilidioksidipäästöt tn ⁹⁾	22 210	41 985	45 340 ⁴⁾
Lentomatkailun hiilidioksidipäästöt, tn		2 370	2 370
Työsuhteautojen aiheuttamat hiilidioksidipäästöt, tn			3 200
Materiaalien käyttöjätteet (tn)			
maahantuotujen pakkausten materiaali	30 812	4)	4)
jakeluvarastojen jätteet Suomessa	8 545	8 576 ⁴⁾	8 310 ⁴⁾
joista hyötykäyttöön (%) ¹⁰⁾	89,2	88,6	88,3
jakeluvarastojen jätteet ulkomaisissa yhtiöissä	6 802	8 581	7 795 ⁴⁾

¹⁾ Kaikissa ulkomaisissa kiinteistöissä ei ole voitu erottaa sähkön ja lämmön kulutusta, jolloin kaukolämpö ja oman lämmön tuotanto on kirjattu lämpöön ja kaikki muu sähköön

²⁾ Kaikista ulkomaisista kiinteistöistä ei ole veden kulutustietoja

³⁾ Vuoden 2006 kilometreihin sisältyy vain Keslogin omat kuljetukset. Vuosien 2007–2008 kilometreihin sisältyvät kaikki Keslogin hallinnoimat kuljetukset

⁴⁾ Vuoden 2006 kuljetettuihin tonneihin sisältyy vain Keslogin itse kuljettamat tonnit. Vuosien 2007–2008 tonneihin sisältyvät kaikkien Keslogin hallinnoimien kuljetusten kuljettamat tonnit

⁵⁾ Laskennassa vuosina 2006–2008 mukana olevat yhtiöt on eritelty taulukossa 'Jakelukuljetusten CO₂-päästöt' raportin sivulla 50. Vuodet 2007–2008 sisältävät kaikkien Keslogin hallinnoimien kuljetusten CO₂-päästöt

⁶⁾ Biojäte laskettu mukaan hyötykäyttöön

⁷⁾ Energian tuotannon ympäristöprofiili päivitetty vastaamaan vuoden 2007 todellisia tuotantoprofiileja

⁸⁾ Koekäytössä olleen biopolttoaineen osuus huomioidu päästölaskennassa

⁹⁾ Tietoa ei ole tai se on epätarkka

¹⁰⁾ Luku sisältää Turun VW-Auto Oy:n ja VW-Autotalot Oy:n jätteet, joita ei ole raportoitu vuonna 2006

¹¹⁾ Luku ei sisällä Latvian tytäryhtiöiden jätteitä

SOSIAALISEN VASTUUN MITTARIT

	2006	2007	2008
Työtyytyväisyys Suomessa (asteikko 1-5)			
oma työ	3,82	3,85	3,75
esimiestoiminta	3,81	3,85	3,76
yksikön toiminta	3,76	3,80	3,79
Keskon toiminta	3,58	3,62	3,77
Työntekijöiden vaihtuvuus			
uusia	10 790	14 148	11 075
lähteneitä	8 050	9 804	10 919
eläkkeelle siirtyneitä	140	164	181
Työntekijöiden keski-ikä			
Suomessa	35,8	35,1	36,2
ulkomaissa toimipaikoissa	^{a)}	^{a)}	33
Sairauspoissaolot (työpäiviä/henkilö)			
Suomessa	9,7	9,3	10,1
ulkomaissa toimipaikoissa	8,6 ^{b)}	7,7	11
Terveystenhoitoon käytetyt varat (henkilö, €) ¹⁾	420	484	427
Keskimääräinen vuosiansio (henkilö, €)			
Suomessa	29 383	31 589	32 054
ulkomaissa toimipaikoissa	13 964	15 219	16 327
Koulutuspäiviä (henkilö)			
Suomessa	1,5	1,4	1,8
ulkomaissa toimipaikoissa	0,5 ^{d)}	0,7 ^{d)}	0,5 ^{d)}
Sijoitus koulutukseen (henkilö, €)	254 ^{d)}	371 ^{d)}	286 ^{d)}
Vastuullinen hankinta			
SABO00-sertifioituja tavarantoimittajia	28	16 ^{d)}	23 ^{d)}
BSCI-auditoituja tavarantoimittajia	6	23	35

¹⁾ Tieto koskee vain Keskon omaa työterveyshuoltoa

^{a)} Tietoa ei ole kerätty

^{b)} Bygghälsan (Norja) tiedot puutteelliset

^{c)} Ei sisällä Rautakesko AS:n (Viro), K-rauta AB:n (Ruotsi) eikä Bygghälsan (Norja) tietoja

^{d)} Ei sisällä Bygghälsan (Norja) tietoja

^{e)} Ei sisällä Bygghälsan (Norja), Senukain (Liettua) eikä Rautakeskon (Venäjä) tietoja

^{f)} Ei sisällä SIA Agro (Latvia) eikä Senukal (Liettua) tietoja

^{g)} Ei sisällä sertifioituja Chiquita-plantaaseja

Toukokuu ei sisällä OMA:n (Valko-Venäjä) tietoja

LIITE 4

RAPORTIN VERTAILU GLOBAL REPORTING INITIATIVEN SUOSITUKSEEN

GRI:N SUOSITUS			KESKON RAPORTTI			
Tunnus	GRI:n sisältö	Global Compact, COP10	Sisältyy	Sivu	Raportin otsikko/kuvaaja	Puutteet/Poikkeamat
Profiili						
1. Strategia ja analyysi						
1.1	Toimitusjohtajan katsaus		Kyllä	4	Pääjohtajan katsaus	
1.2	Yhteiskuntavastuun vaikutusalueet, riskit ja mahdollisuudet		Kyllä	12–15	Vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet	
2. Organisaation kuvaus						
2.1, 2.4, 2.5, 2.6, 2.10	Organisaation nimi, Organisaation pääkonttorin sijainti, Toimintamaat, Omistusrakenne ja yhtiömuoto, Raportointijaksolla saadut palkinnot		Kyllä	6–7, 45	Perustietoja Kesko-konsernista, Ympäristövastuu	
2.2, 2.3, 2.7, 2.8	Tärkeimmät brändit ja tuotteet, Organisaation operatiivinen rakenne, Markkina-alueet, Organisaation koko		Kyllä	6–7, Vuosikertomus (s. 58)	Perustietoja Kesko-konsernista, Taloudellinen vastuu	
2.9	Merkittävät muutokset organisaation koossa, rakenteessa tai omistusrakenteessa raportointijaksolla		Kyllä	6–7	Perustietoja Kesko-konsernista	
3. Raportin rajoitukset						
Raportin kuvaus						
3.1–3.3	Raportointijanjako, Edellisen raportin julkaisujankohda, Raportointiliheys		Kyllä	2–3	Raportin sisältö	
3.4	Yhteystiedot		Kyllä	90	Yhteiskuntavastuun yhteysthenkilöitä	
Raportin kattavuus ja laskentarajat						
3.5	Raportin sisällön määrittely		Kyllä	2–3, 18	Raportin sisältö, Olennaisuusmatriisi	
3.6–3.7	Raportin laskentaraja, laskentakokonaisuus ja siihen liittyvät rajoitukset		Kyllä	2–3	Raportin sisältö, Yhteiskuntavastuun keskeiset tunnustukset 2006–2008	Aikataulua kaikkien tunnustusten sisällyttämiseksi raporttiin ei ole esitetty. Joidenkin tunnustusten osalta on raportoitu vuodet 2004–2008.
3.8	Raportointiperiaatteet koskien mm. yhteisyrityksiä, tytäryhtiöitä, vuokratiloja ym.		Kyllä	2–3	Raportin sisältö	
3.9	Mittaus- ja laskentamenetelmät		Kyllä		Mittaus- ja laskentamenetelmät raportoidaan tunnustusten esittämisen yhteydessä	
3.10	Muutokset aiemmin raportoiduissa tiedoissa		Kyllä	2–3	Raportin sisältö, muutokset raportoidaan myös tunnustusten esittämisen yhteydessä	Muutokset aiemmin raportoiduissa tiedoissa kerrotaan kyseessä olevien tunnustusten yhteydessä.
3.11	Merkittävät muutokset raportin kattavuudessa, laskentarajassa tai mittausmenetelmissä		Kyllä	2–3	Raportin sisältö	Jos raportointijakson aikana myyjien yksiköiden tiedot ovat mukana raportoitavissa tunnusteluissa, siitä on kerrottu tunnusteluksen yhteydessä.
3.12	GRI Sisältövertailu		Kyllä	85–89	Raportin vertailu Global Reporting Initiative:n suositukseen	
Raportin varmennus						
3.13	Periaatteet ja nykykäytäntö liittyen raportin varmennukseen		Kyllä	2–3, 91	Raportin sisällön esittely, Varmennuslausunto	

GRI:N SUOSTUS			KESKON RAPORTTI			
Tunnus	GRI:n sisältö	Global Compact, COP 4	Sisältö	SVU	Raportin otsikko/kuvaaja	Puutteet/Poikkeamat
Sidosryhmävuorovaikutus						
4.14	Organisaation sidosryhmät		Kyllä	16-23	Sidosryhmäanalyysi, Katso www.kesko.fi/vastuullisuus/vastuullisuudenjohtaminen	
4.15	Sidosryhmien tunnistaminen ja valinta		Kyllä	16-23	Sidosryhmäanalyysi	
4.16	Lähestymistapa sidosryhmävuorovaikutukseen		Kyllä	16-23	Sidosryhmäanalyysi	
4.17	Sidosryhmävuorovaikutuksessa esiin nousseet asiat		Kyllä	16-23	Sidosryhmäanalyysi, Olennaisuusmatrissi	
5. Johtamisen lähestymistapa ja tulokset						
Lähestymistapa taloudellisen vastuun johtamiseen			Kyllä	26-29, 31	Keskon vastuullisuustyötä ohjaavat johtamisjärjestelmät, Taloudellisen vastuun hallintajärjestelmät	
Taloudellisen vastuun tunnusluvut						
EC1	Organisaation tuottama ja jakama taloudellinen hyöty		Kyllä	6-8, 31, 33, 35-38	Perustietoja Kesko-konsernista, Yhteiskuntavastuun keskeiset tunnusluvut 2006-2008, Taloudellinen vastuu, alkaen sivulta 31	
EC2	Ilmastonmuutoksen taloudelliset vaikutukset, riskit ja mahdollisuudet organisaation toiminnalle	COP-soveltuva	Osittain	14, 49-51		Kesko osallistuu Carbon Disclosure Project -tutkimukseen. Lisätietoja sivulla 33.
EC3	Organisaation eläkejärjestelyihin liittyvät vastuut		Kyllä	35-36	Työeläke- ja sairausvakuutusjärjestelmät	
EC4	Valtiolta saatu taloudellinen tuki		Kyllä			Ei ole GRI:n tarkoittamia tukia.
EC6	Paikalliset toimittajat		Kyllä	36, 38, 39	Tavaroiden ja palvelujen toimittajat, Taloudellisen hyödyn jakautuminen, Taloudellisen hyödyn jakautuminen maakuntiin	
EC7	Paikallinen rekrytointi	COP-soveltuva	Osittain	35, 38, 39, 63	Työpaikkojen kehitys, Taloudellisen hyödyn jakautuminen, Taloudellisen hyödyn jakautuminen maakuntiin, Henkilökuntatilastot vuodelta 2008	
EC8	Infrastruktuurin kehittäminen		N/A			Ei olennainen Keskon toiminnassa.
Lähestymistapa ympäristöjohtamiseen			Osittain	14, 26-29, 44, 45	Keskon vastuullisuustyötä ohjaavat johtamisjärjestelmät, Ympäristövastuun hallintajärjestelmät, Ympäristöjärjestelmät	
Ympäristövastuun tunnusluvut						
EN1	Materiaalien käyttö	COP-soveltuva	Osittain	51	Materiaalien käyttö	Ruokakeskon osalta raportoitu vain itse pakatut materiaalit.
EN2	Ulkaisen jätteen hyödyntäminen	COP-soveltuva	N/A			Kauppayrityksessä ei hyödynnetä jätettä GRI:n tarkoittamalla tavalla.
EN3	Energian käyttö, välitön	COP-soveltuva	N/A			Välitön energiankulutus ei ole olennainen verrattuna välilliseen energiankulutukseen, joka on raportoitu kohdassa EN4.
EN4	Energian käyttö, välillinen	COP-soveltuva	Kyllä	48, 51	Energian ja veden kulutus 2008	

GRI:N SUOSITUS			KESKON RAPORTTI			
Tunnus	GRI:n sisältö	Global Compact, COP #	Sisäily	Sivu	Raportin otsikko/kuvaaja	Puutteet/Poikkeamat
EN5*	Energiansäästöohjelmat	COP-soveltuva	Kyllä	46–47	Kiinteistötoiminnot	
EN8	Veden käyttö	COP-soveltuva	Kyllä	47–48	Energian ja veden kulutus 2008	
EN11	Omistettut ja hallinnoidut alueet luonnon monimuotoisuuden kannalta	COP-soveltuva	N/A			Maa-alueista ei ole tehty analyysia biodiversiteetin kannalta.
EN12	Vaikutus luonnon monimuotoisuuteen	COP-soveltuva	N/A			Maa-alueista ei ole tehty analyysia biodiversiteetin kannalta.
EN16	Kasvihuonekaasupäästöt	COP-soveltuva	Kyllä	48, 50	Energian ympäristöprofiili (www.kesko.fi/vastuullisuus), Kuljetusten päästöt	
EN17	Muut kasvihuonekaasupäästöt	COP-soveltuva	Osittain	51	Konsemin hiilidioksidipäästöt, liikematkustamisen CO ₂ -päästöt	
EN19	Otsonikatoa aiheuttavien yhdisteiden päästöt	COP-soveltuva	Osittain		Energian ympäristöprofiili (www.kesko.fi/vastuullisuus)	Otsonikatoa aiheuttavien aineiden käyttöä kylmälaiteissa ei raportoitu.
EN20	Muut päästöt ilmaan	COP-soveltuva	Osittain	8	Energian ympäristöprofiili (www.kesko.fi/vastuullisuus)	
EN21	Päästöt veteen	COP-soveltuva	N/A			Ei olennainen Keskon toiminnassa.
EN22	Jätteet	COP-soveltuva	Kyllä	51–52	Jätehuolto ja kierrätys	
EN23	Kemikaali-, öljy- yms. vuodot	COP-soveltuva	Kyllä	47, 54	Ympäristöriskejä, -vahingot ja -onnettomuudet	
EN26	Tuotteiden ja palveluiden ympäristövaikutusten vähentäminen	COP-soveltuva	Osittain	52	Kehitys tuotekaupassa	
EN27	Palautetut tuotteet ja niiden pakkausmateriaalit	COP-soveltuva	Osittain	51	Jätehuolto ja kierrätys	Kesko ei tuota tuotteita, mutta on kaupan alan yrityksenä merkittävä tekijä kierrätyksen mahdollistajana.
EN28	Sakot tai sanktiot	COP-soveltuva	Kyllä			Keskolle ei langetettu ympäristöperusteisia sakkoja tai sanktioita.
EN29	Kuljetusten ympäristövaikutukset		Osittain	50–51	Kuljetukset, Kuljetusten päästöt	
Lähestymistapa sosiaalisen vastuun johtamiseen			Kyllä	26–29, 60	Keskon vastuullisuustyötä ohjaavat johtamisjärjestelmät, Henkilöstöjohtaminen	Keskon lähestymistapa sosiaalisen vastuun johtamiseen ei ole raportoitu G3-ohjeiston mukaisesti erikseen kaikille sosiaalisen vastuun näkökohdille, vaan Keskon henkilöstöjohtamista on kuvattu yhtenä kokonaisuutena. Johtamista on kuvattu myös tavaramerkitoimittajien sosiaalisen laadun valvonnan, tuoteturvallisuuden ja yksityisyyden suojan osalta.
Sosiaalisen vastuun tunnusluvut						
LA1	Työpaikkojen määrä		Kyllä	35, 61, 63	Työpaikkojen kehitys Työsuhteet ja vaihtuvuus	
LA2	Henkilöstön vaihtuvuus	COP-soveltuva	Kyllä	61, 63	Työsuhteet ja vaihtuvuus	Ei eritelty ikäryhmittäin.
LA4	Järjestäytyminen	COP-soveltuva	Kyllä	69	Yhteistyö henkilöstön edustajien kanssa	
LA5	Uudelleenjärjestelytilanteet	COP-soveltuva	Kyllä	62	Työsuhteet ja vaihtuvuus	
LA7	Työterveys- ja turvallisuustilastot	COP-soveltuva	Kyllä	67	Terveys ja turvallisuus	Tapaturmat ja sairauspoissaolot on raportointi Suomen Kirjanpitolautakunnan (KILA) yleisohjeen mukaisesti. Tiedot urakoitsijoiden tapaturmista puuttavat.

LIITE 5

RIIPPUMATON VARMENNUSRAPORTTI

Kesko Oyj:n johdolle

Olemme Kesko Oyj:n johdon pyynnöstä suorittaneet rajoitetun varmuuden antavan toimeksiannon, jonka kohteena on ollut Kesko Oyj:n vuoden 2008 Yhteiskuntavastuun raportti (jäljempänä "Raportti") 31.12.2008 päättyneeltä vuodelta.

Johdon vastuu

Kesko Oyj:n johto vastaa Raportin sisältämien tietojen keräämisestä, Raportin laatimisesta ja esittämisestä raportointikriteeristön eli Global Reporting Initiative:n G3-ohjeistuksen, AccountAbilityn AA1000 Accountability Principles Standard 2008:n ja Kesko Oyj:n omien yhteiskuntavastuun raportointiohjeiden mukaisesti.

Varmentajan velvollisuudet

Meidän velvollisuutenamme on esittää suorittamamme työn perusteella johtopäätös Raportin sisältämistä tiedoista. Tämä varmennusraportti on laadittu toimeksiantomme ehtojen mukaisesti. Vastaamme työstämme, varmennusraportista ja esittämistämme johtopäätöksistä vain Kesko Oyj:lle, emme kolmansille osapuolille.

Olemme suorittaneet toimeksiannon varmennustoimeksiantostandardin (ISAE 3000) "Muut varmennustoimeksiannot kuin menneitä kausia koskevaan taloudelliseen informaatioon kohdistuva tilintarkastus tai yleisluonteinen tarkastus" mukaisesti. ISAE 3000 -standardi edellyttää ammattieettisten periaatteiden noudattamista ja varmennustoimeksiannon suunnittelemista ja suorittamista siten, että saadaan rajoitettu varmuus siitä, ettei tietoomme ole tullut selkkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, ettei Raportti kaikilta olennaisilta osin anna oikeaa ja riittävää kuvaa Kesko Oyj:n yritysvastuun tuloksista käytetyn raportointikriteeristön perusteella.

Olemme lisäksi suorittaneet työmme AA1000 Assurance Standard 2008:n mukaisesti. Suorittaaksemme varmennustoimeksiannon Kesko Oyj:n johdon kanssa sovitulla tavalla (Type 2) AA1000 Assurance Standard 2008 edellyttää varmennustoimeksiannon suunnittelemista ja suorittamista siten, että saadaan rajoitettu varmuus siitä, ettei tietoomme ole tullut selkkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, ettei Kesko Oyj kaikilta olennaisilta osiltaan sovelle AA1000 Accountability Principles Standard 2008:n periaatteita (sidosryhmien osallistaminen, olennaisten yhteiskuntavastuun näkökohtien määrittäminen, sidosryhmien odotuksiin vastaaminen) ja etteikö Raportissa esitetyt tiedot ole luotettavia raportointikriteeristön perusteella arvioituna.

Rajoitetun varmuuden antavassa toimeksiannossa evidenssin hankkimistoimenpiteet ovat rajoitetumpia kuin kohtuullisen varmuuden antavassa toimeksiannossa, minkä vuoksi siinä saadaan vähemmän varmuutta kuin kohtuullisen varmuuden antavassa toimeksiannossa. Toimenpiteiden valinta perustuu varmentajan harkintaan sisältäen arvioinnin risks-

tä, että Raportissa esitetyt tiedot eivät olennaisilta osiltaan ole raportointikriteeristön mukaisia. Olemme toteuttaneet muun muassa seuraavat toimenpiteet:

- Haastatelleet viisi (5) Kesko Oyj:n johdon edustajaa varmistaksemme tämänhetkiset tavoitteet, jotka Kesko Oyj on asettanut yhteiskuntavastuulle osana liiketoimintastrategiaa ja toimintoja.
- Haastatelleet yhteiskuntavastuun tietojen keruusta ja raportoinnista vastaavia henkilöitä Kesko-konsernin tasolla samoin kuin valituilla toimipaikoilla Suomessa ja Virossa.
- Arvioineet, miten Kesko-konsernin työntekijät soveltavat Kesko Oyj:n omia yhteiskuntavastuun raportointiohjeita ja menettelytapoja.
- Arvioineet Raportissa esitettyjen tietojen taustalla olevia johtamisjärjestelmiä ja tutkineet asiaankuuluvia politiikkoja ja dokumentteja.
- Arvioineet kvantitatiivisen tiedon keräämiseen, analysointiin ja yhdistelyyn käytettyjä järjestelmiä samoin kuin testanneet otospohjaisesti järjestelmien tietoja.
- Arvioineet yhteiskuntavastuun tietojen yhdistelyprosessia Kesko-konsernin tasolla.
- Perehtyneet dokumentteihin Kesko Oyj:n sidosryhmävuorovaikutuksesta.
- Arvioineet Kesko Oyj:ssä sovellettavaa olennaisuuden määrittelyprosessia Kesko-konsernin tasolla ja olennaisiksi määritellyjä yhteiskuntavastuun näkökohtia sekä arvioineet Raportissa esitettyjä tietoja näiden näkökohtien perusteella.

Johtopäätös

Rajoitetun varmuuden antavan toimeksiantomme perusteella esitämme johtopäätöksemme kunkin AA1000 Accountability Principles Standard 2008:n periaatteen soveltamisesta.

Sidosryhmien osallistamisen periaate: Tietoomme ei ole tullut selkkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, ettei Kesko Oyj:n johto ole kaikilta olennaisilta osiltaan sitoutunut yhteiskuntavastuuseen ja sidosryhmävuorovaikutukseen tämän periaatteen mukaisesti AA1000 Accountability Principles Standard 2008:ssa esitettyjen kriteerien perusteella.

Olennaisten yhteiskuntavastuun näkökohtien määrittämisen periaate: Tietoomme ei ole tullut selkkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, ettei Kesko Oyj:ssä ole käytössä olennaisuuden määrittelyprosessia, jonka avulla saadaan laaja ja tasapainoinen käsitys olennaisista yhteiskuntavastuun näkökohdista ja niiden priorisoinnista kaikilta olennaisilta osiltaan tämän periaatteen mukaisesti AA1000 Accountability Principles Standard 2008:ssa esitettyjen kriteerien perusteella.

Sidosryhmien odotuksiin vastaamisen periaate: Tietoomme ei ole tullut selkkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, ettei Kesko Oyj:ssä ole laadittu politiikkoja, ohjelmia ja menettelytapoja sidosryhmien olennaisiin odotuksiin vastaamiseksi tai ettei Kesko Oyj vastaa merkittäviin sidosryhmien esiin nosta-

miin asioihin yhteiskuntavastuun raportoinnilla ja muulla viestinnällä kaikilta olennaisilta osiltaan tämän periaatteen mukaisesti AA1000 AccountAbility Principles Standard 2008:ssa esitettyjen kriteerien perusteella.

Rajoitetun varmuuden antavan toimeksiantomme perusteella tietoomme ei ole tullut seikkoja, jotka antaisivat aiheen olettaa, ettei Kesko Oyj:n vuoden 2008 Yhteiskuntavastuun raportti anna kaikilta olennaisilta osiltaan oikeaa ja riittävää kuvaa Kesko Oyj:n yritys vastuun tuloksista tai ettei Raportissa esitetyt tiedot ole kaikilta olennaisilta osiltaan luotettavia edellä esitetyn raportointikriteeristön perusteella.

Varmennusraporttiamme luettaessa on otettava huomioon yhteiskuntavastuun luonteeseen kuuluvat tiedon tarkkuutta ja täydellisyyttä koskevat rajoitukset. Tätä riippumatonta varmennusraporttia ei ole tarkoitettu käytettäväksi arvioitaessa Kesko Oyj:n suoriutumista määrittelemiensä yhteiskuntavastuun periaatteiden toteuttamisessa.

Havainnot ja suositukset

Rajoitetun varmuuden antavan toimeksiantomme perusteella raporttoimme seuraavat havainnot ja suositukset, jotka eivät vaikuta edellä esittämäämme johtopäätökseen.

- Kesko Oyj:ssä käytössä olevan olennaisuuden määrittelyprosessin perusteella tuoteturvallisuus ja lahjonnan kieltä ovat useille sidosryhmille tärkeitä yhteiskuntavastuun näkökohtia. Suosittelemme tuoteturvallisuutta ja lahjonnan kieltä koskevan raportoinnin kehittämistä sidosryhmien odotuksiin vastaamiseksi.
- Kesko-konsernin ilmastomuutosvaikutuksista kuljetus edustaa lähes kolmasosaa Kesko-konsernin CO₂-päästöistä käytetyn sähkö- ja lämpöenergian tuotannon päästöjen merkittävän alentumisen seurauksena. Kuljetuksen kasvihuonekaasupäästöjen raportointi on vahvistunut, mutta suosittelemme ulkomaisten tytäryhtiöiden kuljetusten CO₂-päästöjen raportoinnin yhdenmukaisuuden kehittämistä ja Suomessa polttoaineen kulutukseen perustuvan laskennan kehittämistä.

- Työhyvinvointi on Kesko Oyj:lle tärkeä näkökohta, ja se on siksi valittu yhdeksi kehittämiskohteeksi vuodelle 2009. Suosittelemme kehittämään strategian ja työhyvinvoinnin mittaamisen yhdenmukaisuutta ja kehittämään raportoidun tiedon tarkkuutta.
- Tiedon yhdistelyprosessin tehostamiseksi suosittelemme jatkamaan raportointiohjelmien kehittämistä toimipaikoille sekä kehittämään yhteiskuntavastuutietokannan käyttöä.
- Suosittelemme jatkamaan alihankkijoiden auditointeja ja raporttoimaan työn etenemisestä ja tuloksista.
- Suosittelemme jatkamaan työtä vastuullisuusohjelman liittämisestä osaksi brändi- ja markkinointistrategiatyötä.

Varmentajan riippumattomuus ja pätevyys

Kesko Oyj:n tilintarkastajan, PricewaterhouseCoopers Oy:n on oltava riippumaton tilintarkastuslaissa (459/2007) säädettyjen vaatimusten mukaisesti. Lisäksi PricewaterhouseCoopers Oy:n, sen partnereiden ja asiantuntijatehtävissä toimivan henkilöstön, varmennustoimeksiantotiimi mukaan lukien, on noudatettava PricewaterhouseCoopers-ketjun globaaleja riippumattomuussääntöjä, jotka tietyiltä osin ovat Suomen lakiin perustuvia vaatimuksia tiukemmat.

Moniammatillisella yhteiskuntavastuun ja varmennuksen asiantuntijoista koostuvalla tiimillämme on tämän varmennustoimeksiantannon suorittamiseksi vaadittavat taidot ja kokemus taloudellisten ja ei-taloudellisten tietojen varmentamisesta, yhteiskuntavastuun johtamisen alalta, sosiaalisissa ja ympäristöön liittyvissä kysymyksissä sekä kaupan toimialatuntemusta.

Helsingissä 3. päivänä huhtikuuta 2009

PricewaterhouseCoopers Oy

Johan Kronberg
KHT

Sirpa Juutinen
Director, Sustainable Business Solutions